

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΔΙΑΡΚΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

πολιτισμός - τέχνες -
διαχείριση ελεύθερου χρόνου

Βιβλία - Βιβλιοθήκες

ΚΕΝΤΡΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Επιστημονική Ευθύνη	Άσπα Τσαούση, Δρ. Κοινωνιολογίας, Επικ. Καθηγήτρια ALBA
Συγγραφή	Νατάσα Αβούρη, Νάγια Δαλακόρα, Ειρήνη Πιτσάκη

Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό παράχθηκε στο πλαίσιο του Έργου «**Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων II**», το οποίο εντάσσεται στο **Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. II** του **ΥΠ.Ε.Π.Θ.**, Μέτρο 1.1. Ενέργεια 1.1.2.Β. και συγχρηματοδοτείται από την **Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Κ.Τ.)**.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

Περιεχόμενα

Εκπαιδευτικές ενότητες

1. Στοιχεία ιστορίας του βιβλίου και των βιβλιοθηκών (4Ω)	4
2. Τα βιβλία και η δια βίου εκπαίδευση: από το παρελθόν στο παρόν (2Ω)	16
3. Η επαφή με το βιβλίο ως συντελεστής της δια βίου μάθησης (3Ω).....	22
4. Βιβλίο και οικογένεια: Πως οι ενήλικες μπορούν να μάθουν στα παιδιά να αγαπούν τα βιβλία (2Ω).....	33
5. Η βιβλιοθήκη στο σπίτι: οργάνωση προσωπικών βιβλιοθηκών (2Ω).....	44
6. Η βιβλιοθήκη ως μαθησιακό περιβάλλον (2Ω).....	50
7. Η δανειστική βιβλιοθήκη (1Ω).....	58
8. Πως λειτουργεί μια δανειστική βιβλιοθήκη (2Ω)	62
9. Θέματα δανεισμού και χρήσης βιβλίων (1Ω)	67
10. Μέθοδοι και τεχνικές αναζήτησης στο έντυπο υλικό της βιβλιοθήκης (1Ω)	70
11. Χρήση λογοτεχνικών βιβλίων (2Ω)	77
12. Χρήση λεξικών (2Ω)	83
13. Βιβλίο και νέες τεχνολογίες (2Ω).....	91

ΕΝΟΤΗΤΑ 1^Η

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ

Συγγραφέας: Ειρήνη Πιτσάκη

Στόχοι ενότητας για τους εκπαιδευόμενους:

- Να γνωρίσουν τα πρώτα δείγματα αντικειμένων που οδήγησαν στη γέννηση του βιβλίου.
- Να δουν ποιοι τα χρησιμοποιούσαν και πώς αυτά βελτιώθηκαν με το πέρασμα του χρόνου για να καλύψουν τις εκάστοτε ανθρώπινες ανάγκες.
- Να γνωρίσουν το βιβλίο και την πορεία που ακολουθεί για να φτάσει στη σημερινή μορφή του.
- Να έχουν βασικές ιστορικές γνώσεις γύρω απ' το θέμα.
- Να καταλάβουν πως το βιβλίο και οι βιβλιοθήκες άλλαξαν ρόλο στο πέρασμα του χρόνου.
- Να ξυπνήσει το ενδιαφέρον τους για όσα θα ακολουθήσουν σ' επόμενες ενότητες.
- Ν' αγαπήσουν το βιβλίο μέσα από τη συνειδητοποίηση της σπουδαιότητας του για την ανθρωπότητα και τη διάδοση της γνώσης ανά τους αιώνες.
- Ν' αναγνωρίσουν τις διαφορές και τις ομοιότητες της εποχής μας και του παρελθόντος σε σχέση με τον επικοινωνιακό ρόλο του βιβλίου.

• Α. Τα πρώτα δείγματα

Ακόμα και μέχρι πρόσφατα σε κάποια λεξικά, όπως το *Νέο ορθογραφικό και ερμηνευτικό λεξικό* των εκδόσεων Χρ. Γιοβάνη (Αθήνα, 1969), συναντούσαμε ερμηνείες της λέξης **βιβλίο** όπως «χάρτης» ή «πινακίδιο προς γραφή». Κατά μία έννοια λοιπόν, θα μπορούσε κανείς να θεωρήσει ότι βιβλίο είναι οποιοσδήποτε ανεξάρτητος φορέας γραπτών μηνυμάτων. Βάσει αυτής της λογικής, βιβλία ή προάγγελοι αυτών μπορούν να θεωρηθούν κάποια μνημεία του γραπτού λόγου, όπως ο δίσκος της Φαιστού ή οι αιγυπτιακοί πάπυροι.

Ο δίσκος της Φαιστού ανακαλύφθηκε το 1906 στην Κρήτη και χρονολογείται στον 17^ο π.Χ. αιώνα. Φτιαγμένος από άργιλο, έχει σε κάθε πλευρά του 45 διαφορετικά σημεία που αναπαριστούν μορφές ζώων ή αντικείμενα της καθημερινής ζωής. Δύο ή τρία σημεία μαζί αποτελούν μια λέξη, γεγονός που κάνει τους ειδικούς να πιστεύουν ότι πρόκειται για μια συλλαβική γραφή, η οποία αρχίζει από την άκρη του δίσκου και επεκτείνεται σπειροειδώς προς το κέντρο του. Μέχρι σήμερα κανείς δεν μπόρεσε να την αποκρυπτογραφήσει.

Εικόνα 1: Ο δίσκος της Φαιστού

Οι Αιγύπτιοι, συγκριτικά με άλλους λαούς που χρησιμοποίησαν την γραφή πολύ νωρίς, όπως οι Μεσοποτάμιοι, είχαν το προνόμιο αποτύπωσης πάνω σε ένα σχετικά εύκαμπτο υλικό: τον **πάπυρο**. Ο πάπυρος πρόσφερε πολλά πλεονεκτήματα σ' σχέση με τον άργιλο ή την πέτρα: ήταν πιο ελαφρύς, εύχρηστος και μπορούσαν να εγγραφούν σ' αυτόν μεγαλύτερα κείμενα που παράλληλα καταλάμβαναν μικρότερο χώρο. Ο πάπυρος είναι ένα φυτό που φύτρωνε άφθονο κοντά στις όχθες του Νείλου και το χρησιμοποιούσαν στην κατασκευή πολλών χρηστικών αντικειμένων. Η εφαρμογή του ως φορέας γραφής θεωρήθηκε «επαναστατική», μια και αποτέλεσε υλικό δημιουργίας των πρώτων εύκαμπτων φύλλων γραφής, δηλαδή των προγόνων της γνωστής σ' εμάς σελίδας βιβλίου. Παρόμοια χρήση δόθηκε και στο δέρμα, το λινό και σ' άλλα οργανικά υλικά.

B. Η γέννηση των βιβλίων και των βιβλιοθηκών

Κατά το δεύτερο μισό του 14^{ου} αιώνα π.Χ. (19^η αιγυπτιακή δυναστεία) τους οι νεκροί θάβονταν μαζί μ' ένα σύγγραμμα που ονόμαζαν *Βίβλο των νεκρών*. Στη διάρκεια της κηδείας,

ένας ιερέας διάβαζε από τη *Βίβλο* λόγια που θα βοηθούσαν το πέρασμα του νεκρού στην αιωνιότητα. Στη ζωγραφιά που ακολουθεί βλέπουμε μια ζυγαριά η οποία αναπαριστά το ζύγισμα των ψυχών. Στη μια άκρη της βρίσκεται η πένα που συμβολίζει τη Μάιτ, δηλαδή τη Δικαιοσύνη και την Αλήθεια. Στην άλλη είναι η καρδιά του νεκρού. Για να είναι ομαλή η μετάβαση του νεκρού στην αιώνια ζωή η ζυγαριά έπρεπε να ισορροπεί.

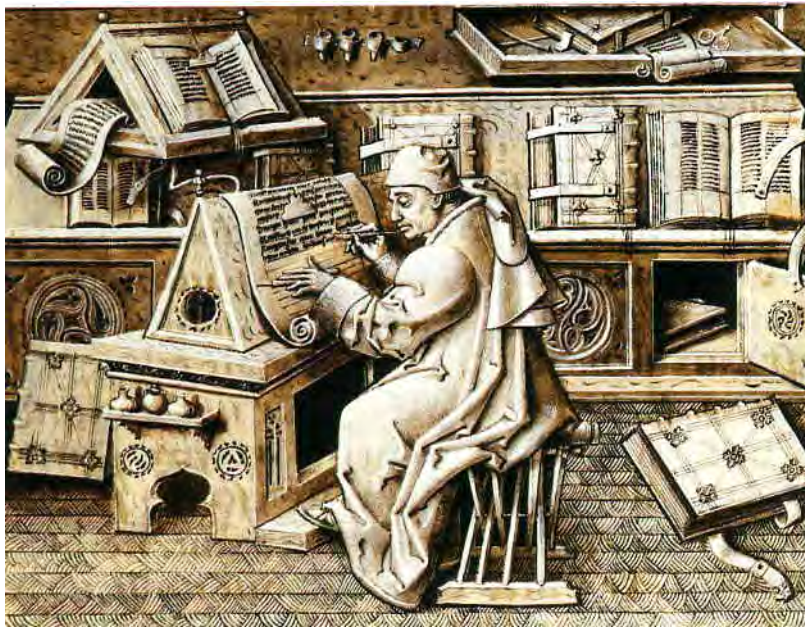

Εικόνα 2: Η *Βίβλος των νεκρών*

Κατά τον 2^ο π.Χ αιώνα, η άρνηση της Αιγύπτου να προμηθεύσει στις γειτονικές χώρες τον πολύτιμο πάπυρο, είχε ως συνέπεια την ανακάλυψη ενός νέου υλικού, της *περγαμηνής*. Το όνομά της σημαίνει «δέρμα από την Πέργαμο» και όπως αυτό δηλώνει, το εύχρηστο υλικό πρωτοχρησιμοποιήθηκε στη γνωστή πόλη της Μικράς Ασίας, που εκείνη την περίοδο ευημερούσε. Η περγαμηνή γινόταν από δέρμα προβάτου, κατσίκας, μοσχαριού, αντιλόπης, γαζέλας ή ακόμα και στρουθοκαμήλου. Μεταξύ αυτών, το ιδανικότερο ήταν αυτό του προβάτου και του μοσχαριού γιατί μπορούσε να γραφεί και από τις δύο πλευρές του. Για να παραχθεί η περγαμηνή, οι γραφείς έπλεναν το δέρμα με ασβεστόνερο και το καθάριζαν από τις τρίχες. Μετά το άφηναν να στεγνώσει πάνω σε καλαμωτές, αφού προηγουμένως το είχαν επικαλύψει ολόκληρο με ασβέστη για να απορροφηθεί το λίπος. Μετά το χτυπούσαν με μια σπάτουλα και μετέπειτα έκοβαν τα φύλλα. Η περγαμηνή πριν χρησιμοποιηθεί έπρεπε να τριφθεί με μία λάμα μαχαιριού ή με ελαφρόπετρα, ώστε να μην έχει κηλίδες και εξογκώματα.

Η λεία επιφάνεια της Περγαμηνής και η ομαλή απορροφητικότητα της μελάνης επέτρεψε την αποτύπωση σ' αυτήν όμορφων, φανταχτερών χρωμάτων. Γεγονός που, σε συνδυασμό με τα πλεονεκτήματα που έδινε στους γραφείς η χρήση του φτερού χίνας, επέτρεψε στους επόμενους αιώνες να φιλοτεχνηθούν πραγματικά αριστουργηματικά βιβλία. Κατά τον 9^ο και 10^ο αιώνα η παραγωγή βιβλίων από περγαμηνή είχε συγκεντρωθεί στα μοναστήρια. Ομοίως ο εξοπλισμός, η σύσταση, η βελτίωση με νέους τόμους και η συντήρηση των βιβλιοθηκών γινόταν κυρίως από μοναχούς. Τα περισσότερα μοναστήρια είχαν το δικό τους scriptorium

και βιβλιοθήκη. Το scriptorium ήταν ένα εργαστήριο αντιγραφής κειμένων θρησκευτικού κυρίως περιεχόμενου. Παράλληλα όμως, χάρη στους «αντιγραφείς», δηλαδή εκείνους που αντέγραφαν και διακοσμούσαν τα βιβλία με το χέρι, σώθηκαν και τα αρχαία ελληνικά και ρωμαϊκά κείμενα. Η σκληρή δραστηριότητα της αντιγραφής στα μοναστήρια σταματούσε μόνο τις περιόδους προσευχής, ενώ για να γίνει σωστά χρειαζόταν αυστηρή κατανομή των ρόλων και αφοσίωση. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι για την αντιγραφή 200 χειρογράφων (τόμων) χρειαζόνταν 45 αντιγραφείς που θα δούλευαν 22 μήνες. Επιπλέον, για να τελειοποιηθεί ένα βιβλίο χρειαζόνταν καλλιγράφοι, εικονογράφοι, βιβλιοδέτες, μινιατουρίστες και άλλοι ειδικοί. Τα δημιουργήματά τους ήταν πραγματικά έργα τέχνης.

Εικόνα 3: Αντιγραφείας βιβλίων

Τα βιβλία αυτά, λόγω του μόχθου που δυσχέραινε την παραγωγή τους άρα και το μεγάλο κόστος τους, ήταν προνόμιο των πλουσίων και του κλήρου. Πολλοί αριστοκράτες ενδιαφέρθηκαν ν' αποκτήσουν την προσωπική τους βιβλιοθήκη. Για την επιλογή των κειμένων και την οργάνωσή τους προσλάμβαναν λόγιους οι οποίοι και κατεύθυναν τις επιλογές τους. Αρκετές από αυτές τις βιβλιοθήκες, κυρίως της Ιταλίας, αποτέλεσαν κατά τον 14^ο και 15^ο αιώνα εφελθήρια του Ουμανιστικού κινήματος και της διάδοσης του αρχαίου ελληνικού πνεύματος στη Δύση. Εκτός από τα κείμενα των φιλοσόφων και τα λειτουργικά ή θεολογικά εγχειρίδια, στις ιδιωτικές βιβλιοθήκες των πλουσίων μπορούσε κανείς να βρει τόμους λογικής, μαθηματικών, αστρονομίας αλλά και γραμματικές. Λίγα από αυτά τα κείμενα γράφονταν στη μητρική γλώσσα των συγγραφέων. Τα περισσότερα ήταν στα λατινικά, γεγονός που περιόριζε σημαντικά το κοινό των βιβλιοθηκών, ακόμα και στην περίπτωση που ήταν δημόσιες. Με άλλα λόγια, η ανάγνωση ήταν προνόμιο των λίγων, μορφωμένων, πλουσίων ή κληρικών.

Εικόνα 4: Σελίδα χειρογράφου

Γ. Η πρώτη τυπογραφική επανάσταση

Το βιβλίο θα αποτελέσει αγαθό για τους πολλούς λίγους αιώνες αργότερα. Συγκεκριμένα τον 15^ο αιώνα, όταν η ανακάλυψη της τυπογραφίας θ' αλλάξει σημαντικά τη μορφή και τη χρήση τόσο των βιβλίων όσο και των βιβλιοθηκών. Τότε, όταν δηλαδή κατασκευάζονται τα πρώτα μεταλλικά γράμματα και γίνεται δυνατή η εύκολη αναπαραγωγή πολλαπλών αντιτύπων, το βιβλίο παίρνει τη μορφή που έχει μέχρι σήμερα και εδραιώνεται σταθερά στο βάθρο των μέσων επικοινωνίας. Από τότε και μέχρι τις μέρες μας, όταν μιλάμε για το βιβλίο θα εννοούμε το έντυπο βιβλίο. Ακόμα και σήμερα που η χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών έχει φέρει στο προσκήνιο την έννοια του ηλεκτρονικού βιβλίου, αυτό δεν έχει καταφέρει να αντικαταστήσει ούτε νοηματικά, αλλά ούτε χρηστικά το συμβατικό βιβλίο.

Η ανακάλυψη της τυπογραφίας αποδίδεται στον γερμανό Γουτεμβέργιο το 1453, χρονολογία που συμπίπτει με την άλωση της Κωνσταντινούπολης και την πτώση του Βυζαντίου. Η σύμπτωση αυτή παίζει σημαντικό ρόλο στη μετέπειτα πορεία των ελληνικών γραμμάτων και του βιβλίου ειδικότερα. Η Ελλάδα αποκόπτεται πολιτιστικά από την Δύση και χάνει την ευκαιρία να μοιραστεί με αυτήν την τόσο σημαντική περίοδο της Αναγέννησης, περίοδο κατά την οποία τα γράμματα και οι τέχνες γνωρίζουν μια εξαιρετική άνθηση. Τότε το έντυπο βιβλίο γίνεται το βασικό εργαλείο διάδοσης της πνευματικής παραγωγής της εποχής, αλλά και διάσωσης των αρχαίων κειμένων. Δηλαδή, παράλληλα με την εκτύπωση πολλών

συγγραμμάτων λογίων του 15^{ου} αιώνα, γίνονται και οι πρώτες εκδόσεις κειμένων Ελλήνων φιλοσόφων της αρχαιότητας. Την εποχή εκείνη το σημαντικότερο χώρο καλλιέργειας των ελληνικών γραμμάτων αποτέλεσε η Ιταλία και συγκεκριμένα πόλεις όπως η Φλωρεντία και η Βενετία, στις οποίες κατέφυγαν πολλοί Έλληνες λόγιοι για ν' αποφύγουν τον τουρκικό ζυγό.

Εικόνα 5: Χαλκογραφία του βιβλίου *Danse Macabre* του Matthias Huss (1499) που τυπώθηκε στην πόλη Λυών της Γαλλίας. Θεωρείται η πρώτη εικονογράφηση τυπογραφικού εργαστηρίου.

Μεταξύ αυτών ξεχωρίζουν ο Ιανός Λάσκαρης, ο Ζαχαρίας Καλλέργης και ο Μάρκος Μουσούρος. Ο πρώτος αυτών έζησε στην Φλωρεντία όπου ασχολήθηκε με την έκδοση ελληνικών κειμένων, πριν φύγει στη Γαλλία ακολουθώντας τον Κάρολο Η' και ελπίζοντας ότι θα τον βοηθήσει στον αγώνα εκδίωξης των Οθωμανών. Ο Λάσκαρης είχε επίσης αναλάβει τη συγκρότηση της βιβλιοθήκης των πλουσίων Μεδίκων, μιας από τις πιο σημαντικές οικογένειες της εποχής.

Ταυτόχρονα στη Βενετία, ο Ζαχαρίας Καλλέργης εξασφάλιζε, εκτός από τον τίτλο του αγωνιστή για το συμφέρον της πατρίδας του, και τον τίτλο του καλλιτέχνη εκδότη-τυπογράφου. Σε κάποια από τα πιο όμορφα βιβλία της εποχής, τα οποία τύπωσε με χρηματοδότηση ενός άλλου σημαντικού Έλληνα, του Νικόλαου Βλαστού, χρησιμοποίησε τους περίφημους τύπους που ο ίδιος είχε χαράξει. Όντας εξαιρετικός καλλιγράφος μπόρεσε να μεταφέρει την εμπειρία του στην τυπογραφική τέχνη. Οι μεταλλικοί χαρακτήρες που σχεδίασε και που μιμούνταν την αισθητική των χειρόγραφων, έμειναν στην ιστορία της τυπογραφίας για την αρμονία και την ευαναγνωσιμότητά τους.

Ο Μάρκος Μουσούρος απ' την πλευρά του, δούλεψε κοντά σ' έναν από τους μεγαλύτερους εκδότες όλων των εποχών, τον βενετσιάνο Άλδο Μανούτιο. Σε πολλά βιβλία που τύπωσε ο Άλδος, μέσα σε μια περίπου εικοσαετία, ο Μουσούρος εμφανίζεται να προλογίζει κείμενα αρχαίων Ελλήνων. Η δράση του ως επιμελητή ελληνικών εκδόσεων και συνεργάτη κάποιων από τους σημαντικότερους τυπογράφους της εποχής επισκιαζόταν στο μυαλό του από την αγωνία του για το πραγματικό νόημα που έχουν όλα αυτά για την Ελλάδα. Προβληματιζόταν δηλαδή για το αν όλα αυτά τα αξιόλογα βιβλία βοηθούσαν τους συμπατριώτες του στην καθημερινή τους έγνοια για επανάκτηση της ελευθερίας τους.

Εικόνα 6: Μάρκος Μουσούρος και Άλδος Μανούτιος

Δυστυχώς στην Ελλάδα δεν υπήρχαν, τη δεδομένη χρονική περίοδο, οι κατάλληλες συνθήκες ώστε να επωφεληθεί ο λαός από τα τόσα πλεονεκτήματα που η τεχνική της τυπογραφίας έφερε στην ανθρωπότητα. Το βιβλίο παίρνει τότε τη μορφή που θα διατηρήσει μέχρι σήμερα. Η ευχρηστία του μικρού σχήματος βιβλίων, σε αντίθεση με τα ογκώδη χειρόγραφα και η δυνατότητα αναπαραγωγής πολλών αντιτύπων με λιγότερο κόπο, επιτρέπουν σε μεγάλο αριθμό εξαιρετικών κείμενων να μουν στα σπίτια του απλού λαού. Τότε, χάρη στην τυπογραφία, αυξάνεται ο αριθμός των μορφωμένων και οι σπουδάζοντες τα γράμματα έχουν πλέον άφθονο υλικό στη διάθεσή τους.

Αξίζει ν' αναφερθεί ότι στα τυπογραφεία του 15^{ου} αιώνα των τριών χωρών που περισσότερο δραστηριοποιήθηκαν, δηλαδή της Γερμανίας, της Γαλλίας και της Ιταλίας, πραγματοποιήθηκαν περίπου 40.000 εκδόσεις. Αν υποθέσουμε ότι η κάθε έκδοση κυκλοφορούσε σε 500 αντίτυπα, τότε προκύπτουν 20.000.000 βιβλία. Τα βιβλία αυτά, εκτός από κείμενα αρχαίων Ελλήνων, ενσωμάτωναν θρησκευτικά κείμενα, εκπαιδευτικά, γραμματικές ή λεξικά, κωμικά συγγράμματα, μυθιστορήματα και άλλα. Σημαντικές διαφορές στη θεματογραφία παρατηρούνται μεταξύ της βόρειας Ευρώπης και της Ιταλίας. Για παράδειγμα, αξίζει ν' αναφερθεί ότι οι Γερμανοί τυπογράφοι δε χρησιμοποίησαν την τέχνη τους για να προκαλέσουν κάποια κοινωνική αλλαγή ή ανάταση του πνεύματος της εποχής τους, όπως αντίθετα έκαναν οι Ιταλοί της Αναγέννησης και του Ουμανιστικού κινήματος. Με άλλα λόγια, οι Γερμανοί τους ενδιαφέρονται περισσότερο για τη βελτίωση της ίδιας τεχνικής παρά για την εκμετάλλευση της ως προς το κοινωνικό όφελος. Αυτό έχει να κάνει με τις διαφορετικές κοινωνικές συνθήκες, ανάγκες και προβληματισμούς των δύο αυτών χωρών, που προφανώς διέφεραν.

Δ. Από την τυπογραφία στις σημερινές βιβλιοθήκες

Παράλληλα, σημαντικές αλλαγές επέρχονται και στο χώρο των βιβλιοθηκών. Σημειώθηκε αύξηση του μαθησιακού κοινού, μετά την ανακάλυψη της τυπογραφίας, τόσο εκτός όσο και εντός των βιβλιοθηκών. Τα αναγνωστήρια άρχισαν να δέχονται αρκετά περισσότερους επισκέπτες. Κάποιοι μελετητές της ιστορίας των βιβλιοθηκών υποστηρίζουν ότι το έντυπο βιβλίο άλλαξε ουσιαστικά την αρχιτεκτονική των βιβλιοθηκών και των χώρων μελέτης. Όταν πριν η φύλαξη των μεγάλων χειρόγραφων τόμων γινόταν σε δωμάτια μεγάλου ύψους, τα μικρόσχημα βιβλία της τυπογραφικής τέχνης επέβαλαν τον περιορισμό τους. Αν και εκείνη την εποχή υπήρξαν αρκετά αναγνωστήρια που ακολουθούσαν το μοντέλο των επιβλητικών ρωμαϊκών βιβλιοθηκών, σύντομα επικράτησε η τάση των πιο προσιτών αισθητικά χώρων μελέτης.

Ξεχωριστή είναι η βιβλιοθήκη του Κόσμο των Μεδίκων στην Φλωρεντία, που χτίστηκε το 1441 από τον αρχιτέκτονα Michelozzo (1396–1472). Η βιβλιοθήκη αυτή αποτελεί τμήμα της μονής του Αγίου Μάρκου και η αίθουσα που καταλαμβάνει τον πρώτο όροφο έχει τρεις διαιρέσεις (κλίτη) από δύο σειρές έντεκα κιόνων ιωνικού ρυθμού. Ανήκει στο είδος των βιβλιοθηκών που ονομάζονται «τρίκλιτες». Η περίφημη διακόσμησή της είναι φτιαγμένη από *pietra serena* (μαλακή πέτρα) και στούκο των φλωρεντινών κτισμάτων της Αναγέννησης, ενώ το ταβάνι είναι σκαλιστό. Ο φωτισμός του χώρου επιτυγχάνεται μέσω δύο πλαϊνών σειρών παραθύρων. Την εικονογράφηση της βιβλιοθήκης έχει κάνει ο Μιχαήλ Άγγελος.

Συχνό θέμα για την εικονογράφηση των βιβλιοθηκών της εποχής είναι η ελληνική μυθολογία. Έτσι θεωρείτο ότι επιτυγχάνεται η αναβίωση του αρχαίου ελληνικού πνεύματος. Συχνά στους τοίχους αντιγράφονταν μέρη αρχαίων κειμένων ή μεταγενέστερων. Στη βιβλιοθήκη του Βατικανού, για παράδειγμα, εκτός από τον Ερμή, κάποιους φιλοσόφους και τον Ηρακλή, συναντούμε αναφορές σε Οικουμενικές συνόδους που πραγματοποιήθηκαν πολύ αργότερα από την αρχαιότητα.

Πολλά από αυτά τα μνημεία σώζονται μέχρι και σήμερα και βοηθούν να γνωρίσουμε μια τόσο σημαντική εποχή για το βιβλίο και τις βιβλιοθήκες. Οι αιώνες που ακολούθησαν ανέδειξαν πολλούς υπερασπιστές της τέχνης του βιβλίου, τόσο ως προς τη συγγραφή όσο και ως προς την τυπογραφία. Σιγά, σιγά αυτή διεισδύει και στην Ελλάδα και αρχίζουν να εμφανίζονται οι πρώτοι εκδοτικοί οίκοι.

Μεταξύ αυτών ξεχωρίζει ο οίκος του Νικόλαου Γλυκή, που ξεκίνησε τη δραστηριότητά του μετά από την αγορά του τυπογραφείου του Ιταλού Orsino Albrizzi το 1670. Ο Γλυκής από την αρχή προσπάθησε να διακριθεί, ακόμα και να γίνει κύριος της ελληνικής βιβλιοπαραγωγής και του εμπορίου βιβλίων. Σε κάποιες περιπτώσεις μάλιστα επιδίωξε, με σύμφωνη γνώμη των αρχών, να είναι ο μόνος που είχε το δικαίωμα να τυπώσει και να διακινήσει ορισμένα σημαντικά κείμενα. Με οικονομικούς όρους θα λέγαμε ότι ο Γλυκής επιδίωξε να εγκαταστήσει μονοπώλιο στη σχετική αγορά. Για να το καταφέρει επικαλούνταν την κακή εμφάνιση και επιμέλεια των ήδη υπάρχοντων εκδόσεων. Ωθηση στην βιβλιοπαραγωγή έδωσε η ίδρυση ελληνικών σχολείων κατά τον 17^ο και 18 αιώνα. Με αυτές τις συνθήκες, το τυπογραφείο του Ν. Γλυκή αναδείχτηκε, παρ' όλες τις παροδικές κρίσεις, σε μια προσοδοφόρα οικογενειακή επιχείρηση που παρήγαγε βιβλία μέχρι τα μέσα του 19^{ου}. Σε ολόκληρη την περίοδο λειτουργίας του οίκου τυπώθηκαν 537 διαφορετικά συγγράμματα.

Εικόνα 7: Ο εκτυπωτής

Σ' όλες τις παραπάνω αναφορές μπορεί να γίνει αντιληπτή η διπλή φύση του βιβλίου, που διατηρείται σταθερή καθ' όλη την πορεία εξέλιξής του και κυρίως από την ανακάλυψη της τυπογραφίας και μετά. Στη διττή διάστασή του, το βιβλίο αποτελεί ταυτόχρονα πνευματικό αλλά και εμπορεύσιμο αγαθό. Γύρω από το βιβλίο αναπτύχθηκε και ευημερεί μια ισχυρή βιομηχανία, μέρος των ευρύτερων πολιτιστικών και επικοινωνιακών βιομηχανιών, η εκδοτική. Τελικός αποδέκτης αυτής είναι ο αναγνώστης. Πάντα πίσω από τη δημιουργία ενός βιβλίου υπάρχει η ανάγκη του να φτάσει ο δημιουργός στον τελικό αποδέκτη του κειμένου του, τον αναγνώστη. Με την ίδια λογική δημιουργήθηκαν και συντηρούνται, βελτιώνονται και εμπλουτίζονται και οι βιβλιοθήκες. Μεγάλες, μικρές, δημόσιες, πανεπιστημιακές, ιδιωτικές ή προσωπικές, όλες υπάρχουν για να προσφέρουν υπηρεσίες στον πολίτη-αναγνώστη. Χωρίς αναγνώστες τα βιβλία και οι βιβλιοθήκες δεν έχουν λόγο ύπαρξης, κάτι που πρέπει να έχουμε υπόψη σ' όλες τις ενότητες που ακολουθούν.

Δραστηριότητες

Άσκηση 1^η: Αφού μελετήσετε προσεχτικά αυτή την ενότητα, διαβάστε τα παρακάτω κείμενα και εκτιμήστε με βάση την κρίση σας αν οι φράσεις που ακολουθούν είναι σωστές ή λάθος. Προσοχή! Τα κείμενα έχουν παγίδες!

«{...} Ο κρητικός χαρακτήρας Δημήτριος Δαμήλας χάραξε τα πρώτα ελληνικά στοιχεία με τα οποία τύπωσε τη Γραμματική του Κ. Λασκάρεως, στα 1250. Σύμφωνα με έρευνες του Ιταλού Περτούτσι, το πρώτο ελληνικό βιβλίο εκδόθηκε στην Αθήνα το 1471 και εκεί κατασκευάστηκαν και οι πρώτοι ελληνικοί χαρακτήρες. Οι πρώτες όμως βενετσιάνικες εκδόσεις δεν έχουν έτος. Για πρώτη φορά αυτό συμβαίνει για βιβλίο που εξέδωσε το 1486 ο Κρητικός τυπογράφος Λαόνικος Πρωτοπαπάς».

Γκόρπας Θωμάς (1991)

«{...} Τι εννοούμε όμως, όταν μιλούμε για το «πρώτο τυπωμένο» ελληνικό βιβλίο; Θα μπορούσαν άραγε να θεωρηθούν εκδόσεις ελληνικές και να διεκδικούν τα πρωτεία στην ελληνική βιβλιογραφία οι πρώτες δοκιμές, συχνά αδέξιες, που έγιναν για να συμπληρωθούν με τα ολιγόστιχα ελληνικά παραθέματα, κείμενα λατινικά; Όπως η πρώτη απόπειρα των Γερμανών τυπογράφων, του Fust και του Shoeffler που χάραξαν κινητά ελληνικά στοιχεία για να χρησιμοποιηθούν στην έκδοση του *De officiis* του Κικερόνα στα 1475, ή τον ίδιο χρόνο, στο Subiaco, από τους Γερμανούς επίσης τυπογράφους, τον Sweynheym και τον Pannartz, που έκαναν το ίδιο πράγμα για την έκδοση του Lactantius.

«{...} Αυτές τις ολιγοσέλιδες ελληνολατινικές εκδόσεις ακολουθεί, στα 1476, η *Επιτομή των οκτώ του λόγου μερών*. Βιβλίο απ' άκρη σε άκρη ελληνικό, με μνεία του τόπου όπου εκδόθηκε, χρονολογημένο και με αναφορά στον συντάκτη, στον επιμελητή, στον τυπογράφο. Με άλλα λόγια το πρώτο ελληνικό βιβλίο με πλήρη στοιχεία ταυτότητας του: Μιλάνο, 1476, έργο του Κωνσταντίνου Λάσκαρη»

Κουμαριανού Αικ., Δρούλια Α., Layton Ev. (1986).

«{...} Η τεράστια ανάπτυξη της τυπογραφίας, ο πολλαπλασιασμός των βιβλίων, στην Ευρώπη και σ' ολόκληρο τον κόσμο, είχαν για κύριο γνώρισμα την διάδοση, είναι αλήθεια να πούμε πολύ αργά, τη χρήση και τη γνώση των γραπτών γλωσσών. Το να μάθεις τη "γραπτή" πλευρά μιας γλώσσας, σημαίνει, όπως και για τους παλιούς γραφείς να έχεις μια κάποια εξουσία. Το να διδάσκεισαι τη γραφή είναι να κατέχεις τα μέσα της "κατάκτησης του κόσμου" όπως το λέει ο Σαρτρ στις *Λέξεις του*».

Jean Georges (1991)

«{...} Για τους Ευρωπαίους, οι τέσσερις αιώνες που ακολούθησαν (την ανακάλυψη της τυπογραφίας) διακατέχονταν από δυναμικές μεταρρυθμίσεις, που διαμόρφωσαν το χαρακτήρα των δυτικών κοινωνιών. Αντίθετα οι υποδουλωμένοι Έλληνες της Οθωμανικής αυτοκρατορίας ακινητοποιήθηκαν πολιτισμικά και αποκόπηκαν από τη Δύση».

Μπαντιμαρούδης Φιλίμων, Πιτσάκη Ειρήνη (2005)

Φράση	Σωστό	Λάθος
1. Ο Δημήτριος Δαμήλας τύπωσε τη Γραμματική του Κ. Λασκάρως, στα 1250.		
2. Η Οθωμανική αυτοκρατορία απέκοψε την Ελλάδα από τις σημαντικές πολιτιστικές μεταρρυθμίσεις που γνώρισε η Δύση.		
3. Οι πρώτες βενετσιάνικες εκδόσεις δεν έχουν έτος.		
4. Υπάρχουν διαφορές στον τρόπο προσδιορισμού του πρώτου ελληνικού βιβλίου. Βάσει της ύπαρξης πληρών στοιχείων ταυτότητας, αυτό είναι η <i>Επιτομή των οκτώ του λόγου μερών</i> του Κωνσταντίνου Λάσκαρη.		
5. Η τεράστια ανάπτυξη της τυπογραφίας είχε για κύριο γνώρισμα τη διάδοση, τη χρήση και τη γνώση των γραπτών γλωσσών.		
6. Το πρώτο ελληνικό βιβλίο εκδόθηκε στην Αθήνα το 1471.		
7. Η περγαμνή είναι ένα φυτό που φύεται στις όχθες του Νείλου.		
8. Οι αντιγραφείς δούλευαν κατά κύριο λόγο για τους πλούσιους της εποχής.		
9. Ο οίκος της οικογένειας Γλυκή ήταν ένας από τους σημαντικότερους στην Ελλάδα για περισσότερο από ενάμιση αιώνα.		
10. Ο Ιταλός Άλδος Μανούτιος ενδιαφερόταν για τη διάδοση του ελληνικού πνεύματος και τη διάσωση των αρχαίων κειμένων.		

(Η απάντηση αναφέρεται στο βιβλίο του εκπαιδευτή)

Άσκηση 2^η: Στην παραπάνω ενότητα αναφέρεται ότι: «Τα βιβλία αυτά, λόγω του μόχθου που δυσχέραινε την παραγωγή τους άρα και το μεγάλο κόστος τους, ήταν προνόμιο των πλουσίων και του κλήρου. Πολλοί αριστοκράτες ενδιαφέρθηκαν ν' αποκτήσουν την προσωπική τους βιβλιοθήκη. Για την επιλογή των κειμένων και την οργάνωσή τους προσλάμβαναν λόγιους οι οποίοι και κατεύθυναν τις επιλογές τους. {...} Εκτός από τα κείμενα των φιλοσόφων και τα λειτουργικά ή θεολογικά εγχειρίδια, στις ιδιωτικές βιβλιοθήκες των πλουσίων μπορούσε κανείς να βρει τόμους λογικής, μαθηματικών, αστρονομίας αλλά και γραμματικές. Λίγα από αυτά τα κείμενα γράφονταν στη μητρική γλώσσα των συγγραφέων. Τα περισσότερα ήταν στα λατινικά, γεγονός που περιόριζε σημαντικά το κοινό των βιβλιοθηκών, ακόμα και στην περίπτωση που ήταν δημόσιες. Με άλλα λόγια, η ανάγνωση ήταν προνόμιο των λίγων μορφωμένων πλουσίων ή κληρικών».

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω απαντήστε στις ερωτήσεις:

1. Πιστεύετε ότι στις μέρες μας η ανάγνωση και η πρόσβαση στα βιβλία είναι προνόμιο των λίγων;
2. Η απάντηση που δώσατε ισχύει για όλες τις σημερινές κοινωνίες; Υπάρχουν, για παράδειγμα, διαφορές μεταξύ του τι συμβαίνει στον Δυτικό κόσμο με το τι συμβαίνει στην Αφρική ή σε άλλες χώρες με μεγάλο ποσοστό αναλφαβητισμού;
3. Αν θεωρείτε ότι υπάρχουν διαφορές, οφείλονται αυτές και πού πώς μπορούν να εξομαλυνθούν;
4. Πιστεύετε ότι η πρόσβαση στη γνώση είναι βασικό δικαίωμα του καθένα ή δευτερεύον;
5. Πως μπορούν τα βιβλία να βοηθήσουν τους πολίτες των υποανάπτυκτων χωρών να βελτιώσουν την θέση τους στις τοπικές κοινωνίες;

Βιβλιογραφία ενότητας

- Jean Georges (1991). *Γραφή η Μνήμη των Ανθρώπων*, μετάφραση: Θωμάς Γκόρπας Αθήνα: Εκδόσεις Δελθηανάση.
- Γκόρπας Θωμάς (1991). «Ελληνικά ντοκουμέντα» στο *Γραφή η Μνήμη των Ανθρώπων*, Αθήνα: Εκδόσεις Δελθηανάση, (σελ. 199-260).
- Κουμαριανού Αικ., Δρούλια Λ., Layton Ev. (1986). *Το Ελληνικό Βιβλίο 1476 – 1830*, Αθήνα: Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος.
- Κριαράς, Εμ. (1995). *Νέο ελληνικό λεξικό της σύγχρονης δημοτικής γλώσσας*. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.
- Μπαντιμαρούδης Φιλήμων, Πιτσάκη Ειρήνη (2005). «Ελληνική εκδοτική βιομηχανία». Στο Βερνίκος Ν., Δασκαλοπούλου Σ., Μπαντιμαρούδης Φ., Μπουμπάρης Ν., Παπαγεωργίου Δ. (επιμελητές). *Πολιτιστικές Βιομηχανίες: Διαδικασίες, Υπηρεσίες, Αγαθά*. Αθήνα: Εκδόσεις Κρητική (σελ. 107-125).
- Στάϊκος Κωνσταντίνος (1996). *Βιβλιοθήκη. Από την Αρχαιότητα έως την Αναγέννηση και Σημαντικές Ουμανιστικές και Μοναστηριακές Βιβλιοθήκες (3000 π.Χ. – 1600 μ.Χ.)*. Αθήνα: Στάϊκος Κ.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2^Η

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ Η ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΣΤΟ ΠΑΡΟΝ

Συγγραφέας: Ειρήνη Πιτσάκη

Α. Εισαγωγή: η αγάπη για τα βιβλία και τις βιβλιοθήκες

«Εδώ ειν' οι κήποι, οι ναοί και η αιτία που υπάρχουν οι ναοί
η μουσική που πρέπει, τα λόγια τα σωστά·
τα εξηντατέσσερα εξάγραμμα·
τελετουργίες – μοναδική σοφία
που το Στερέωμα παραχωρεί στους ανθρώπους·
η εξουσία εκείνου του αυτοκράτορα
που αντανακλούσε τη γαλήνη του κόσμου – τον καθρέφτη του,
έτσι που να καρπίσουν τα χωράφια,
και να μην ξεχειλίσουν τα ποτάμια από τις όχθες τους,
ο πληγωμένος μονόκερως, που ξαναγύρισε για να σημάνει το τέλος,
οι μυστικοί αιώνιοι νόμοι,
η αρμονία του κόσμου·
όλα αυτά ή η ανάμνησή τους, βρίσκεται εδώ
μες τα βιβλία που φυλάω σ' αυτόν τον πύργο.
Κατέβηκαν οι Τάταροι απ' τα Βορινά
με μαλλιαρά μικρόσωμα αλογάκια
σαρώνοντας τα στρατεύματα
που έστειλε ο Γιος του Ουρανού να τιμωρήσουν την ασέβεια τους,
έστησαν πυραμίδες τις φωτιές, κόψαν κεφάλια,
σκότωσαν και τον δίκαιο και τον άδικο,
τον αλυσοδεμένο σκλάβο εκεί που φύλαγε τη πύλη
πέρασαν τις γυναίκες κι ύστερα τις ξέχασαν
και τράβηξαν στα νότια
αθώοι σαν θηρία αρπαχτικά
σκληροί σαν τα μαχαίρια.
Καθώς ξημέρωνε δισταχτικά,
ο πατέρας του πατέρα μου έσωσε τα βιβλία.
Κι είναι εδώ, στον πύργο αυτό που κείτομαι
κι όλο σκαλίζω στα παλιά, σε μακρινούς καιρούς
που ζούσαν άλλοι.

Τα μάτια μου δεν έχουνε πια φως. Τα ράφια
είναι εκεί ψηλά και στα χρόνια μου δεν τα φτάνω.

Λεύγες η σκόνη και ο ύπνος που τυλίγουνε τον πύργο.
Γιατί να ξεγελάω τον εαυτό μου;
Στην πραγματικότητα ποτέ δεν έμαθα να διαβάζω,
παρηγοριέμαι όμως με την σκέψη
πως φαντασία και παρελθόν είναι πια το ίδιο
Για κάποιον που κοντεύει να τελειώσει
και που αγναντεύει ότι απομένει απ' την πόλη
που τώρα πάει να γίνει έρημος ξανά.
Τι μ' εμποδίζει να ονειρεύομαι πως κάποτε
είχα αποκρυπτογραφήσει τη σοφία
και με χέρι υπομονετικό σχεδίαζα τα σύμβολα;
Με λένε Χσιανγκ. Φυλάω τα βιβλία,
που ίσως είναι και τα τελευταία,
γιατί ούτε για την Αυτοκρατορία ξέρουμε πια τίποτα
ούτε για τον Γιο του Ουρανού.
Εδώ είναι, στα ράφια ψηλά,
την ίδια ώρα μακρινά και κοντινά,
κρυφά και φανερά, όπως τα άστρα.
Εδώ είναι οι κήποι, οι ναοί».

Ο φύλακας των βιβλίων

Jorge Luis Borges

Μετάφραση από τα ισπανικά: Δημ. Καλοκύρης

Το ποίημα αυτό του Jorge Luis Borges¹, του εξαιρετικού αργεντινού λογοτέχνη, αποτελεί ένα από τα συχνά παραδείγματα αγάπης για τα βιβλία. Μέσα από τα λόγια του διαφαίνεται η παραδοχή ότι η ανάγνωση βοηθάει στη βελτίωση της ζωής και την επίτευξη της σοφίας. Ο ποιητής ισχυρίζεται ότι όλα όσα υπήρξαν στο κόσμο μπορούμε να τα βρούμε στα βιβλία. Ή αλλιώς ότι, τα βιβλία είναι μέσο αποτύπωσης όσων μας περιβάλλουν και όσων απαρτίζουν την εσωτερική ζωή μας. Σε ένα λογοτεχνικό, για παράδειγμα κείμενο, ο συγγραφέας καταθέτει σημαντικό μέρος των σκέψεων και του ψυχισμού του. Κατά αυτή την έννοια, τα βιβλία μάς επιτρέπουν να καταγράψουμε, άρα να διασώσουμε, τον κόσμο μας και να τον μοιραστούμε με τους άλλους.

¹ Jorge Luis Borges, γεννήθηκε στο Buenos Aires της Αργεντινής στις 24 Αυγούστου του 1899, όπου και πέρασε τα πρώτα χρόνια της ζωής του μέχρι που το 1914 έφυγε με την οικογένεια στην Ελβετία. Τα πρώτα του ποιήματα τα έγραψε στην Γενεύη σε πολλή νεαρή ηλικία, ενώ τη λογοτεχνική του δράση συνέχισε με δημοσιεύσεις σε ισπανικά περιοδικά. Μετά από μια διετή παραμονή στην Ισπανία, μεταξύ του 1919 και του 1921, επέστρεψε στην Αργεντινή όπου σύντομα κυκλοφόρησε την πρώτη του ποιητική συλλογή. Στα επόμενα τριάντα χρόνια ο Borges εξελίχθηκε σ' έναν από τους πιο σημαντικούς παγκόσμιους συγγραφείς, κυρίως της φανταστικής λογοτεχνίας. Το 1961 μοιράστηκε μαζί με τον Samuel Beckett το Βραβείο του Διεθνούς Συνδέσμου Εκδοτών, τίτλο που ακολούθησαν και άλλοι σημαντικοί, όπως Βραβείο Cervantes. Όμως τελικά, ο Borges πέθανε στην Γενεύη στις 14 Ιουνίου του 1986, χωρίς να λάβει το Βραβείο Νόμπελ, για το οποίο, σύμφωνα με ότι πολλοί υποστηρίζουν, ήταν ικανός.

Μεταξύ των αξιών των βιβλίων μπορούμε να ξεχωρίσουμε το ότι αποτελούν αστείρευτη πηγή γνώσεων. Ο αριθμός των χρήσιμων βιβλίων δεν έχει όριο. Κάθε ανάγνωσμα συμβάλει στην πρόοδο και την εξέλιξη του ατόμου, το οποίο οφείλει να μαθαίνει, να τα αναζητά και να τα αξιοποιεί, τόσο στο πλαίσιο μιας εκπαιδευτικής διαδικασίας, όσο και γενικότερα η ζωή του. Τα βιβλία, στην περίπτωση της δια βίου εκπαίδευσης, είναι χρήσιμα εντός αλλά και κυρίως εκτός της αίθουσας διδασκαλίας. Δεν αποτελούν απλά εγχειρίδια κάποιων μαθημάτων, αλλά υλικό με το οποίο ο ενήλικας θα πρέπει να εξοικειωθεί και να μάθει να διαχειρίζεται μόνος του. Καλούμαστε λοιπόν, να δούμε τα βιβλία ως εργαλεία και σύμμαχους τόσο για τον κύκλο μαθημάτων που θα ακολουθήσουμε στην ενότητα αυτή, όσο και σ' όλη την πορεία μας, με στόχο την βελτίωση των επαγγελματικών μας δεξιοτήτων και της προσωπικής μας ζωής.

Ένα εκπαιδευτικό σύγγραμμα, όπως αυτό που κρατάμε στα χέρια μας, επιδιώκει να προβάλλει την αξία τους και να ενισχύσει την αγάπη για τα βιβλία. Η αγάπη αυτή προϋποθέτει να τα γνωρίσουμε καλά. Η επαφή με τα βιβλία εδώ ξεκινάει από την αναγνώριση των βασικών ειδών και μερών τους.

Στην ενότητα των βασικών εννοιών ορίσαμε το βιβλίο ως φορέα γνώσεων αλλά και ως κείμενο που τις περιέχει. Ας δούμε τώρα πώς οι δύο αυτοί χαρακτηρισμοί καθορίζουν την κατηγοριοποίηση των βιβλίων.

B. Είδη βιβλίου ως προς τον τρόπο αναπαραγωγής τους: έντυπο και ηλεκτρονικό

Τα βιβλία ως φορείς μπορούν να χωριστούν σε δύο γενικές κατηγορίες: τα συμβατικά (έντυπα βιβλία) και τα βιβλία ψηφιακής τεχνολογίας. Τα βιβλία ψηφιακής τεχνολογίας, με την σειρά τους, διακρίνονται σε δύο βασικές υποκατηγορίες: τα ηλεκτρονικά βιβλία, γνωστά και ως e-books, και τα πολυμεσικά βιβλία (CD-Roms). Τα πρώτα αποτελούν απλά αρχεία κειμένου που έχουν στοιχειοθετηθεί, σελιδοποιηθεί και αναπαραχθεί σε κάποιον ηλεκτρονικό υπολογιστή. Τα δεύτερα, δηλαδή τα πολυμεσικά, αποτελούν σύνθετες παραγωγές, γραμμικής ανάγνωσης, που συνδυάζουν ήχο, εικόνα και κείμενο. Με το όρο «μη γραμμική ανάγνωση» εννοούμε ότι, το περιεχόμενο των βιβλίων αυτών, δεν ακολουθεί αναγκαία μια προκαθορισμένη αλληλουχία κεφαλαίων, αλλά επιτρέπει το ακανόνιστο πέρασμα από τη μια ενότητα στην άλλη, μέσω υπερμεσικών συνδέσμων (hyperlinks)².

Γ. Είδη βιβλίου ως προς το περιεχόμενο

Αν δώσουμε βαρύτητα στο περιεχόμενο, δηλαδή στο είδος του κειμένου, και όχι στον φορέα, μπορούμε να διακρίνουμε τις εξής δύο κατηγορίες βιβλίων: γνώσεων και λογοτεχνικά. Τα πρώτα, όπως το όνομα τους υποδεικνύει, χρησιμοποιούνται ως μέσα διάδοσης της γνώσης και ως πηγές άντλησης πληροφοριών. Τα δεύτερα, αποτελούν μέσο καλλιτεχνικής έκφρασης για τον δημιουργό τους και αναψυχής για τον αναγνώστη τους. Βέβαια, η κατηγοριοποίηση αυτή

² Σημείωση για τον εκπαιδευτή: να δείξει παράδειγμα των τριών κατηγοριών α) συμβατικό βιβλίο, β) e-book, γ) πολυμεσικό βιβλίο, ώστε να καταλάβουν οι εκπαιδευόμενοι που δεν τα έχουν χειριστεί ποτέ.

δε σημαίνει ότι ένα βιβλίο γνώσης δεν το απολαμβάνουμε ή ότι από ένα λογοτεχνικό βιβλίο δεν μαθαίνουμε πολλά. Σ' επόμενη ενότητα θα δούμε αναλυτικά κάθε μία από αυτές τις κατηγορίες, τις υποκατηγορίες και τους ρόλους τους.

Πριν όμως έχει νόημα να προβούμε στην αναγνώριση των μερών ενός βιβλίου, τα οποία σε γενικές γραμμές παραμένουν ίδια ανεξάρτητα από το είδος του κειμένου. Σημαντικές ομοιότητες υπάρχουν και στην διάρθρωση των συμβατικών και των ψηφιακών βιβλίων.

Δ. Τα μέρη του βιβλίου

Στα έντυπα βιβλία διακρίνουμε τα εξής μέρη:

Το **εξώφυλλο**, που προστατεύει το κυρίως μέρος του βιβλίου. Για το λόγο αυτό είναι συνήθως φτιαγμένο από χαρτόνι ή άλλο σκληρό υλικό που λειτουργεί ως κάλυμμα. Άλλος ρόλος του εξωφύλλου είναι η πληροφόρηση του αναγνώστη σχετικά με τον τίτλο, το συγγραφέα και τον εκδότη, κάτι που ισχύει και στις εκδόσεις ψηφιακής τεχνολογίας.

Σημαντικό μέρος κάθε βιβλίου αποτελεί η **σελίδα δικαιωμάτων** (copyright). Σ' αυτήν βρίσκουμε νομικά δεδομένα, την εκδοτική ταυτότητα του βιβλίου (ISBN), την πόλη έκδοσης, το έτος παραγωγής και τους κύριους συντελεστές.

Μετά από αυτήν τη σελίδα ακολουθεί η **σελίδα τίτλου**, στην οποία φαίνονται τα βιβλιογραφικά στοιχεία του συγγράμματος. Αυτά είναι ο τίτλος, ο συγγραφέας, το έτος έκδοσης και ο εκδότης και κρίνονται απαραίτητα κατά την αναζήτηση σε μια βιβλιοθήκη.

Την σελίδα τίτλου ακολουθεί ο **πίνακας περιεχομένων**, που αποτελείται από τα κεφάλαια στα οποία χωρίζεται το κείμενο. Ο πίνακας περιεχομένων αποτελεί σημαντικό εργαλείο για την άμεση αναγνώριση των επιμέρους θεμάτων και την χρήση του κειμένου, μια που μας επιτρέπει να συμβουλευτούμε την ύλη τμηματικά χωρίς να χρειαστεί να τη διαβάσουμε ολόκληρη, ανατρέχοντας κατευθείαν στην αντίστοιχη σελίδα. Αρκετές φορές ο πίνακας περιεχομένων μπορεί να βρίσκεται στο τέλος του βιβλίου.

Ακολουθεί ο **πρόλογος** ή/και η **εισαγωγή**. Στον πρόλογο διαβάζουμε τη γνώμη κάποιου ειδικού για το συγκεκριμένο σύγγραμμα, ενώ η εισαγωγή αναφέρει λίγα λόγια για τον τρόπο διάρθρωσης των θεμάτων του κειμένου και την σημασία τους.

Ακολουθεί το κυρίως **κείμενο**. Αξίζει να πούμε ότι το σύνολο των σελίδων ενός βιβλίου, δηλαδή το εσωτερικό του, το αποκαλούμε και **σώμα**. Στο τέλος του σώματος, ανάλογα με το είδος του κειμένου, μπορεί να υπάρχει βιβλιογραφία, κάποιο ευρετήριο λέξεων ή εικόνων, πίνακες και συμπληρωματικά στοιχεία ή άλλα συνοδευτικά δεδομένα που βοηθούν τον αναγνώστη.

Στις τελευταίες σελίδες του βιβλίου υπάρχει ο **Κολοφώνας**, που είναι ένα υπόμνημα με τα τεχνικά χαρακτηριστικά του βιβλίου. Πρόκειται για πληροφορίες που αφορούν στην παραγωγή, δηλαδή στον αριθμό αντιτύπων που παρήχθησαν και τον τυπογράφο.

Τέλος, ακολουθεί το **οπισθόφυλλο**, το πίσω μέρος δηλαδή του καλύμματος του βιβλίου, το οποίο προστατεύει το σώμα και δίνει πληροφορίες για το περιεχόμενο του. Εκεί μπορεί να υπάρχει μια περίληψη, ένα μέρος του κειμένου, μια κριτική ή άλλα στοιχεία, όπως βιογραφικά ή εργογραφικά δεδομένα για το συγγραφέα.

Στα βιβλία ψηφιακής τεχνολογίας διακρίνουμε αντίστοιχα μέρη. Τα ηλεκτρονικά βιβλία διαφέρουν από τα συμβατικά μόνο στο ότι η αναπαραγωγή και η ανάγνωση τους γίνεται μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή. Τα μέρη τους είναι ακριβώς ίδια.

Στα **πολυμεσικά βιβλία** αντί του εξωφύλλου έχουμε το κάλυμμα του CD-Rom. Τα δεδομένα της σελίδας τίτλου και των δικαιωμάτων αναπαραγωγής, όπως τα γνωρίζουμε από τα έντυπα βιβλία, αναφέρονται σε κάποιες αρχικές σελίδες (interfaces) της εφαρμογής. Ομοίως βρίσκουμε τον πίνακα περιεχομένων, τον πρόλογο, το κυρίως μέρος και τέλος τη σελίδα συντελεστών. Αυτή αφιερώνεται στους παράγοντες που έχουν συμβάλει στην δημιουργία του πολυμεσικού βιβλίου. Όπως είπαμε, τα CD-Roms είναι δημιουργίες που συνδυάζουν ήχο, εικόνα και κείμενο. Κάθε ένα από αυτά τα είδη απαιτεί να απασχοληθούν ένας ή περισσότεροι ειδικοί. Η μουσική μπορεί να έχει φτιαχτεί ειδικά για την περίπτωση και το κείμενο να έχει την μορφή σεναρίου, ενώ ο συνδυασμός τους με εικόνες να προϋποθέτει την ύπαρξη κάποιου «σκηνοθέτη». Αυτός έχει τελικά τη συνολική ευθύνη του βιβλίου.

Η παράθεση των ομοιοτήτων και των διαφορών μεταξύ των έντυπων και των βιβλίων ψηφιακής τεχνολογίας έχει εξαιρετικό ενδιαφέρον και μπορεί ν' αποτελέσει αφορμή για μια συζήτηση χωρίς τέλος. Σε συνδυασμό με τις ασκήσεις της ενότητας που ακολουθούν, προτείνεται ο εκπαιδευτής, αφού έχει πρώτα δείξει κάποια ηλεκτρονικά και πολυμεσικά βιβλία, να προκαλέσει τους εκπαιδευόμενους να εντοπίσουν μόνοι τους κάποια κοινά ή άλλα χαρακτηριστικά αυτών και σε σχέση με τα συμβατικά βιβλία.

Δραστηριότητες

Άσκηση 1^η: Δίνεται από τον εκπαιδευτή μια σειρά πραγματικών στοιχείων, όπως τίτλοι βιβλίου, οπισθόφυλλα, αναφορές copyright, σελίδες τίτλου, πίνακες περιεχομένων και άλλα, διαχωρισμένα και ανακατεμένα. Τα στοιχεία αυτά μπορεί να βρει ο εκπαιδευτής σε διαφορετικά βιβλία, να τα φωτοτυπήσει, να τα κόψει και τέλος να αφήσει τους εκπαιδευόμενους να τα βάλουν στη σωστή σειρά ανά βιβλίο. Οι ίδιοι οι εκπαιδευόμενοι δηλαδή θα πρέπει ν' αναγνωρίσουν και να ταιριάζουν τα στοιχεία που προέρχονται από κάθε βιβλίο.

Άσκηση 2^η: Με παρόμοιο τρόπο, φωτοτυπημένα και κομμένα, δίνονται τα περιεχόμενα ενός βιβλίου σε λάθος σειρά και ζητείται από τους εκπαιδευόμενους να βρουν την σωστή.

Βιβλιογραφία ενότητας

Ανθολογία (1993): *Περί βιβλιοθηκών*. Αθήνα: Άγρα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3^Η

Η ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΩΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΤΗΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ

Συγγραφέας: Νατάσα Αβούρη

Στόχοι ενότητας για τους εκπαιδευόμενους:

- Να εμβαθύνουν στην έννοια της λέξης «βιβλίο».
- Να εντοπίσουν τα μέρη ενός βιβλίου και τις διαφορετικές λειτουργίες που το καθένα επιτελεί.
- Να ενισχύσουν προηγούμενες γνώσεις τους για τους τρόπους και τα μέσα διαβάσματος που διαθέτει ο σύγχρονος αναγνώστης.
- Να συγκρίνουν βιβλία ως προς την κατηγορία στην οποία ανήκουν, τη χρησιμότητα και το σκοπό τους.
- Να κατανοήσουν τη διαδικασία συγγραφής, έκδοσης και διάθεσης ενός βιβλίου.
- Ν' αναπτύξουν τις απόψεις τους σχετικά με το διάβασμα.
- Να συζητήσουν για την προσωπική σχέση τους με το βιβλίο και τη σχέση ενός ενήλικα γενικότερα.
- Ν' αξιολογήσουν, βασιζόμενοι σε προσωπικές τους εμπειρίες, το βιβλίο ως συντελεστή της μάθησης γενικά και της δια βίου μάθησης ειδικότερα.
- Να ενισχύσουν το ενδιαφέρον τους για το βιβλίο ως μέσο ψυχαγωγίας, μάθησης και αυτογνωσίας.
- Να χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο, προκειμένου να βρίσκουν τίτλους βιβλίων ή βιβλία σε ηλεκτρονική μορφή.

Α. Η πορεία του βιβλίου και η θέση του στη σύγχρονη εποχή

Το βιβλίο συνδέθηκε από την αρχή της δημιουργίας του με την ανθρώπινη ανάγκη για επικοινωνία, για πληροφόρηση, για τήρηση στοιχείων, για ψυχαγωγία, για διατήρηση της συλλογικής μνήμης και για πλήθος άλλων αναγκών που ούτε ο προφορικός λόγος, ούτε τα πρώτα μέσα γραφής (ο πάπυρος των Αιγυπτίων, οι περγαμηνές των Ελλήνων, οι πινακίδες με κερί των Ρωμαίων) δεν μπορούσαν να καλύψουν.

Από τότε μέχρι σήμερα ένα στοιχείο μένει αναλλοίωτο στη σχέση αναγνώστη και βιβλίου: αποβλέπει στην κατανόηση του κόσμου. Ανάλογα

με το περιεχόμενό του ένα βιβλίο μπορεί να προκαλέσει το ενδιαφέρον, την έκπληξη, το θυμό, τη συγκίνηση, το γέλιο. Ορισμένοι μάλιστα ισχυρίζονται ότι οι αναγνώστες είναι όσοι και τα κείμενα, γιατί συνήθως υπάρχουν πολλές απόψεις και εκδοχές για το ίδιο θέμα, πολλές ερμηνείες. Πράγματι πρέπει να έχουμε πάντα υπόψη μας ότι κάθε εποχή έχει τη δική της ερμηνεία πάνω σ' ένα βιβλίο. Αυτό συμβαίνει γιατί αλλάζει η ανθρώπινη σκέψη και εμπλουτίζεται με τα νέα δεδομένα της επιστήμης.

Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι αληθεύει η παρακάτω φράση:

«Κάθε αναγνώστης αντιλαμβάνεται διαφορετικά το περιεχόμενο ενός βιβλίου»;

Στηρίξτε τα επιχειρήματά σας με παραδείγματα από την **εμπειρία** σας.

Αριστερά δείγμα παπύρου, δεξιά περγαμη-νής. Σε σχέση με το χαρτί (= βιβλίο) ήταν ιδιαίτερα ακριβά και δύσχρηστα υλικά.

Βιβλίο και γλώσσα

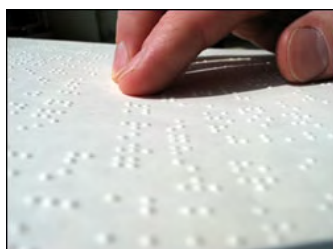
Σήμερα τα βιβλία αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής μας. Χαρακτηριστικό μάλιστα είναι ότι πολλές από τις λέξεις του καθημερινού μας λεξιλογίου έχουν ως πρώτο ή δεύτερο συνδετικό το «βιβλίο» (βιβλιοδεσία, βιβλιοκριτική, βιβλιοπωλείο κ.τ.λ.), γεγονός που υποδηλώνει το μέγεθος της σπουδαιότητας που του έχουμε αποδώσει.

Μπορείτε να βρείτε άλλες τέτοιες λέξεις; **Καταγράψτε** στο πλαίσιο που σας δίνεται παρακάτω **τουλάχιστον δέκα** και **συζητήστε** κατόπιν για τη **σημασία** των λέξεων που βρήκατε (προσπαθήστε αρχικά **χωρίς τη βοήθεια λεξικού**) και τις **περιστάσεις** που τις χρησιμοποιούμε.

ΛΕΞΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ	ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΟΥΝ	ΠΟΥ ΤΙΣ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΩ (ΧΡΟΝΟ, ΤΟΠΟ, ΠΕΡΙΣΤΑΣΗ Κ.Τ.Λ.)
1.	1.	1.
2.	2.	2.
3.	3.	3.
4.	4.	4.
5.	5.	5.
6.	6.	6.
7.	7.	7.
8.	8.	8.
9.	9.	9.
10.	10.	10.

Μορφές βιβλίου

Αν ανατρέξουμε σε μια εγκυκλοπαίδεια, θα διαπιστώσουμε ότι η έννοια του βιβλίου είναι ιδιαίτερα ασαφής και ότι περιλαμβάνει διάφορους ορισμούς. Κοινό χαρακτηριστικό όλων των

Στην φωτογραφία ένας άνθρωπος διαβάζει. Μήπως γνωρίζετε ποια μορφή βιβλίων απεικονίζεται;

παραδοσιακών ορισμών, πάντως, αποτελεί το **υλικό κατασκευής** του βιβλίου, δηλαδή το χαρτί. Ωστόσο στη σύγχρονη εποχή το βιβλίο, εκτός από την παραδοσιακή χάρτινη μορφή του, διατίθεται και με άλλους τρόπους στον αναγνώστη. Για παράδειγμα, με γνώμονα την ανάγκη διάδοσης των βιβλίων σε όλους, δημιουργήθηκαν βιβλία για άτομα με μειωμένη όραση (μέθοδος

Μπρέιλ) ή βιβλία που συνοδεύονται από οπτικοακουστικό υλικό για άτομα με μαθησιακές δυσκολίες.

Μία από τις πιο χαρακτηριστικές και διαδεδομένες μορφές του σύγχρονου βιβλίου είναι η **ηλεκτρονική μορφή**. Μάλιστα, ολοένα και περισσότεροι συγγραφείς ή εκδοτικοί οίκοι δημοσιεύουν πλέον ένα μέρος των βιβλίων τους ή και ολόκληρα βιβλία στο Διαδίκτυο. Γνωρίζετε αυτόν τον τρόπο πρόσβασης στα βιβλία (ιδίως στα λογοτεχνικά); Αν ναι, τι πιστεύετε ότι προσφέρει: α) στον αναγνώστη, β) στο συγγραφέα και γ) στον εκδοτικό οίκο; Αν όχι, θα σας ενδιέφερε αυτού του είδους η ανάγνωση ή προτιμάτε τα βιβλία στην παραδοσιακή τους μορφή (και γιατί);

Βιβλίο και εικόνα

Σήμερα η πληροφορία φτάνει στον πολίτη μέσα από πολλά κανάλια επικοινωνίας. Το

βασικότερο και πλέον δελεαστικό είναι η εικόνα. Είναι προφανές ότι η εικόνα εκτοπίζει το λόγο σταδιακά και το γραπτό κείμενο περιορίζεται στον υπομνηματισμό της εικόνας. Ωστόσο, το βιβλίο δεν έπαψε ποτέ να συγκινεί τον αληθινό αναγνώστη. Μπορεί μια εικόνα να ισοδυναμεί με χίλιες λέξεις, όπως διατείνονται οι υποστηρικτές της, συμβαίνει όμως και το αντίθετο, δηλαδή χίλιες εικόνες να αντιστοιχούν σε μία λέξη, αφού αφήνουν ελεύθερο το μυαλό και εξάπτουν τη φαντασία με τη δυναμική τους, με τις λέξεις που έχουν κι αυτές την εικόνα τους, το σχήμα τους και το περιεχόμενό τους.

Ο αναγνώστης μπορεί να θέλγεται ακόμα και από το είδωλο του κειμένου. Από την **τυπογραφική του μορφή**, δηλαδή, πάνω στο χαρτί. Ο λόγος επιπλέον, και μάλιστα ο γραπτός, έχει το προνόμιο της διαχρονικής αξίας του. Δεν εκβιάζει τον αναγνώστη, δεν τον πιέζει, του αφήνει την ελευθερία της επιλογής της ώρας. Μπορεί να περιμένει τον αναγνώστη του ακόμα και για αιώνες, ενώ η εικόνα φεύγει. Άλλωστε η τέχνη της ανάγνωσης δε συμβαδίζει με την επιπολαιότητα και τη βιασύνη. Η ανάγνωση απαιτεί στοχαστικό αναγνώστη που θα εμβαθύνει στα γραφόμενα για να ξεκλειδώσει το κείμενο και ν' ανακαλύψει τα μυστικά του.

«Όσο περνάνε τα χρόνια και εξελίσσονται τα ηλεκτρονικά μέσα παραγωγής εικόνων, τόσο οι άνθρωποι θα απομακρύνονται από την ανάγνωση». **Σχολιάστε** τη φράση αυτή, χρησιμοποιώντας ως γνώμονα τις προσωπικές σας εμπειρίες και τη λογική σας. Κατά πόσο πιστεύετε ότι **ισχύει**;

B. Το βιβλίο και η «δια βίου μάθηση»

Ο σοφιστής Πρωταγόρας, ένας διανοητής πολύ ρηξικέλευθος (= ριζοσπάστης) για την εποχή του, υποστήριζε τη «*δια βίου παιδεία*», όπως και ο Σωκράτης ο οποίος μάλιστα αναγνώριζε ότι πολλά έμαθε από την πείρα του, πολλά από τους δασκάλους και άλλα ανακάλυψε μόνος του. Το τελευταίο δείχνει πόσο δημιουργικό μπορεί να είναι το διάβασμα των βιβλίων, αφού κάθε προχώρημα στη γνώση και κάθε πρόοδος της επιστήμης στηρίζεται στο προϋπάρχον.

Ο Γάλλος διανοητής Ρολάν Μπαρτ έβλεπε το κείμενο σαν παρτιτούρα, την οποία ο αναγνώστης, λειτουργώντας ενεργητικά, θα μπορούσε να «τραγουδήσει» με τον δικό του τρόπο, ενώ ο Οδυσσεύς Ελύτης στον *Μικρό Ναυτίλο*, δηλώνει ότι είναι ερωτευμένος με τα γράμματα:

*Αφόντας μπήκα σ' έρωτα για τούτα τα κορμάκια λίγνεψα,
έφεξα. Σ' ύπνο ή ζύπνο άλλο στο νου μου δεν είχα –πώς να
τα μεγαλώσω, μια μέρα να τα κοιμηθώ. Παραμόνευα πίσω
απ' τις θύρες. Έμαθα να τα πιάνω στον αέρα, στο νερό.
Αλλά πώς να τα πω δεν ξέρω ακόμα.*

A.- Λευκό ή κυανό, ανάλογα με τις ώρες και τη θέση των άστρων.

B.- Πραγματικά βρεμένο. Ίδιο βότσαλο.

*Γ.- Το πιο ελαφρύ· που η αδυναμία σου να το προφέρεις,
δείχνει το βαθμό της βαρβαρότητάς σου.*

P.- Παιδικό και, μάλιστα, σχεδόν πάντοτε, θηλυκού γένους.

E.- Όλο αέρα. Το πιάνει ο μπάτης.

Υ.- Το πιο ελληνικό γράμμα. Μια υδρία.

Σ.- Ζιζάνιο. Μα ο Έλληνας πρέπει κάποτε και να σφουρίζει.

Η φράση που χρησιμοποιεί ο Σαίξπηρ στον *Βασιλιά Ληρ*, «**τίποτα δε γίνεται από το τίποτα**», μας διδάσκει τη μεγάλη σημασία της κατακτημένης από τις προηγούμενες γενιές γνώσης. Τίποτα δεν ανακαλύπτουμε μόνοι μας, αφού η όποια γνώση μας είναι κοινωνική κατάκτηση. «**Είναι παιδιά πολλών ανθρώπων τα λόγια μας**», λέει ο ποιητής Γιώργος Σεφέρης, θέλοντας κι αυτός να δείξει πως η συμμετοχή του καθενός μας στη γνώση είναι ένας κρίκος στη μακρά αλυσίδα που έχει αρχίσει πριν από μας και θα συνεχιστεί πολύ μακριά από μας. Πώς σχολιάζετε τις απόψεις αυτές; Συμφωνείτε με την άποψη ότι η ανάγνωση συντελεί στη δια βίου παιδεία και με ποιο τρόπο; Θεωρείτε γενικά ότι το διάβασμα:

α) είναι χάσιμο χρόνου.

β) προσφέρει στιγμές χαλάρωσης και ψυχαγωγίας.

γ) βοηθάει τον αναγνώστη να δραπετεύσει από την πραγματικότητα.

δ) βελτιώνει την έκφραση και την καλλιέργεια του πνεύματος.

ε) απευθύνεται περισσότερο στα παιδιά και στους νέους.

στ) είναι ωφέλιμο, αλλά κουραστικό.

ζ) γίνεται μέσο επαφής με άλλους πολιτισμούς, άλλες εποχές και άλλους τρόπους σκέψης.

η) έχει πλέον ξεπεραστεί από την τηλεόραση και τα ηλεκτρονικά μέσα.

θ) σχετίζεται περισσότερο με μορφωτικούς και ερευνητικούς σκοπούς.

ι) κάτι άλλο;

Είδη βιβλίων

Τα βιβλία διακρίνονται σε πάμπολλες κατηγορίες ανάλογα με το σκοπό της συγγραφής, το μέγεθος, τη χρησιμότητα, το περιεχόμενό τους και με πλήθος άλλων κριτηρίων. Για παράδειγμα, με κριτήριο το **περιεχόμενο**, υπάρχουν τα λογοτεχνικά βιβλία, τα ιστορικά, τα σχολικά, οι εγκυκλοπαίδειες, τα λεξικά, που κι αυτά με τη σειρά τους χωρίζονται σε υποκατηγορίες. Ένα βιβλίο μπορεί να έχει μικρές (βιβλίο τσέπης) ή μεγάλες διαστάσεις (π.χ. εγκυκλοπαίδειες), να είναι εικονογραφημένο (π.χ. παιδικά παραμύθια), μονόγλωσσο, δίγλωσσο ή πολύγλωσσο (π.χ. λεξικά, εγχειρίδια οδηγιών). Τα χαρακτηριστικά αυτά και πολλά άλλα μας βοηθούν να **διακρίνουμε** το είδος και την κατηγορία ενός βιβλίου, ώστε να γνωρίζουμε ανά πάσα στιγμή **ποιο βιβλίο, για ποιο λόγο και σε ποια περίπτωση** το χρειαζόμαστε.

Παρακάτω σας δίνεται ένας πίνακας με ορισμένα είδη βιβλίων, στα οποία μπορείτε να προσθέσετε όσα θέλετε. **Συμπληρώσετε ατομικά** τις υπόλοιπες στήλες του πίνακα και κατόπιν **σχολιάσετε** με την υπόλοιπη ομάδα τις απαντήσεις που δώσατε.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΒΙΒΛΙΩΝ	ΠΟΤΕ ΤΟ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΩ;	ΜΟΥ ΕΙΝΑΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ;	(Αν συμπληρώσατε ΝΑΙ στην προηγούμενη στήλη): ΠΟΥ ΜΟΥ ΕΙΝΑΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ;	(Αν συμπληρώσατε ΟΧΙ στην προηγούμενη στήλη): ΓΙΑ ΠΟΙΟ ΛΟΓΟ ΤΟ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΩ;
1. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ				
2. ΙΣΤΟΡΙΚΑ				
3. ΣΧΟΛΙΚΑ				
4. ΛΕΞΙΚΑ				
5. ΤΗΛΕΦ. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ				
6. ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΕΣ				
7.				
8.				
9.				

Όπως θα παρατηρήσατε από την προηγούμενη δραστηριότητα, αλλά και από τη μεταξύ σας συζήτηση, υπάρχουν βιβλία που μας είναι κατεξοχήν **απαραίτητα** (στην εργασία, στην οργάνωση της καθημερινότητάς μας) και άλλα, τα οποία **επιλέγουμε** συνήθως για την προσωπική μας κατάρτιση, ευχαρίστηση ή ψυχαγωγία. Τα **λογοτεχνικά αναγνώσματα** αποτελούν ξεχωριστό και ίσως το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα είδους βιβλίων που παραμένει πολύ αγαπητό στο κοινό έστω κι αν δεν καλύπτει κάποια πρακτική σκοπιμότητα. Για ποιους λόγους πιστεύετε ότι συμβαίνει αυτό; Τι μπορεί να προσφέρει ένα λογοτεχνικό βιβλίο στον αναγνώστη και σε ποιες περιστάσεις;

Το λογοτεχνικό βιβλίο (βλ. και ενότητα 11)

Η επιλογή ενός λογοτεχνικού βιβλίου κάθε άλλο παρά εύκολη είναι. Ο αναγνώστης καλείται να εντοπίσει το βιβλίο της αρεσκείας του ανάμεσα σε χιλιάδες άλλα που διαφοροποιούνται ως προς την κατηγορία (αστυνομικά, ποίησης, ιστορικά μυθιστορήματα, νουβέλες κ.τ.λ.), την ηλικία στην οποία απευθύνονται, το περιεχόμενο, τη γλώσσα, τον τίτλο και πλήθος άλλων

στοιχείων. Τα **κριτήρια** της επιλογής ωστόσο δεν αναφέρονται μόνο στο ίδιο το βιβλίο, αλλά και στον ίδιο τον αναγνώστη: η ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, οι προσωπικές προτιμήσεις, το φύλο, το κοινωνικό του υπόβαθρο, οι πολιτικές του πεποιθήσεις, η ψυχολογική του κατάσταση και πολλές ακόμη παράμετροι μπορούν να επηρεάσουν την τελική επιλογή.

Αφού **συζητήσετε** γύρω από τις ερωτήσεις που σας τίθενται παρακάτω, **ασχοληθείτε με τουλάχιστον μία από** τις δραστηριότητες που ακολουθούν.

Ερωτήσεις:

- 1) Ποια κατηγορία βιβλίων πιστεύετε ότι προσελκύει στις μέρες μας τους περισσότερους αναγνώστες;
- 2) Γνωρίζετε κάποιο βιβλίο που υπήρξε (ή είναι) ιδιαίτερα δημοφιλές στη χώρα μας;
- 3) Ποιο είναι το πιο πρόσφατο λογοτεχνικό βιβλίο που διαβάσατε και πώς θα το κρίνατε (= αξιολογούσατε);

Τεκμηριώστε τις απόψεις σας με **λογικά επιχειρήματα** και **παραδείγματα** από την προσωπική σας εμπειρία.

Δραστηριότητες

Άσκηση 1^η: Ποια θεωρείτε ως τα σημαντικότερα **κριτήρια**, βάσει των οποίων επιλέγουμε συνήθως ένα λογοτεχνικό βιβλίο και ποια είναι τα **προσωπικά σας κριτήρια**; **Συμπληρώστε** τις στήλες και τις γραμμές του παρακάτω πίνακα ανάλογα με τα στοιχεία που σας ζητούνται. Η δραστηριότητα αυτή είναι **ατομική**.

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΕΝΟΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ					
ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΣΟ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ	ΓΙΑΤΙ ΤΑ ΘΕΩΡΕΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ	ΓΙΑ ΜΕΝΑ	ΓΙΑΤΙ ΤΑ ΘΕΩΡΩ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ	ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΟ ΊΔΙΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ (π.χ. περιεχόμενο, κατηγορία κ.τ.λ.)	ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ (π.χ. ηλικία, φύλο κ.τ.λ.)

Άσκηση 2^η: Έχετε ίσως ακούσει να λέγεται ότι στη σύγχρονη εποχή, αν και υπάρχει πληθώρα³ (= μεγάλος αριθμός) βιβλίων, το ενδιαφέρον του αναγνωστικού κοινού γι' αυτά έχει μειωθεί. Αφού **συζητήσετε για το βαθμό στον οποίο η πρόταση αυτή αληθεύει και για τις πιθανές αιτίες** του φαινομένου, **διεξάγετε** ατομικά ή ομαδικά μία έρευνα μικρής

³ Στον τομέα της οικονομίας ο όρος αυτός συναντάται ως «υπερπροσφορά»

κλίμακας σε άτομα του οικογενειακού, εργασιακού, φιλικού, συγγενικού και γενικότερα κοινωνικού περιβάλλοντός σας. Παρακάτω σας δίνεται ένα δείγμα ερωτηματολογίου. Μπορείτε να το τροποποιήσετε κατά τη βούλησή σας. Σημειώστε κάθε άτομο που θα συμπεριλάβετε στην έρευνά σας **αριθμητικά και όχι ονομαστικά**. Αφού **συγκεντρώσετε τις απαντήσεις τουλάχιστον πέντε (5) ανθρώπων, καταγράψτε τις** ανά ερώτηση και **παρουσιάστε τις** στην υπόλοιπη ομάδα.

Ποια συμπεράσματα βγάζετε;

ΑΤΟΜΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ					
1. ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΈΡΕΥΝΑΣ					
A. ΗΛΙΚΙΑ	B. ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ (Δημοτικό, Γυμνάσιο, Λύκειο κ.τ.λ.)	Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	Δ. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ (π.χ. άνεργος, φοιτητής, ελευθ. επαγγελματίας, νοικοκυρά κ.τ.λ.)	E. ΦΥΛΟ	
2. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΛΕΙΣΤΟΥ ΤΥΠΟΥ					
I. ΔΙΑΒΑΖΕΙΣ ΒΙΒΛΙΑ; (ΝΑΙ/ ΟΧΙ)	II. ΑΝ ΝΑΙ, ΠΟΣΑ ΠΕΡΙΠΟΥ ΤΟ ΧΡΟΝΟ; α) ΚΑΤΩ ΑΠΟ 10 β) ΠΕΡΙΠΟΥ 10 γ) ΠΑΝΩ ΑΠΟ 10	III. ΑΝ ΟΧΙ, ΓΙΑ ΠΟΙΟ ΛΟΓΟ; α) ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΟΣ ΧΡΟΝΟΣ β) ΑΛΛΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ γ) ΔΕ ΜΟΥ ΑΡΕΣΕΙ ΤΟ ΔΙΑΒΑΣΜΑ δ) ΆΛΛΟΣ ΛΟΓΟΣ (ΔΙΝΕΤΑΙ ΕΞΗΓΗΣΗ)	IV. ΈΧΕΙΣ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ/ ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ ΑΙ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ; (ΝΑΙ/ ΟΧΙ)	V. ΑΝ ΝΑΙ, ΠΟΣΕΣ ΦΟΡΕΣ ΤΟ ΧΡΟΝΟ ΤΗ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙΣ; α) ΚΑΤΩ ΑΠΟ 10 β) ΠΕΡΙΠΟΥ 10 γ) ΠΑΝΩ ΑΠΟ 10	VI. ΑΝ ΟΧΙ, ΓΙΑ ΠΟΙΟ ΛΟΓΟ; α) ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΟΣ ΧΡΟΝΟΣ β) ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΟΣ ΧΩΡΟΣ (ΑΝ ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ ΓΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΣΠΙΤΙΟΥ) γ) ΔΕ ΜΟΥ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ δ) ΆΛΛΟΣ ΛΟΓΟΣ (ΔΙΝΕΤΑΙ ΕΞΗΓΗΣΗ)
3. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΑΝΟΙΧΤΟΥ ΤΥΠΟΥ					
<p>I. (ΑΝ ΕΧΕΙ ΑΠΑΝΤΗΘΕΙ «ΝΑΙ» Η 2.1 ΕΡΩΤΗΣΗ): ΤΙ ΕΙΔΟΥΣ ΒΙΒΛΙΑ ΠΡΟΤΙΜΑΣ;</p> <p>II. ΠΙΣΤΕΥΕΙΣ ΟΤΙ ΤΟ ΔΙΑΒΑΣΜΑ ΒΟΗΘΑ ΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΚΑΙ, ΑΝ ΝΑΙ, ΣΕ ΠΟΙΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ;</p> <p>III. ΠΩΣ ΠΕΡΝΑΣ ΤΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΧΡΟΝΟ ΣΟΥ;</p> <p>IV. ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΕΙΣ ΤΙΣ ΚΑΙΝΟΥΡΙΕΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΕΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΠΟΙΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ ΕΝΗΜΕΡΩΝΕΣΑΙ ΣΥΝΗΘΩΣ;</p> <p>V. ΠΟΙΟ Ή ΠΟΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ ΑΣΧΟΛΟΥΝΤΑΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΜΕ ΤΟ ΔΙΑΒΑΣΜΑ; ΓΙΑΤΙ;</p>					

Άσκηση 3^η: Ένα παράδοξο της εποχής μας είναι ότι, ενώ πολλά ακούγονται και γράφονται για την έλλειψη ενδιαφέροντος προς τα βιβλία -κυρίως τα λογοτεχνικά- που επιδεικνύει το αναγνωστικό κοινό, εκδίδονται κατά καιρούς ορισμένα που, όχι μόνο γίνονται best-seller (= βιβλία με τις υψηλότερες πωλήσεις), αλλά και δημιουργούν ολόκληρα ιδεολογικά κινήματα, τάσεις στη μόδα και κύκλους φανατικών θαυμαστών ή φανατισμένων επικριτών. Γνωρίζετε περιπτώσεις παρόμοιων βιβλίων; Αν ναι, ποιες είναι και πώς εξηγείτε το φαινόμενο αυτό; Αν όχι, ποια στοιχεία θεωρείτε ότι χρειάζεται να έχει ένα βιβλίο για να είναι **εμπορικό**;

Άσκηση 4^η: Χωριστείτε σε δύο ομάδες. Κάθε ομάδα αναλαμβάνει να **επιχειρηματολογήσει** υπέρ ή κατά αντιστοίχως πάνω σ' ένα από τα παρακάτω ζητήματα (κατ' επιλογήν):

1. Η ποιότητα ενός βιβλίου αντανακλάται στον αριθμό των πωλήσεών του.
2. Η μόδα και η διαφήμιση είναι ιδιαίτερα ισχυροί παράγοντες για την προώθηση ενός βιβλίου.
3. Η επαφή με το βιβλίο μας βοηθάει να διευρύνουμε τους ορίζοντές μας και να μάθουμε διαβάζοντας.

Γ. Επαφή με το βιβλίο

Επιλέξτε και φέρτε στην επόμενη συνάντηση της ομάδας **ένα τουλάχιστον βιβλίο** της αρεσκείας σας (δε χρειάζεται να είναι λογοτεχνικό). **Σημειώστε** επιγραμματικά (με λίγα λόγια) τους λόγους για τους οποίους το επιλέξατε και **τις πληροφορίες, γνώσεις κ.τ.λ.** που μπορεί να προσφέρει στον αναγνώστη.

Συγκεκριμένα, καθένας σας καλείται να παρουσιάσει το βιβλίο που έχει φέρει μαζί του ως προς:

- α) το είδος στο οποίο ανήκει.
- β) την κατηγορία (π.χ. **αστυνομικό μυθιστόρημα, αγγλοελληνικό λεξικό**).
- γ) τη χρησιμότητα και το σκοπό τους (π.χ. **απαραίτητο για την εργασία μου, βοήθημα για τη μελέτη του παιδιού μου, μέσο ψυχαγωγίας κ.τ.λ.**).
- δ) το λόγο για τον οποίο το επέλεξε.
- ε) τις γνώσεις, τις πληροφορίες ή άλλα πλεονεκτήματα που πιστεύετε ότι προσφέρει στον αναγνώστη.

Μετά την παρουσίαση όλων των βιβλίων, **χωριστείτε** σε ομάδες των 3-4 ατόμων (ή μικρότερες, ανάλογα με τον αριθμό των ατόμων του προγράμματος). Κάθε ομάδα επιλέγει **ένα** από τα βιβλία που έφεραν τα μέλη της και καλείται να **παρατηρήσει** και κατόπιν να **σημειώσει**:

- α) τα μέρη στα οποία χωρίζεται ένα βιβλίο (εξώφυλλο, περιεχόμενα, πρόλογο, οπισθόφυλλο κ.τ.λ.).
- β) τις πληροφορίες που μας παρέχει το **εξώφυλλο και το οπισθόφυλλο** για το ίδιο το βιβλίο, για τον /την συγγραφέα κ.τ.λ.
- γ) το υλικό ή τα υλικά κατασκευής του.

δ) τον τίτλο, το/ τη συγγραφέα, τον τόπο (συνήθως πόλη) και τη χρονολογία έκδοσης, τον εκδοτικό οίκο, άλλα πρόσωπα που σχετίζονται με το βιβλίο (π.χ. μεταφραστές, επιμελητές έκδοσης κ.τ.λ.).

Παρουσιάστε τα συμπεράσματα των σημειώσεών σας στις άλλες ομάδες. Εντοπίζετε κοινά χαρακτηριστικά όλων αυτών των βιβλίων (π.χ. ως προς τη δομή τους); Στον πίνακα που παρατίθεται εδώ μπορείτε να **καταγράψετε** τα σχόλιά σας: (βλ. σχετικά και ενότητα 2)

ΚΟΙΝΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΩΝ				
α) Σε πόσα και ποια μέρη χωρίζεται ένα βιβλίο;	β) Ποιο το υλικό κατασκευής του;	γ) Ποιες πληροφορίες μας δίνει το κάθε μέρος του;	δ) Πώς μπορούμε να αξιοποιήσουμε αυτές τις πληροφορίες;	ε) Ποια επαγγέλματα σχετίζονται με κάθε μέρος του βιβλίου;
1. ΕΞΩΦΥΛΛΟ	Χαρτί, χαρτόνι, δέρμα, ανακυκλωμένο χαρτί...	Τον τίτλο του βιβλίου, το όνομα του συγγραφέα...	Μπορούμε να αναζητήσουμε το συγκεκριμένο βιβλίο με βάση τον τίτλο του ή άλλα του ίδιου συγγραφέα...	Γραφίστες, σκιτσογράφοι, ζωγράφοι...
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				

Όπως συμβαίνει με τους ανθρώπους που συναντάμε για πρώτη φορά, έτσι και με τα βιβλία, ιδίως αυτά που επιλέγουμε για την προσωπική μας ψυχαγωγία και αισθητική απόλαυση, η πρώτη εντύπωση είναι σημαντική. Πολλοί μάλιστα θέτουν, συνειδητά ή ασυνείδητα, ως ένα από τα βασικότερα κριτήρια αγοράς ενός βιβλίου τον **τρόπο παρουσίασής του**, ο οποίος αναφέρεται, τις περισσότερες φορές, στην ελκυστική

διαμόρφωση του εξώφυλλου, στη διαφημιστική καμπάνια που το συνοδεύει, στο βαθμό **διασημότητας** του συγγραφέα του, αλλά και στον **εκδοτικό οίκο** που το προωθεί.

Υποθέστε ότι ανέθεταν στην ομάδα σας να **συνθέσει** το εξώφυλλο και το οπισθόφυλλο για το Πρόγραμμα «Βιβλία και Βιβλιοθήκες» της επιμόρφωσης ενηλίκων. Πώς θα το διαμορφώνατε; Προσπαθήστε να **παρουσιάσετε τις ιδέες σας** στο χαρτί. Η καλύτερη, κατά την κρίση της ομάδας σας, μπορεί ν' αποτελέσει και το κάλυμμα των δικών σας βιβλίων.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4^Η

ΒΙΒΛΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ: ΠΩΣ ΟΙ ΕΝΗΛΙΚΕΣ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΜΑΘΟΥΝ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥΣ ΝΑ ΑΓΑΠΟΥΝ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Συγγραφέας: Νατάσα Αβούρη

Στόχοι ενότητας για τους εκπαιδευόμενους:

- Να κατανοήσουν τους λόγους για τους οποίους η ανάγνωση είναι σημαντική διαδικασία για τα παιδιά.
- Να διακρίνουν το διάβασμα για προσωπική απόλαυση από το διάβασμα για συγκεκριμένους γνωστικούς σκοπούς (π.χ. σχολείο).
- Ν' ανταλλάξουν απόψεις για τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να ωθήσουν οι ενήλικες τα παιδιά τους προς την ανάγνωση.
- Να συγκρίνουν τα προτερήματα που προσφέρει το βιβλίο έναντι άλλων μορφών διασκέδασης ή ψυχαγωγίας.
- Να εκτιμήσουν την αξία του βιβλίου για τα σημερινά παιδιά και τη θέση του στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία.
- Να καταθέσουν τις προσωπικές τους εμπειρίες για τη σχέση που είχαν αναπτύξει με την ανάγνωση ως παιδιά, ως ενήλικες και ως γονείς (ή μέλη της οικογένειας).
- Να συνειδητοποιήσουν τη σπουδαιότητα που ενέχει η στάση και ο ρόλος ενός ενήλικα για τη συμπεριφορά και τις προτιμήσεις των παιδιών.
- Να συνεργαστούν μεταξύ τους, αλλά και με άτομα νεαρότερης ηλικίας σε συγκεκριμένες ομαδικές δραστηριότητες.
- Να βιώσουν τη διαδικασία της διδασκαλίας-μάθησης από την πλευρά του διδάσκοντα.

Ερώτημα Πρώτο: Είναι σημαντική η διαδικασία της ανάγνωσης για τα παιδιά;

Το ερώτημα αυτό παραμένει πάντα καίριο και επίκαιρο, κυρίως γιατί η παιδική και εφηβική ηλικία είναι η κατεξοχήν περίοδος **μάθησης** τόσο στο πλαίσιο ενός ελεγχόμενου περιβάλλοντος -συνήθως του σχολείου-, όσο και εκτός αυτού, στην οικογένεια, στη γειτονιά, στην ευρύτερη κοινότητα. Έτσι το διάβασμα παρουσιάζεται παραδοσιακά ως φορέας της **γνώσης, της πληροφόρησης, της πνευματικής καλλιέργειας**, συνδέεται δηλαδή με **συγκεκριμένους γνωστικούς σκοπούς** που θέτει η οικογένεια ή η κοινωνία για τη διαπαιδαγώγηση των νεαρών μελών της.

Με βάση τις προσωπικές σας εμπειρίες σχετικά με το διάβασμα, **επιλέξτε και βάλτε στη σειρά** τις παρακάτω προτάσεις (αρχίζοντας από εκείνη που εσείς θεωρείτε σημαντικότερη), αφήνοντας έξω από τη λίστα σας όσες δε σας εκφράζουν. Κατόπιν **συζητήστε** με την υπόλοιπη ομάδα τις επιλογές σας:

Στην παιδική και εφηβική μου ηλικία:

α) είχα συσχετίσει το διάβασμα μόνο με το σχολείο.

β) θεωρούσα το διάβασμα χάσιμο χρόνου.

γ) διάβαζα εξωσχολικά βιβλία, αλλά όχι πολλά.

δ) το καλύτερο μέσο ψυχαγωγίας μου ήταν το διάβασμα.

ε) δεν υπήρχαν οι κατάλληλες συνθήκες για να αναπτύξω το ενδιαφέρον μου για το διάβασμα (π.χ. δυσχερής οικονομική κατάσταση, ελλιπής εκπαίδευση, οικογενειακές υποχρεώσεις κ.τ.λ.).

στ) η κοινωνική εμπειρία μου προσέφερε πολύ περισσότερα από το διάβασμα

ζ) το διάβασμα με συντρόφευε σε όλες τις εκδηλώσεις της ζωής μου.

η) πίστευα ότι το διάβασμα ήταν μόνο για τα «φυτά».

θ) με υποχρέωναν να διαβάσω, με αποτέλεσμα να το αντιπαθήσω.

ι) κάτι άλλο...

Από τοιχογραφία της ρωμαϊκής περιόδου. Γυναίκα με περγαμηνή και παιδί που διαβάζει. Η ανάγνωση θεωρούνταν ανέκαθεν ιδιαίτερα σημαντική στη γενικότερη διαπαιδαγώγηση των παιδιών.

Είναι αλήθεια ότι πολλά έχουν γραφεί και ειπωθεί για τα **πλεονεκτήματα** και τα **οφέλη** του διαβάσματος στα παιδιά. Σε προηγούμενες μάλιστα ενότητες (βλ. ενότητα 2 και 3) συζητήσαμε για το θέμα του διαβάσματος ως συντελεστή της δια βίου μάθησης. Ποιος θα μπορούσε, εξάλλου, να διαφωνήσει με το επιχείρημα ότι μόνο αυτός που ασχολείται ή

γνωρίζει ανάγνωση έχει πρόσβαση στη σημαντικότερη ίσως ακόμα πηγή επικοινωνίας και γνώσης για τον άνθρωπο, δηλαδή στο **γραπτό λόγο**;

Εντούτοις, η διαδικασία της ανάγνωσης δεν αναφέρεται μόνο στην ικανότητα αναγνώρισης συμβόλων (γραμμάτων και λέξεων) με αποκλειστικό σκοπό τη συλλογή πληροφοριών και γνώσεων. Ακόμη και το διάβασμα που προωθείται ή επιβάλλεται από το σχολείο δεν έχει μονοδιάστατη έννοια: αναφέρεται σε πλήθος **ικανοτήτων, δεξιοτήτων και συναισθημάτων** του ανθρώπου που αναδεικνύονται και καλλιεργούνται μέσω της διαδικασίας αυτής. Γι' αυτό και, όταν μιλάμε για τα **οφέλη του διαβάσματος**, θα πρέπει να τα διαχωρίσουμε σε κατηγορίες, ορισμένες από τις οποίες παρατίθενται εδώ:

- I. **Γνωστικά οφέλη:** αναφέρονται κυρίως στις γνώσεις, τις έννοιες και σε οποιοδήποτε άλλο πληροφοριακό υλικό μπορούμε ν' αντλήσουμε μέσα από την ανάγνωση για κάποιο θέμα.
- II. **Νοητικές δεξιότητες:** Το παιδί δεν αντλεί μόνο γνώσεις, αλλά αναπτύσσει και άλλες ικανότητες, όπως της αντίληψης, της κατανόησης, της σύγκρισης, της δόμησης και αποδόμησης εννοιών κ.τ.λ.
- III. **Γλωσσικές δεξιότητες:** σχετίζονται με τις γνωστικές ικανότητες και αναφέρονται στα οφέλη που έχει το διάβασμα για την **έκφραση** (γραπτή ή προφορική) ενός παιδιού.
- IV. **Συναισθηματικά οφέλη:** η επαφή με το συγγραφέα, ο προβληματισμός γύρω από διάφορα θέματα, η γνωριμία με άλλους πολιτισμούς και ιδεολογίες είναι μόνο ελάχιστα από τα συναισθηματικά οφέλη που μπορεί να επιφέρει το διάβασμα στον αναγνώστη. Δεν είναι, εξάλλου, τυχαίο ότι η εφηβική ηλικία, που συνοδεύεται από πλήθος εσωτερικών και εξωτερικών αλλαγών και μεταβολών, συνδέεται συχνά στενά με τη διαδικασία του διαβάσματος εξωσχολικών βιβλίων.
- V. **Ψυχοκινητικές δεξιότητες:** το διάβασμα έχει συχνά πρακτικούς σκοπούς και, άρα, πρακτική εφαρμογή (π.χ. εγχειρίδιο με οδηγίες χρήσης, βιβλίο με πειράματα Φυσικής κ.τ.λ.).

Τα ακριβή οφέλη του διαβάσματος βέβαια διαφέρουν κατά περίπτωση και αναφέρονται κυρίως σε τρεις παράγοντες:

- α) **στο βιβλίο** που διαβάζουμε (είδος, κατηγορία).
- β) **στο σκοπό** του διαβάσματος (ψυχαγωγία, υποχρέωση, έρευνα κ.τ.λ.).
- γ) **στο ίδιο το άτομο** (γνωστικό υπόβαθρο, συναισθηματική κατάσταση, πνευματικό επίπεδο, ηλικία, βαθμός αντιληπτικότητας, φύλο, προσωπικότητα κ.τ.λ.).

Πειραματιστείτε ως εξής:

- α) **Χωριστείτε** σε ομάδες των δύο ή τριών ατόμων. Κάθε ομάδα επιλέγει **τρία βιβλία** διαφορετικού είδους.
- β) **Καταγράψτε** τα πιθανά οφέλη των συγκεκριμένων βιβλίων για ένα παιδί ή έναν έφηβο (αν πιστεύετε ότι ο βαθμός δυσκολίας, το θέμα κ.τ.λ. ενός εκ των τριών βιβλίων δεν είναι κατάλληλο γι' αυτές τις ηλικίες, αντικαταστήστε το με κάποιο άλλο).
- γ) Κάθε μέλος της ομάδας **επιλέγει** κάποιο νεαρό άτομο του στενού του κύκλου (οικογένεια, συγγενικό περιβάλλον), στο οποίο θα δώσει ένα από τα βιβλία. Πριν το δώσει **επιχειρηματολογεί** ως προς τις αντιδράσεις που αναμένει από αυτό.

- δ) Σε μια επόμενη συνάντηση, κάθε ομάδα **συγκεντρώνει** τα αποτελέσματα της έρευνας και συγκεκριμένα:
- I. Τις αρχικές αντιδράσεις των παιδιών/εφήβων.
 - II. Τον αριθμό (ή ποσοστό) των παιδιών που δέχτηκαν να διαβάσουν το βιβλίο.
 - III. Τις εντυπώσεις τους από το βιβλίο (σε περίπτωση που το διάβασαν) ή τους λόγους που το απέρριψαν (π.χ. δεν έχω χρόνο, δε μου αρέσει ο συγγραφέας, προτιμώ την τηλεόραση κ.τ.λ.).
- ε) Τα συμπεράσματα **παρουσιάζονται** στα υπόλοιπα μέλη της ομάδας και αποτελούν **αφόρμηση** (= εισαγωγή) για το δεύτερο ερώτημα.

Ερώτημα Δεύτερο: Ποια είναι η σχέση του σημερινού παιδιού με το βιβλίο;

Ουσιαστικά το ερώτημα αυτό περιέχει πλήθος άλλων υποερωτημάτων σχετικά με το βιβλίο, όπως λ.χ. για τις σύγχρονες μορφές ψυχαγωγίας και διασκέδασης, τον ελεύθερο χρόνο που διαθέτουν τα παιδιά και τις έξωθεν επιρροές (οικογένεια, σχολείο, φίλοι) που δέχονται.

Από την έρευνα που πραγματοποιήσατε, αλλά και από την επαφή σας με νεαρότερα άτομα του περιβάλλοντός σας (παιδιά ή εφήβους) **καταθέστε** τις απόψεις σας για τη **σχέση** που έχουν αναπτύξει με το διάβασμα, καθώς και για τους **παράγοντες** που επηρεάζουν τη σχέση αυτή. Συγκεκριμένα μπορείτε, βάσει και του πίνακα που παρατίθεται πιο κάτω, να θέσετε τους εξής προβληματισμούς:

- 1) Πόσο διαβάζουν τα παιδιά σήμερα;
- 2) Τι είδους αναγνώσματα ελκύουν τα παιδιά; Γιατί;
- 3) Ποια η σχέση των παιδιών με το σχολείο και τα σχολικά βιβλία;
- 4) Πόσο θεωρούν τα ίδια τα παιδιά το διάβασμα απαραίτητο ή επιβλητικό;
- 5) Ποιες μορφές ψυχαγωγίας/ διασκέδασης επιλέγουν τα σημερινά παιδιά και γιατί;

Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΙΝΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΜΕ ΤΟ ΔΙΑΒΑΣΜΑ				
	ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΩΘΟΥΝ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΠΡΟΣ ΤΟ ΔΙΑΒΑΣΜΑ	ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΑΠΟΘΑΡΡΥΝΟΥΝ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΑΒΑΣΜΑ	ΠΟΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΕΙΝΑΙ ΠΙΘΑΝΟΤΕΡΟ ΝΑ ΑΣΧΟΛΗΘΟΥΝ ΜΕ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ;	ΠΟΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΕΙΝΑΙ ΛΙΓΟΤΕΡΟ ΠΙΘΑΝΟ ΝΑ ΑΣΧΟΛΗΘΟΥΝ ΜΕ ΤΟ ΔΙΑΒΑΣΜΑ;
1. Σε σχέση με το ίδιο το παιδί (π.χ. προσωπικότητα, χαρακτήρας, νοητικές ικανότητες κ.τ.λ.).				

2. Σε σχέση με το περιβάλλον του (οικογένεια, σχολείο, φίλοι κ.τ.λ.).				
3. Σε σχέση με τις συνθήκες ζωής του (οικονομική κατάσταση, χώρος διαβίωσης κ.τ.λ.).				
4. Σε σχέση με τον ελεύθερο χρόνο που διαθέτουν.				
5. Σε σχέση με τις υπόλοιπες διαθέσιμες πηγές διασκέδασης/ ψυχαγωγίας.				
5. Σε σχέση με τις γενικότερες αντιλήψεις της κοινωνίας για το διάβασμα.				
6. Κάτι άλλο...				

Όπως πιθανότατα θα διαπιστώσατε, σε ορισμένες περιπτώσεις δεν είναι εύκολο να ορίσουμε τους λόγους (= παράγοντες) οι οποίοι στρέφουν ένα παιδί προς το διάβασμα ή, αντίθετα, το αποστρέφουν. Για παράδειγμα, η συσχέτιση του σχολικού -και άρα υποχρεωτικού- διαβάσματος με το εξωσχολικό μπορεί να λειτουργήσει αρνητικά ή και θετικά στη σχέση παιδιού και βιβλίου. Τούτο σημαίνει ότι ο τρόπος αντίδρασής του προς το διάβασμα εξαρτάται **σε μεγάλο βαθμό από τη στάση των ενηλίκων προς αυτό.**

Ερώτημα Τρίτο: Πόσο βαραίνει η στάση μου;

Οι άνθρωποι και ιδίως εκείνοι που βρίσκονται στα πρώτα χρόνια της ζωής τους, χαρακτηρίζονται από **τάσεις μιμητισμού**, αντιγράφουν δηλαδή την κίνηση, τον τρόπο ομιλίας, τη στάση, τη συμπεριφορά, τις ιδέες, τις νοοτροπίες, τις πεποιθήσεις άλλων, που είναι γι' αυτούς σημαντικοί. Για το παιδί **σημαντικός** είναι πρωτίστως ο ίδιος ο γονέας. Εκτός από τη συγγενική σχέση που, ούτως ή άλλως δημιουργεί μια ιδιαίτερη εξάρτηση, ο γονιός περνάει περισσότερο χρόνο με το παιδί και αποτελεί ουσιαστικά τον πρώτο -και σημαντικότερο σε πολλές περιπτώσεις- δάσκαλό του. Τα υπόλοιπα ενήλικα μέλη της οικογένειας συμπληρώνουν την εικόνα του «σωστού» ανθρώπου που διαμορφώνει το παιδί από τα αρχικά κιόλας στάδια της ζωής του.

Το παιδί μιμείται τη στάση και το ύφος του πατέρα ως παιχνίδι.

Η έξοδος του σημερινού παιδιού από το στενό οικογενειακό του κύκλο προς μία ευρύτερη κοινωνική ομάδα συντελείται πολύ νωρίς. Οι παιδικόι σταθμοί, τα νηπιαγωγεία και κατόπιν το σχολείο είναι χώροι που το παιδί συναναστρέφεται, εκτός από συνομηλίκους του, και ενήλικες, τροποποιώντας, ανάλογα, τις απόψεις του για διάφορα θέματα. Οι επιρροές που δέχεται σήμερα το παιδί, ήδη από την προσχολική του ηλικία, είναι πολλές και καταλυτικές.

Το **πρότυπο** που προσφέρουμε στα παιδιά, είτε ως γονείς, ως συγγενείς, ως δάσκαλοι, ως οικογενειακοί φίλοι είτε ως μέλη της κοινότητας, επηρεάζει τη στάση τους και ως προς το βιβλίο. Πώς αντιλαμβάνεστε τη φράση αυτή; Ποια είναι η δική σας στάση απέναντι στο διάβασμα και κατά πόσο πιστεύετε ότι επηρεάζει τα νεαρά άτομα του περιβάλλοντός σας;

Αφού συζητήσετε για το παραπάνω ζήτημα, προσπαθήστε να **συμπληρώσετε ατομικά** τον πίνακα που ακολουθεί. Κατόπιν, **συγκεντρώστε** τα συμπεράσματά σας, **καταγράψτε τα** επιγραμματικά και **καταθέστε τις απόψεις σας** ενώπιον της ομάδας.

Η ΣΧΕΣΗ ΜΟΥ ΜΕ ΤΟ ΔΙΑΒΑΣΜΑ ΚΑΙ ΠΩΣ ΕΠΗΡΕΑΖΕΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ (ΣΗΜΕΙΩΣΤΕ ΜΕ Χ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΛΗΛΗ ΣΤΗΛΗ)				
1. Συναναστρέφομαι παιδιά.	Καθημερινά	Συχνά	Όχι πολύ συχνά	Σπάνια
2. Η σχέση μου με τα παιδιά που συναναστρέφομαι.	Γονιός	Δάσκαλος/ Καθηγητής	Συγγενής	Φίλος/ Κάτι άλλο (προσδιορίστε)
3. Διαβάζω (προσδιορίστε τι).	Καθημερινά	Συχνά	Όχι πολύ συχνά	Σπάνια
4. Τα παιδιά τα οποία συναναστρέφομαι περισσότερο χρόνο ή με τα οποία έχω μεγαλύτερη επαφή (π.χ. λόγω συγγένειας) διαβάζουν (προσδιορίστε τι).	Καθημερινά	Συχνά	Όχι πολύ συχνά	Σπάνια
5. Πιστεύω ότι η στάση μου απέναντι στο διάβασμα επηρεάζει τα παιδιά τα οποία συναναστρέφομαι περισσότερο χρόνο ή με τα οποία έχω μεγαλύτερη επαφή (π.χ. συγγένεια).	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Ελάχιστα
5α. (Αν έχετε σημειώσει τη στήλη <i>Πολύ</i> ή <i>Αρκετά</i>): Περιγράψτε λεκτικά με ποιους τρόπους.				

5β. (Αν έχετε σημειώσει τη στήλη <i>Λίγο</i> ή <i>Ελάχιστα</i>): Προσδιορίστε λεκτικά για ποιους λόγους.				
6. Έχω προσπαθήσει συνειδητά να στρέψω τα παιδιά του περιβάλλοντός μου προς το διάβασμα.	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Ελάχιστα
6α. (Αν έχετε σημειώσει τη στήλη <i>Πολύ</i> ή <i>Αρκετά</i>): Περιγράψτε λεκτικά με ποιους τρόπους.				
6β. (Αν έχετε σημειώσει τη στήλη <i>Λίγο</i> ή <i>Ελάχιστα</i>): Προσδιορίστε λεκτικά για ποιους λόγους.				

Ερώτημα Τέταρτο: Πώς μπορώ να στρέψω ένα παιδί προς το βιβλίο;

Αν και, όπως έχουμε ήδη σχολιάσει, η ανάγνωση επιφέρει πολλά και διαφορετικών ειδών οφέλη, το τέταρτο ερώτημα, που απασχολεί συνήθως το στενό οικογενειακό περιβάλλον του παιδιού, σχετίζεται με την ευρέως διαδεδομένη άποψη ότι η ενασχόληση με το βιβλίο βελτιώνει τη **σχολική επίδοση**, διευρύνει τους πνευματικούς ορίζοντες και λειτουργεί επιβοηθητικά για την ορθή έκφραση και γραφή. Η άποψη αυτή, σε συνδυασμό με την αντίληψη ότι το διάβασμα εξωσχολικών βιβλίων αποτελεί μια χαλαρή και ασφαλή -άρα και ελεγχόμενη- μορφή ψυχαγωγίας, ενισχύει την πίεση που ασκούν οι ενήλικες προς το παιδί για να στραφεί στο εξωσχολικό βιβλίο, κυρίως το λογοτεχνικό. Τα αποτελέσματα διαφέρουν ανά περίπτωση και σχετίζονται ιδιαίτερα με **τρεις βασικές παραμέτρους**:

- α) το ίδιο το παιδί (φύλο, ηλικία, ενδιαφέροντα, χαρακτήρας κ.τ.λ.).
- β) τη σχέση του παιδιού με τους ενήλικους. Αναφέρεται τόσο στο **είδος της σχέσης** (γονείς, μεγαλύτερα αδέρφια, συγγενείς, δάσκαλοι κ.τ.λ.), όσο και στην **ποιότητα της σχέσης** (στενή, ψυχρή κ.τ.λ.).
- γ) την προσέγγιση που θα επιλέξουμε για να ωθήσουμε τα παιδιά προς το διάβασμα.

Αν και οι παραπάνω παράμετροι είναι, σε πολλά σημεία τους, αστάθμητες (= δηλ. δεν μπορούμε να προϋπολογίσουμε τα αποτελέσματά τους ανά περίπτωση), οι **τρόποι** που χρησιμοποιούμε για να στρέψουμε το ενδιαφέρον των παιδιών με το βιβλίο μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ανάλογα **με την ηλικία τους**.

Έτσι, όταν αναφερόμαστε σε παιδί **προσχολικής ηλικίας**, για το οποίο η επαφή με το διάβασμα είναι άγνωστη ή μόλις αρχίζει, η προσέγγιση που ακολουθούμε χρειάζεται τις περισσότερες φορές να έχει τη μορφή **παιχνιδιού**.

Λίγο αργότερα, όταν πλέον τα παιδιά έχουν μάθει ανάγνωση στο πλαίσιο ενός ελεγχόμενου μαθησιακού περιβάλλοντος (σχολείου), οι δραστηριότητες διαφοροποιούνται τόσο ως προς το **βαθμό συμμετοχής** του παιδιού, όσο και ως προς **την ποικιλία δεξιοτήτων** που καλούνται να αναπτύξουν. Σημαντικότερο ρόλο για τις ηλικίες αυτές παίζει η σχέση που διαμορφώνει σταδιακά το παιδί με το **σχολικό/ υποχρεωτικό διάβασμα**. Εδώ πρόσωπο-κλειδί γίνεται ο δάσκαλος: αν είναι αποτελεσματικός στο ρόλο του ως παιδαγωγού, θα βρει τον τρόπο να δώσει στους μαθητές και στις μαθήτριες τα κατάλληλα ερεθίσματα για να αγαπήσουν το εξωσχολικό διάβασμα.

Στην **εφηβεία** η κατάσταση διαφοροποιείται μερικώς, εφόσον το άτομο έχει ήδη διαμορφώσει ή και παγιώσει τη στάση του απέναντι στο διάβασμα και τη χρησιμότητά του. Οι ενήλικοι, εξάλλου, έχουν πάψει να είναι στο απυρόβλητο, ενώ τα μέχρι τότε σταθερά πρότυπα των γονιών και των δασκάλων αμφισβητούνται ή αντικαθίστανται με άλλα. Οι **έξωθεν επιδράσεις** (φίλοι, τύπος, τηλεόραση, συνομήλικοι), αλλά και οι συνεχώς αυξανόμενες υποχρεώσεις (ξένες γλώσσες, φροντιστήρια, διάβασμα για εξετάσεις) επηρεάζουν την ψυχοσύνθεση του εφήβου, τη διάθεσή του και τη στάση του προς τα πράγματα, τις καταστάσεις και της αξίες. Ακόμα όμως και σε αυτήν την περίοδο της έντονης αναζήτησης ο ενήλικος μπορεί να ενισχύσει το ενδιαφέρον του εφήβου προς την ανάγνωση εξωσχολικών βιβλίων. Στην περίπτωση αυτή οι δραστηριότητες πρέπει να περιλαμβάνουν στοιχεία **διαλόγου και επιχειρηματολογίας**, ενώ οι ίδιοι οι συμμετέχοντες χρειάζεται να έχουν **ισότιμη θέση ή να ανταλλάσσουν τη θέση τους** κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας. Καταλυτικό ρόλο διαδραματίζει και η στάση του ίδιου του γονέα απέναντι στο διάβασμα: αν στο σπίτι δεν υπάρχουν λογοτεχνικά βιβλία, αν ο έφηβος δεν έχει δει τον γονιό ν' αξιοποιεί τον δικό του ελεύθερο χρόνο διαβάζοντας, υπάρχουν πολλές πιθανότητες να μην αξιολογήσει το διάβασμα ως μια ενδιαφέρουσα δραστηριότητα κι ακόμη περισσότερες να μην το αγαπήσει ποτέ.

Παρακάτω σας δίνεται ένας κατάλογος με ενδεικτικές δραστηριότητες ανά ηλικιακή περίοδο. Αφού τις **διαβάσετε προσεκτικά**, να **σχολιάσετε τη χρησιμότητά τους, τη δυνατότητα εφαρμογής τους** σε παιδιά του περιβάλλοντός σας και τα **πιθανά αποτελέσματά τους**. Μπορείτε να συμπληρώσετε τη λίστα με άλλες δραστηριότητες που έχετε σκεφτεί ή που έχετε βάλει σε εφαρμογή;

Για παιδιά νηπιακής ηλικίας:

1. Διαβάστε τους ιστορίες (π.χ. παραμύθια ή από συγγραφείς παιδικής λογοτεχνίας).
2. Δώστε τους ένα βιβλίο για να το περιεργαστούν (στην ηλικία αυτή η επαφή με τα αντικείμενα είναι ιδιαίτερα σημαντική).
3. Διαλέξτε βιβλία που να ενισχύουν το ενδιαφέρον τους (π.χ. εικονογραφημένα, με έντονα χρώματα στο εξώφυλλο, με πλαστικοποιημένα ή υφασμάτινα εξώφυλλα, διαδραστικά, με περιεργούς τυπογραφικούς χαρακτήρες κ.τ.λ.).
4. Διαβάζετε συχνά εφημερίδα ή οποιοδήποτε άλλο έντυπο. Η εικόνα του ανθρώπου που διαβάζει αποτελεί συχνά το καλύτερο πρότυπο.
5. Συζητήστε με τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας ή του κοινού σας περιβάλλοντος για θέματα που σχετίζονται με κάποιο βιβλίο.
6. Φροντίστε να διανθίζετε τις συζητήσεις σας με άγνωστες σ' αυτά λέξεις και κατόπιν προσπαθήστε να τους εξηγήσετε το νόημά τους.

Για παιδιά δημοτικού

1. Οργανώστε πάρτι σε βιβλιοπωλείο ή με δραστηριότητες σχετικές με το διάβασμα.
2. Φτιάξτε δικές σας ιστορίες (γραπτές) και μετά εικονογραφήστε τις. Μπορείτε, αν θέλετε, να ενώσετε όλες τις ιστορίες που δημιουργήσατε σε ένα ενιαίο σύνολο (βιβλιαράκι).
3. Αρχίστε να πηγαίνετε σε εκθέσεις βιβλίων και αφήστε τα παιδιά να επιλέξουν μόνα τους τα βιβλία που τους αρέσουν.
4. Δείτε μαζί ταινίες, τα σενάρια των οποίων βασίζονται σε βιβλία. Αν τους αρέσει κάποια, φροντίστε να τα πείσετε να διαβάσουν και το αντίστοιχο βιβλίο.
5. Δημιουργήστε παιχνίδια με τις λέξεις (στα οποία τα παιδιά χρειάζεται ν' ανατρέξουν σε λεξικό ή σε εγκυκλοπαίδεια) ή προτιμήστε τα ήδη υπάρχοντα επιτραπέζια παιχνίδια ανάλογου περιεχομένου (υπάρχει μεγάλη ποικιλία στο εμπόριο).
6. Συζητήστε για βιβλία που έχετε διαβάσει ή που θέλετε να διαβάσετε. Γενικά ωθήστε τα προς τη λεκτική περιγραφή και σχολιασμό.
7. Τακτοποιείστε ή αναδιαμορφώστε μαζί με τα παιδιά τη βιβλιοθήκη του σπιτιού ή του σχολείου σας.

Για εφήβους

1. Τα γλωσσικά μαθήματα του σχολείου μπορεί να αποτελέσουν αφορμή για συζήτηση και ώθηση του ενδιαφέροντος για γενικότερους προβληματισμούς ή για συγκεκριμένα βιβλία.

2. Συνεχίστε ορισμένες από τις δραστηριότητες της παιδικής ηλικίας (επιτραπέζια παιχνίδια, επίσκεψη σε εκθέσεις βιβλίων, παρακολούθηση ταινιών), αναθέτοντας στους εφήβους έναν περισσότερο «ενεργητικό» ρόλο στη διοργάνωση και στον προγραμματισμό αυτών των δραστηριοτήτων.
3. Προσπαθήστε να εντάξετε το βιβλίο στο ευρύτερο πρόγραμμα ψυχαγωγίας τους. Π.χ. η επίσκεψη μιας ομάδας συμμαθητών τους σε μια έκθεση μπορεί να συνδυαστεί με την καθιερωμένη τους έξοδο για φαγητό ή παρακολούθηση μιας ταινίας.
4. Αν έχουν κάποια εργασία στο σχολείο, πείστε τους να ανατρέξουν σε βιβλιογραφικές πηγές (εγκυκλοπαίδειες, λεξικά κ.ά) και όχι σε κάποιο βοήθημα.
5. Ζητήστε τους να σας βοηθήσουν να εντοπίσετε πληροφορίες για κάποιο θέμα σε ηλεκτρονικά λεξικά ή εγκυκλοπαίδειες του Διαδικτύου.

Επιλέξτε μία τουλάχιστον από τις δραστηριότητες του καταλόγου που θεωρείτε καταλληλότερη για ένα συγκεκριμένο παιδί του στενού σας περιβάλλοντος. Κατόπιν επιχειρήστε να εφαρμόσετε τη δραστηριότητα αυτή με απώτερο σκοπό την ώθηση του παιδιού προς την ανάγνωση. Στο τέλος του προγράμματος, ανταλλάξτε τις εμπειρίες σας από τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5^Η

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ: ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ

Συγγραφέας: Ειρήνη Πιτσάκη

Στόχοι ενότητας για τους εκπαιδευόμενους:

- Ν' αποτελέσει έναν πρακτικό οδηγό για την οργάνωση της προσωπική τους βιβλιοθήκης.
- Να κατανοήσουν το Δεκαδικό Σύστημα Ταξινόμησης Ντιούι μέσα από την εφαρμογή του από τους ίδιους.
- Να εξοικειωθούν με τις βασικές θεματικές κατηγορίες και τις υποδιαιρέσεις του συστήματος Ντιούι.
- Να εξοικειωθούν με την έννοια και την χρήση των βιβλιαριθμών.
- Να είναι ικανοί να οργανώσουν μια παιδική βιβλιοθήκη.
- Να κατανοήσουν την λειτουργία μιας δημόσιας βιβλιοθήκης μέσα από την οργάνωση της προσωπικής τους βιβλιοθήκης.
- Να μπορούν, βασιζόμενοι στο σύστημα Ντιούι, να δημιουργήσουν ένα δικό τους σύστημα ταξινόμησης.

A. Η προσωπική βιβλιοθήκη

Σε προηγούμενη ενότητα ορίσαμε την βιβλιοθήκη ως έναν οργανισμό με κύριο μέλημα του την συλλογή, ταξινόμηση και φύλαξη βιβλίων προς δανεισμό και ανάγνωση από μια εξειδικευμένη ομάδα ατόμων ή το ευρύ κοινό. Τι είναι όμως μια προσωπική βιβλιοθήκη; Είναι το σύνολο των βιβλίων, δηλαδή η συλλογή, που ο οποιοσδήποτε βιβλιόφιλος πολίτης διατηρεί στο σπίτι του. Ανάλογα με τον αριθμό των τόμων που διαθέτει και την ποικιλία των θεμάτων που πιθανότατα να τους αναλογεί, τα βιβλία αυτά θα χρειαστεί να τα οργανώσει με κατάλληλο τρόπο ώστε να καθίσταται εύκολη η αναζήτησή τους. Αν κάποιος διαθέτει πολλά βιβλία, τότε για να διευκολυνθεί στην μεταξύ αυτών εξεύρεση συγκεκριμένων αντιτύπων, θα πρέπει να τα ταξινομήσει σύμφωνα με μια λογική συνέχεια. Συνήθως τα βιβλιολογικά στοιχεία που χρησιμοποιούνται για αυτό το σκοπό είναι ο τίτλος, ο συγγραφέας, το έτος έκδοσης, το θέμα ή όποιο άλλο δεδομένο θεωρεί ο ιδιώτης ότι θα του είναι χρήσιμο. Η επιστήμη της βιβλιοθηκονομίας έχει δώσει συστήματα ταξινόμησης μεγάλων βιβλιοθηκών εφαρμόσιμα και στις προσωπικές βιβλιοθήκες. Εξάλλου το να γνωρίσει κανείς ένα γενικό σύστημα και να το προσαρμόσει στις δικές του ανάγκες είναι απλό, ενώ παράλληλα βοηθάει στην κατανόηση και εξοικείωση του με την λειτουργία των μεγάλων βιβλιοθηκών. Ένα τέτοιο σύστημα είναι το Δεκαδικό Σύστημα Ταξινόμησης Ντιούι, το οποίο πιθανόν να αποτελεί τον πιο διαδεδομένο τρόπο οργάνωσης των βιβλιοθηκών.

B. Τι είναι το σύστημα ταξινόμησης;

Στο παρόν σύγγραμμα όταν μιλάμε για ταξινόμηση θα εννοούμε αποκλειστικά την ταξινόμηση βιβλίων, ενώ σε οποιαδήποτε βιβλιοθήκη ο όρος αφορά και άλλων ειδών υλικά, όπως βίντεο, περιοδικά ή ηλεκτρονικές παραγωγές. «Ταξινόμηση είναι η βασική τεχνική εργασία η οποία αποσκοπεί στο να ορίσει την θέση ενός βιβλίου σε μια συλλογή σύμφωνα με ένα σύστημα ώστε κάθε φορά που αναζητείται να ανευρίσκεται. Η θέση αυτή είναι ορισμένη για κάθε βιβλίο». Στις περισσότερες περιπτώσεις η ταξινόμηση γίνεται βάσει θεματικών κατηγοριών. Δηλαδή προβαίνουμε στην ομαδοποίηση των βιβλίων με κοινό θέμα. Πιο συγκεκριμένα μπορούμε να μιλάμε για συγκέντρωση κειμένων φιλοσοφίας, θρησκείας, κοινωνικών επιστημών και άλλα. Έτσι ο χρήστης, για την ανεύρεσης των πληροφοριών που χρειάζεται, ανατρέχει αρχικά στην θεματική κατηγορία και μετέπειτα εξειδικεύει την αναζήτηση του στον τίτλο, τον συγγραφέα κ.τ.λ.

Σε μια προσωπική βιβλιοθήκη η ταξινόμηση ανά θεματική κατηγορία μπορεί να συνοδεύεται από την τοποθέτηση των βιβλίων σε κοινό ράφι και την σήμανση του με χρήση ετικετών που επικολλώνται στο ανάλογο σημείο, οροθετώντας παράλληλα το χώρο που τους αναλογεί. Μικρές ετικέτες μπορούν να τοποθετηθούν και στον κάθε τόμο ξεχωριστά, υποδεικνύοντας την θεματική κατηγορία μ' ένα γράμμα συνοδευόμενο από τα αρχικά του ονόματος του συγγραφέα. Αν παραδείγματος χάριν επρόκειτο για το βιβλίο «Το μονόγραμμα» του Οδυσσέα Ελύτη, τότε θα το εισαγάγαμε στην κατηγορία *Λογοτεχνία*, με πιθανή υποκατηγορία την *Ποίηση* και θα χρησιμοποιούσαμε τα αρχικά Ελ. για υποδείξουμε τον συγγραφέα. Δηλαδή στη ράχη του βιβλίου θα μπορούσαμε να κολλήσουμε μια μικρή

ετικέτα με τα αρχικά Λ / π / Ελ. (Λογοτεχνία / ποίηση / Ελύτης). Πρόκειται για έναν πολύ απλό τρόπο ταξινόμησης. Αν ο χρήστης, λόγω του ότι ο όγκος των βιβλίων είναι τέτοιος που ακόμα και στην ίδια θεματική κατηγορία θα δυσκολευόταν να εντοπίσει τον τόμο που τον ενδιαφέρει, έχει ανάγκη μια πιο σύνθετη μέθοδο τότε συνιστάται η χρήση ενός πιο πολύπλοκου συστήματος.

Γ. Το Δεκαδικό Σύστημα Ταξινόμησης Ντιούι

Τα συστήματα ταξινόμησης που έχουν χρησιμοποιηθεί ανά τον κόσμο στην διάρκεια ύπαρξης των βιβλιοθηκών είναι πολλά και διαφέρουν μεταξύ τους, ενώ η καταλληλότητά τους κρίνεται από το είδος του βιβλιοθηκονομικού υλικού προς ταξινόμηση. Όπως αναφέρθηκε, για τα βιβλία πολύ διαδεδομένο είναι το Δεκαδικό Σύστημα Ταξινόμησης Ντιούι. Αυτό που το καθιστά τόσο γνωστό είναι η απλότητα στην σύλληψη του, η οποία επιτρέπει την εφαρμογή του ακόμα και από ανειδίκευτους βιβλιόφιλους που θέλουν να οργανώσουν την προσωπική τους συλλογή.

Στο σύστημα Ντιούι η ταξινόμηση γίνεται βάσει του θέματος, ενώ για κάθε σύγγραμμα προβλέπεται μια μόνο θέση στην ανάλογη κατηγορία και τις υποδιαίρεσεις της. Κάθε κατηγορία και υποκατηγορία έχει δέκα διαιρέσεις. Συγκεκριμένα οι κατηγορίες είναι:

1. Γενικά (000).
2. Φιλοσοφία και συναφείς κλάδοι (100).
3. Θρησκεία (200).
4. Κοινωνικές Επιστήμες (300).
5. Γλώσσα (400).
6. Φυσικές Επιστήμες (500).
7. Εφαρμοσμένες Επιστήμες / Τεχνολογία (600).
8. Καλές Τέχνες (700).
9. Λογοτεχνία (800).
10. Γεωγραφία / Ιστορία (900).

Οι αριθμοί στις παρενθέσεις λέγονται ταξινομικοί αριθμοί ή βιβλιαριθμοί και αποτελούν τον κωδικό κάθε κατηγορίας. Το σύστημα Ντιούι προβλέπει τη χρήση βιβλιαριθμών από το μηδέν έως το χίλια, ομαδοποιώντας τους σε δέκα εκατοντάδες (100, 200, 300 κ.τ.λ.). Με τη σειρά τους οι εκατοντάδες μπορούν να υποδιαιρεθούν σε δέκα δεκάδες, η κάθε δεκάδα σε δέκα μονάδες κ.τ.λ. Έτσι προκύπτουν οι βιβλιαριθμοί των υποκατηγοριών. Ως παράδειγμα υποκατηγοριών αναφέρουμε αυτές της Λογοτεχνίας:

800 Λογοτεχνία

- 810 Αγγλόφωνη αμερικάνικη λογοτεχνία.
- 820 Αγγλική και αγγλοσαξονική λογοτεχνία.
- 830 Γερμανική λογοτεχνία.
- 840 Λογοτεχνία των ρωμανικών γλωσσών και γαλλική.
- 850 Λογοτεχνία των ιταλικών, ρωμανικών και ρωμανικών γλωσσών.
- 860 Ισπανική και πορτογαλική λογοτεχνία.
- 870 Λογοτεχνία των Ιταλικών γλωσσών.

880 Αρχαία Ελληνική λογοτεχνία.

890 Λογοτεχνία άλλων γλωσσών.

Ας δούμε και τις υποδιαιρέσεις μιας από αυτές τις υποκατηγορίες:

860 Ισπανική και πορτογαλική λογοτεχνία.

861 Ισπανική ποίηση.

862 Ισπανικό δράμα.

863 Ισπανικό μυθιστόρημα.

864 Ισπανικά δοκίμια.

865 Ισπανικοί λόγοι.

866 Ισπανική επιστολογραφία.

867 Ισπανική σάτιρα και πνεύμα.

868 Ισπανικά ανάλεκτα.

869 Πορτογαλική λογοτεχνία.

Η υποδιαίρεση των κατηγοριών μπορεί να συνεχιστεί απεριόριστα, ανάλογα με τις ανάγκες της βιβλιοθήκης για περαιτέρω συγκεκριμενοποίηση και εξειδικευμένη αναζήτηση. Έτσι στην υποκατηγορία 938 Αρχαία Ελλάδα μπορούμε να εντάξουμε άλλες δέκα, εκ των οποίων μία για παράδειγμα: θα είναι η 938.18 *Χριστιανικοί χρόνοι*. Παράλληλα για τις μη προβλεπόμενες από το σύστημα θεματικές κατηγορίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν ειδικοί πίνακες που να τις προσθέτουν.

Το σύστημα Ντιούι όπως το όνομα του υποδεικνύει, έχει εισαχθεί από τον Αμερικανό βιβλιοθηκάριο Μέλβιλ Ντιούι (1851-1931) και παρουσιάζεται σ' ένα λεπτομερές επεξηγηματικό εγχειρίδιο που έγραψε ο ίδιος. Βέβαια από την τότε αρχική προσέγγιση του μέχρι σήμερα, έχουν ακολουθήσει επανεκδόσεις και βελτιώσεις που το προσαρμόζουν στις εκάστοτε ανάγκες. Ομοίως ο χρήστης του συστήματος για την οργάνωση μιας προσωπικής βιβλιοθήκης, οφείλει να συνδυάσει μια απλουστευμένη εκδοχή του με την δημιουργικότητα και την προσαρμογή του στις δικές του προσωπικές ανάγκες.

Δ. Πως ταξινομούμε βιβλία

Η ταξινόμηση προϋποθέτει να έχουμε συμβουλευτεί το βιβλίο, να ξέρουμε ποιο είναι το θέμα του και να έχουμε κατανοήσει το περιεχόμενο του σε βαθμό που να μας επιτρέπεται η σωστή ένταξη του σε κάποια θεματική κατηγορία. Συνήθως σε κάθε βιβλίο αναλογούν περισσότερες από μια κατηγορίες και υποδιαιρέσεις αυτών, γεγονός που καθιστά την ταξινόμηση δύσκολη και την αναζήτηση του σωστού βιβλιαριθμού προβληματική. Ας μην ξεχνάμε όμως ότι το κάθε βιβλίο πρέπει να έχει μόνο μια θέση στην βιβλιοθήκη μας. Η λάθος ένταξη του βιβλίου έχει ως αποτέλεσμα να μην μπορούμε να το βρούμε αν το αναζητήσουμε. Ο καλύτερος τρόπος γνωριμίας με το βιβλίο είναι η ανάγνωση του. Όταν όμως αυτή δεν είναι δυνατή πρέπει ν' αναζητούμε όσο το δυνατό περισσότερα στοιχεία ώστε να κατανοούμε επαρκώς το είδος του περιεχομένου του. Εκτός από το να διαβάσουμε το οπισθόφυλλο, τον πρόλογο και ίσως μερικές αρχικές σελίδες, συνιστάται η αναζήτηση δημοσιευμάτων, όπως βιβλιοκριτικές και άλλα.

Ε. Παράδειγμα ταξινόμησης βιβλίου

Ας υποθέσουμε ότι θέλουμε να ταξινομήσουμε το βιβλίο «Σχέδιο του γράμματος / Η ελληνική γραφή» του Τάκη Κατσουλίδη (Αθήνα, 1999). Αφού το συμβουλευτούμε διαπιστώνουμε ότι, μετά από μια ιστορική αναδρομή στην χρήση των πρώτων γραμμάτων και την ελληνική τυπογραφία, ο συγγραφέας καταλήγει στον σχεδιασμό γραμμάτων και ελληνικών γραμματοσειρών. Πρόκειται δηλαδή για ένα βιβλίο που απευθύνεται σε σχεδιαστές / γραφίστες.

Στις δέκα γενικές κατηγορίες του συστήματος Ντιούι που προαναφέρθηκαν συμπεριλαμβάνονται και οι (700) *Καλές Τέχνες*. Σ' αυτές διαφαίνεται να εντάσσεται το παραπάνω σύγγραμμα. Από τις υποκατηγορίες των Καλών Τεχνών μπορούμε να ξεχωρίσουμε ως καταλληλότερες δύο υποδιαίρεσεις. Αυτές είναι οι: (740) *Σχέδιο, διακοσμητική και ελάσσονες τέχνες* και η (760) *Γραφικές Τέχνες*. Μελετώντας τις υποδιαίρεσεις αυτών διαπιστώνουμε ότι η πρώτη εκ των δύο σχετίζεται περισσότερο με το σχέδιο. Συγκεκριμένα συμπεριλαμβάνει τις: (741) *Σχέδια και Σχεδιάσματα* και (743) *Ελεύθερο Σχέδιο*. Παράλληλα διαπιστώνουμε ότι η κατηγορία *Γραφικές Τέχνες* αναφέρεται κυρίως για εκτυπωτικές μεθόδους. Έτσι αποφασίζεται η ένταξη το βιβλίου στην κατηγορία 741 (*Σχέδια και Σχεδιάσμα*).

ΣΤ. Ταξινόμηση προσωπικών παιδικών βιβλιοθηκών

Για την ταξινόμηση των προσωπικών παιδικών βιβλιοθηκών, μπορούν να χρησιμοποιηθούν απλουστευμένες οι κατηγορίες του συστήματος Ντιούι. Παράλληλα, είναι χρήσιμο να γίνει σαφής διαχωρισμός μεταξύ βιβλίων, γνώσεων και λογοτεχνικών βιβλίων. Για την ταξινόμηση των παιδικών κειμένων μπορεί να γίνει περικοπή των βιβλιαριθμών, δηλαδή μπορούν να χρησιμοποιηθούν δύο ψηφία αντί τρία (αντί 350 να μπει το 35). Οι δέκα αριθμοί από το 0 έως το 9 θα καθορίζουν τις δέκα βασικές θεματικές κατηγορίες, ενώ από το 10 έως το 90 τοποθετούνται οι δέκα εκατοντάδες του αρχικού συστήματος. Για παράδειγμα, ένα βιβλίο μυθολογίας θα μπει στην κατηγορία (2) *Θρησκεία*, διαίρεση (29) *Άλλες θρησκείες και Μυθολογία*.

Γενικά, αλλά και ειδικότερα στις παιδικές βιβλιοθήκες, τα λογοτεχνικά κείμενα όπως τα μυθιστορήματα και τα διηγήματα συνήθως αποσπώνται από τις γενικές κατηγορίες και αποτελούν δύο ξεχωριστές κατηγορίες με δικό τους αριθμό, που όμως αντικαθίσταται από γράμματα. Συγκεκριμένα χρησιμοποιείται το Μ για τα μυθιστορήματα και το Δ για τα διηγήματα. Αν κριθεί σκόπιμο μπορεί να γίνει σύμπτυξη των δύο κατηγοριών σε μια με κωδικό Π, δηλαδή Πεζογραφία. Ανάλογα η ταξινόμηση των παραμυθιών μπορεί να γίνει με διακριτικά στοιχεία όπως τα ΕΠ για τα Ελληνικά Παραμύθια, ΞΠ για τα ξένα παραμύθια κ.τ.λ. Οι κατηγορίες που θα δημιουργηθούν θα λαμβάνουν υπόψη τον αριθμό και είδος των παιδικών βιβλίων που διαθέτουμε.

Δραστηριότητες

Άσκηση 1^η: Οργάνωση παιδικής βιβλιοθήκης: Οι εκπαιδευόμενοι γονείς καλούνται να οργανώσουν την βιβλιοθήκη των παιδιών τους βάσει:

1. του αριθμού των βιβλίων.
2. των θεμάτων που πραγματεύονται.
3. τον χώρο που διαθέτουν στο σπίτι για την εγκατάσταση μιας οργανωμένης βιβλιοθήκης.
4. τις ιδιαίτερες δεξιότητες των παιδιών τους.
5. τα ενδιαφέροντα των παιδιών τους.

Επίσης καλούνται να συζητήσουν στην τάξη τον τρόπο καθορισμού των θεματικών κατηγοριών που επέλεξαν, τους βιβλιοαριθμούς και το πώς το σύστημα Ντιούι τους βοήθησε συνολικά στην ταξινόμηση που έκαναν. Κατόπιν γίνεται ανταλλαγή απόψεων και βελτίωση των προτάσεων των εκπαιδευόμενων γονιών (εδώ συμμετέχουν και οι εκπαιδευόμενοι που δεν έχουν παιδιά).

Βιβλιογραφία ενότητας

Ντελόπουλος Κυριάκος (1987), «Οργάνωσε την βιβλιοθήκη σου», Αθήνα: Gutenberg.

ΕΝΟΤΗΤΑ 6^Η

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΩΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Συγγραφέας: Νατάσα Αβούρη

Απαραίτητα διδακτικά υλικά: Τηλεφωνικός κατάλογος (ή, εναλλακτικά, πρόσβαση στο Διαδίκτυο), εγκυκλοπαίδεια.

Στόχοι ενότητας για τους εκπαιδευόμενους:

- Να ενισχύσουν τις γνώσεις τους σχετικά με την έννοια και τους διάφορους τύπους ενός μαθησιακού περιβάλλοντος.
- Ν' ανταλλάξουν απόψεις για τη σημασία της βιβλιοθήκης στην καθημερινή ζωή και τις δυνατότητες που αυτή προσφέρει.
- Να κατανοήσουν τους τρόπους με τους οποίους μια βιβλιοθήκη μπορεί ν' αποτελέσει χώρο μάθησης.
- Να καταγράψουν, στηριζόμενοι σε προηγούμενες εμπειρίες τους, ορισμένους βασικούς κανόνες συμπεριφοράς των πολιτών σε μια δανειστική βιβλιοθήκη.
- Να έρθουν σε επαφή με μια βιβλιοθήκη και να περιεργαστούν το χώρο.
- Να ενδιαφερθούν για τις διάφορες δυνατότητες που προσφέρει μια βιβλιοθήκη (π.χ. δανεισμός βιβλίων, σχεδιασμός σύντομων επιμορφωτικών προγραμμάτων/ σεμιναρίων, πρόσβαση σε ποικίλες πηγές γνώσης κ.τ.λ.).
- Ν' αξιολογήσουν, μέσα από συγκεκριμένες δραστηριότητες, το ρόλο της βιβλιοθήκης ως πηγής πληροφόρησης, γνώσης και μάθησης.
- Να οργανώσουν μία εκπαιδευτική εκδρομή με βάση τις αρχές της συνεργασίας και του καταμερισμού της εργασίας.
- Να δραστηριοποιηθούν μέσα στο χώρο της βιβλιοθήκης, σύμφωνα με τους στόχους της επίσκεψης που έχουν θέσει.
- Να συλλέξουν υλικό από διάφορες πηγές και σε διάφορες μορφές (γραπτή, σχεδιαστική κ.τ.λ.), ανάλογα με τις αντίστοιχες δραστηριότητες.

A. Στάδιο 1ο: Προετοιμασία και ενημέρωση

A. Ορισμός της βιβλιοθήκης

Η λέξη «βιβλιοθήκη» έχει πολλές σημασίες. Σημαίνει τον τόπο όπου υπάρχουν βιβλία, το έπιπλο όπου τοποθετούνται τα βιβλία, αλλά και τα ίδια τα βιβλία. Πρόκειται για τη συστηματική ταξινόμηση βιβλίων με σκοπό τη διατήρηση της γνώσης και των θησαυρών που έχουν καταγραφεί σε βιβλία.

Έχετε **επισκεφτεί** ποτέ κάποια βιβλιοθήκη; Αν ναι, για ποιο σκοπό και πότε; Αν όχι, για ποιους λόγους; (Δε χρειάζεται ν' αναφερθείτε σε συγκεκριμένες περιστάσεις).

B. Ιστορία των βιβλιοθηκών

Από τον 7^ο αιώνα π.Χ. μαρτυρείται η ύπαρξη βιβλιοθήκης στη Βαβυλώνα με πλάκες αργίλου. Στην Αρχαία Ελλάδα είχε αρχίσει η δημιουργία βιβλιοθήκης από τον 4^ο αιώνα π.Χ. και είναι γνωστό ότι ο Αριστοτέλης είχε στη διάθεσή του βιβλιογραφικά εργαλεία για τις προσωπικές του έρευνες. Διάσημη είναι η βιβλιοθήκη των Πτολεμαίων στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου (βλ. εικόνα), που δημιουργήθηκε για να διαφυλαχτεί η καταγραμμένη γνώση. Στα ρωμαϊκά χρόνια υπήρχαν πολλές δημόσιες βιβλιοθήκες, καθώς και ιδιωτικές, οι οποίες αποτελούσαν και μέσο προβολής του ιδιοκτήτη τους. Έκτοτε δημιουργήθηκαν πολλές βιβλιοθήκες και στα χρόνια του Βυζαντίου τα μοναστήρια είχαν γίνει κέντρα αντιγραφής των αρχαίων συγγραμμάτων. Θυμίζουμε πρόχειρα τη μεγάλη βιβλιοθήκη του Μελκ, η οποία βρίσκεται στο κέντρο του ενδιαφέροντος στο δημοφιλές βιβλίο του Ουμπέρτο Έκο *Το όνομα του ρόδου*, το οποίο είχε και επιτυχημένη μεταφορά στον κινηματογράφο.

Υπάρχει κάποια **δανειστική βιβλιοθήκη** κοντά στην περιοχή που κατοικείτε; Συνήθως **ποιοι χώροι** φιλοξενούν σήμερα δανειστικές βιβλιοθήκες (π.χ. σχολεία, Πανεπιστήμια);

Σχεδιαστική απεικόνιση του εσωτερικού της Βιβλιοθήκης των Πτολεμαίων στην Αλεξάνδρεια, της μεγαλύτερης του αρχαίου κόσμου. Φιλοξενούσε πάνω από ένα εκατομμύριο χειρόγραφα, ενώ λειτουργούσε και ως μουσείο. Καταστράφηκε από επιδρομή Αράβων το 640 μ.Χ.

Φωτογραφία από το εσωτερικό της σύγχρονης Βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας. Οι ανάγκες των ανθρώπων για γνώση δεν αλλάζουν. Αλλάζουν όμως τα μέσα πρόσβασης σ' αυτήν. Μπορείτε να εντοπίσετε ορισμένες διαφορές μεταξύ των δύο εικόνων;

Γ. Βιβλιοθήκες και κοινωνικές συνθήκες

Οι βιβλιοθήκες συσχετίστηκαν εξ' αρχής με την προσπάθεια αναζήτησης της γνώσης, με τη μελέτη παλαιότερων και σύγχρονων βιβλιογραφικών πηγών, με την πνευματική καλλιέργεια και τη διαφύλαξη πληροφοριών. Απευθύνονταν όμως, σε άτομα που προέρχονταν από συγκεκριμένα κοινωνικά στρώματα, σε όσους δηλαδή διέθεταν την οικονομική άνεση και το χρόνο για τη συνεχή αναβάθμιση του μορφωτικού τους επιπέδου. Εκτός του γεγονότος ότι ο **αναλφαβητισμός** ταλάνιζε τη συντριπτική πλειοψηφία του λαού μέχρι και το 19ο αιώνα και επομένως η επαφή με τις βιβλιοθήκες ήταν περιττή αν όχι απαγορευτική, τα ίδια τα βιβλία, τουλάχιστον μέχρι τους Νεότερους Χρόνους (17ος αιώνας) παρέμεναν απλησίαστα για τους οικονομικά ασθενέστερους, αφού η συγγραφή ή η αντιγραφή τους, η έκδοση και η διανομή τους ήταν μία πολυδάπανη διαδικασία.

Ποια κατηγορία ατόμων είναι πιθανότερο να **επισκέπτονται συχνότερα** μια βιβλιοθήκη σήμερα; Για ποιους η διαδικασία δανεισμού είναι δυσκολότερη και γιατί; Θεωρείτε γενικά ότι η **επίσκεψη** σε κάποια βιβλιοθήκη:

- α) αφορά κυρίως τους μορφωμένους και τους σπουδάζοντες.
- β) αποτελεί τρόπο ψυχαγωγίας και χαλάρωσης.
- γ) πρέπει να πραγματοποιείται μόνο για εκπαιδευτικούς σκοπούς.
- δ) είναι βαρετή και χρονοβόρα.
- ε) ενδιαφέρει συνήθως όσους έχουν άφθονο ελεύθερο χρόνο στη διάθεσή τους.
- στ) μπορεί να λειτουργήσει ως τρόπος επαφής/ γνωριμίας με άλλους ανθρώπους.
- ζ) είναι ωφέλιμη, εάν υπάρχει συγκεκριμένος σκοπός.
- η) προσφέρει πολλές γνώσεις, σε όσους ξέρουν να ψάχνουν.
- θ) κάτι άλλο...

Δ. Η σύγχρονη πραγματικότητα

Σήμερα οι βιβλιοθήκες δεν αποτελούν προνόμιο συγκεκριμένων κατηγοριών ανθρώπων (των μορφωμένων, των πλουσίων, της άρχουσας τάξης, των αστών κ.τ.λ.). Απευθύνονται σ' όλους εκείνους που ενδιαφέρονται να διαβάσουν ένα βιβλίο, να ενημερωθούν πάνω σε ένα θέμα, να συλλέξουν πληροφορίες, ν' αντλήσουν γνώσεις, να επιχειρήσουν, δηλαδή, αυτό που συνολικά ονομάζεται **αυτομόρφωση**. Οι σημαντικότερες βιβλιοθήκες του κόσμου (του Βατικανού, της Φλωρεντίας, της Βενετίας, του Μιλάνου, του Arsenal στο Παρίσι, της Μόσχας, της Αγίας Πετρούπολης, του Λένιν στη Μόσχα, της Νέας Υόρκης, του Αλγερίου) ανοίγουν τις πόρτες τους και καλούν τον επισκέπτη να περιδιαβεί τους χώρους τους, ακόμη και με τα σύγχρονα ηλεκτρονικά μέσα, δηλαδή με τη χρήση του **διαδικτύου** και του συστήματος **ηλεκτρονικής αναζήτησης βιβλίων** που διαθέτουν πολλές από αυτές.

«Η βιβλιοθήκη μπορεί να λειτουργήσει ως **“παράθυρο”** προς τον έξω κόσμο για τον επισκέπτη της». Πώς αντιλαμβάνεστε τη φράση αυτή; Ποιες **δυνατότητες** δίνει σήμερα η βιβλιοθήκη στους πολίτες, ώστε να ενημερωθούν για τις κοινωνικές εξελίξεις και να αισθανθούν μέλη μιας ευρύτερης κοινότητας;

Ε. Η Ελληνική πραγματικότητα

Στα νεότερα χρόνια ο Ιωάννης Καποδίστριας ίδρυσε τη βιβλιοθήκη της Αίγινας (1829), η οποία αργότερα μεταφέρθηκε στην Εθνική Βιβλιοθήκη στην Αθήνα. Υπάρχει ακόμα η βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων, του Μπενακείου, του Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης, του Κοραή στη Χίο, του Μετσόβιου Πολυτεχνείου, η

Η Εθνική Βιβλιοθήκη

Βικελαία στο Ηράκλειο της Κρήτης, η Γεννάδειος στην Αθήνα κλπ. Τη μεγαλύτερη συλλογή χειρογράφων (4.000), παλαιούτυπων (25.000) και χαρτών, έχει η Εθνική Βιβλιοθήκη. Η Γεννάδειος έχει 350 χειρόγραφα, η βιβλιοθήκη της Βουλής είναι ειδικευμένη ιστορική βιβλιοθήκη, η Δημοτική των Χανίων έχει τα χειρόγραφα του Ελευθερίου Βενιζέλου. Γενικώς υπάρχουν περισσότερες από 170 δημόσιες βιβλιοθήκες, σχολικές, αυτόνομων ιδρυμάτων και φυσικά πολλές ιδιωτικές. Σώζονται επίσης οι βιβλιοθήκες της Κοζάνης, της Ανδρίτσαινας, η Ζωσιμαία των Ιωαννίνων και η βιβλιοθήκη της Βυτίνας, ενώ σημαντικές είναι και οι μοναστηριακές βιβλιοθήκες του Αγίου Όρους και των Μετεώρων.

Οι **κινητές δανειστικές βιβλιοθήκες** αποτελούν πλέον συνηθισμένη εικόνα για την ελληνική επαρχία. Γνωρίζετε το θεσμό αυτό; Σε ποιες περιπτώσεις πιστεύετε ότι είναι ιδιαίτερα χρήσιμος και για ποιους ανθρώπους;

B. Στάδιο 2ο: Δραστηριοποίηση

Ο χώρος μιας βιβλιοθήκης χαρακτηρίζεται συχνά ως κατάλληλο «μαθησιακό περιβάλλον» για ανθρώπους όλων των ηλικιών. Αφού **συζητήσετε** μέσα στην ομάδα για την **έννοια** του μαθησιακού περιβάλλοντος, όπως εσείς την αντιλαμβάνεστε, να **καταγράψετε**, βάσει των εμπειριών σας:

- i) ορισμένους χώρους που μπορούν να λειτουργήσουν ως μαθησιακό περιβάλλον (π.χ. σχολείο, πολιτιστικοί σύλλογοι κ.τ.λ.).
- ii) εάν πιστεύετε ότι ο χώρος της βιβλιοθήκης προσφέρει ευκαιρίες μάθησης και πώς μπορεί να επιτευχθεί αυτό. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τον παρακάτω πίνακα για να διευκολυνθείτε στην απάντησή σας.

ΜΑΘΑΙΝΩ ΝΑ ΜΑΘΑΙΝΩ ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ		
ΤΙ ΜΟΥ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ		ΣΕ ΤΙ ΜΟΥ ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ
1. ΠΗΓΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ (π.χ. βιβλία, σύνδεση με το Διαδίκτυο κ.τ.λ.).	1. 2. 3.	
2. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (π.χ. έρευνα πηγών, διάβασμα λογοτεχνικών έργων κ.τ.λ.).	1. 2. 3.	
3. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ (π.χ. πληροφόρηση σχετικά με θέματα της επικαιρότητας, χώρος συνάντησης κ.τ.λ.).	1. 2. 3.	
4. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ (π.χ. δίκτυα δανειστικών βιβλιοθηκών).		
5. ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΥΤΟΜΟΡΦΩΣΗΣ (π.χ. προστρέχω σε διαφορετικές πηγές, βρίσκω μόνος μου πληροφορίες για τα θέματα που με αφορούν, ενημερώνομαι για τυχόν πολιτιστικά γεγονότα κ.τ.λ.).	1. 2. 3.	

2. Όπως κάθε χώρος, έτσι και η βιβλιοθήκη προϋποθέτει κάποιο συγκεκριμένο κώδικα συμπεριφοράς, θέτει δηλαδή κάποιους κανόνες στους επισκέπτες της. Αφού **συζητήσετε** για τη **σκοπιμότητα θέσπισης** τέτοιων κανόνων, να **καταγράψετε** στις κενές στήλες του πίνακα που ακολουθεί τουλάχιστον **τρεις** κανόνες που εσείς θεωρείτε σημαντικούς ανά κατηγορία. Αν θέλετε, μπορείτε να προσθέσετε και άλλες στήλες:

(Ο πίνακας χρειάζεται να συμπληρωθεί και ν' αναθεωρηθεί μετά το πέρας της ενότητας 8 *Πώς λειτουργεί μια δανειστική βιβλιοθήκη*, όπου γίνεται εκτενέστερα λόγος για τους κανόνες συμπεριφοράς μέσα σε μια βιβλιοθήκη).

ΒΑΣΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΣΕ ΜΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ			
Α. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΠΗΓΩΝ.	Β. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΙΝΗΣΗ ΜΑΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ.	Γ. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΑΦΗ ΜΑΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ.	Δ. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΧΕΙΡΙΣΜΟ ΤΥΧΩΝ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ (π.χ. φωτοτυπικού).
1.	1.	1.	1.
2.	2.	2.	2.
3.	3.	3.	3.

Γ. Στάδιο 3ο: Σχεδιασμός και επιτόπια εφαρμογή σεναρίου

Στο στάδιο αυτό η ομάδα σας καλείται να σχεδιάσει και να πραγματοποιήσει μια πρώτη επίσκεψη σε βιβλιοθήκη της περιοχής σας. Όπως όλες οι ομαδικές δραστηριότητες, ιδίως αυτές που αναφέρονται και αφορούν στην **ενεργητική μάθηση**, στη μάθηση δηλαδή που είναι αποτέλεσμα κυρίως της προσπάθειας του ίδιου του ατόμου, έτσι και αυτή προϋποθέτει τη συνεργασία όλων των μελών, τον καταμερισμό των εργασιών, τη διαμόρφωση του σεναρίου και κατόπιν την επιτόπια εκτέλεσή του. Επισημαίνουμε ότι θα ακολουθήσουν **τουλάχιστον άλλες δύο** επισκέψεις σε βιβλιοθήκες (συνιστάται η δεύτερη επίσκεψη να πραγματοποιηθεί μετά την **ενότητα 7** και η τρίτη μετά την **ενότητα 10**).

Για τη διευκόλυνσή σας, σας δίνεται εδώ το γενικό πλαίσιο του σεναρίου, το οποίο χρειάζεται να συμπληρωθεί ή και να τροποποιηθεί ενδεχομένως, ανάλογα με τις ανάγκες της ομάδας και τις ειδικές συνθήκες της περιοχής σας.

A. ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗ. Το στάδιο του σχεδιασμού είναι ιδιαίτερα σημαντικό για κάθε μας πρόγραμμα (εκδρομή, εργασία, κοινωνική εκδήλωση, οργάνωση των υποχρεώσεων), ιδίως δε όταν πρόκειται για μια ομαδική δραστηριότητα, στην οποία συμμετέχουν άνθρωποι που δεν ανήκουν στο ίδιο οικογενειακό, φιλικό ή εργασιακό περιβάλλον, αλλά αποτελούν μέλη μιας ευρύτερης κοινότητας. Το «πλάνο δράσης», ο τρόπος δηλαδή με τον οποίο θα

προγραμματίσετε την επίσκεψη, είναι αυτό που, κατά κύριο λόγο, θα κρίνει την επιτυχία ή την αποτυχία των στόχων σας. Γι' αυτό και χρειάζεται η **συνεργασία και συνεννόηση** όλων των μελών και, ακόμα περισσότερο, η **σύμφωνη γνώμη τους** σε κάθε φάση του σχεδιασμού.

Η επίσκεψη αυτή αποτελεί μία **πρώτη επαφή** με το χώρο της βιβλιοθήκης. Επομένως, οι **στόχοι και οι δραστηριότητες** που θα επιλεγούν χρειάζεται να έχουν σχέση **κυρίως** με την **παρατήρηση και περιγραφή** του χώρου.

Παρακάτω προτείνεται μια μορφή σχεδίου δράσης που βασίζεται στον καταμερισμό των εργασιών ανά ομάδα. Το σχέδιο αυτό, αν και ενδεικτικό, σας υποδεικνύει τα βασικά βήματα που χρειάζεται να ακολουθήσετε.

Χωριστείτε σε τόσες ομάδες, όσες και οι δραστηριότητες που παρατίθενται εδώ. Κάθε ομάδα αναλαμβάνει τη δραστηριότητα που της αναλογεί και κατόπιν θέτει τα αποτελέσματά της υπόψη των υπολοίπων μελών. Υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες είναι απαραίτητη η συμβολή ή η σύμφωνη γνώμη όλων των ατόμων (π.χ. για τον καθορισμό της ημερομηνίας επίσκεψης).

Πρώτη ομάδα: Αναλαμβάνει να βρει και να καταγράψει:

- 1) τη διεύθυνση και τα τηλέφωνα επικοινωνίας της βιβλιοθήκης.
- 2) τις μέρες και ώρες λειτουργίας.
- 3) τον τρόπο/ τους τρόπους πρόσβασης.
- 4) τις δαπάνες της επίσκεψης (π.χ. εισιτήρια λεωφορείου, υλικά κ.τ.λ.).

Δεύτερη ομάδα: Αναλαμβάνει να έρθει σε επαφή με τη βιβλιοθήκη, προκειμένου να συγκεκριμενοποιήσει αν υπάρχει δυνατότητα αποκλειστικής χρήσης της βιβλιοθήκης για την ομάδα. Επιπλέον, συγκεντρώνει τις προτιμήσεις των μελών του προγράμματος για τη μέρα και την ώρα της σχεδιαζόμενης επίσκεψης, ώστε να οριστεί συγκεκριμένη ημερομηνία.

Τρίτη ομάδα: Αναλαμβάνει να καταρτίσει (με τη σύμφωνη γνώμη των υπολοίπων) μία λίστα δραστηριοτήτων και να προσδιορίσει τι χρειάζεται να έχει μαζί του κάθε μέλος (π.χ. σημειωματάριο) για να διεκπεραιώσει τις δραστηριότητες αυτές. Η διαδικασία αυτή θα πρέπει να έχει ως **άξονα αναφοράς τους γενικούς σκοπούς** της ενότητας. Συνιστάται οι δραστηριότητες μέσα στη βιβλιοθήκη να είναι **ατομικές** και όχι ομαδικές και να έχουν ανακοινωθεί **εκ των προτέρων** (δηλαδή πριν την επίσκεψη) στα μέλη του προγράμματος. Παραθέτουμε ενδεικτικά ορισμένες:

- α) **Περιγράψτε** (με γραπτό λόγο ή με σχέδιο) το **χώρο** της βιβλιοθήκης.
- β) **Εντοπίστε** και **καταγράψτε** τις **πηγές** πληροφόρησης και άλλες **παροχές** της βιβλιοθήκης.
- γ) **Σημειώστε** τις **εντυπώσεις** σας (θετικές-αρνητικές), τα **σχόλιά** σας, καθώς και **απορίες** που θα τεθούν προς συζήτηση με τα υπόλοιπα μέλη.
- δ) **Καταγράψτε** ποιες ευκαιρίες **μάθησης και πληροφόρησης**, πέραν της διαδικασίας δανεισμού βιβλίων, παρέχει η συγκεκριμένη βιβλιοθήκη (π.χ. πρόσκληση σε πολιτιστικές εκδηλώσεις μέσω αφισών).
- ε) **Αξιολογήστε** το κατά πόσο η βιβλιοθήκη ταιριάζει ή καλύπτει τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες σας.

- στ) **Παρατηρήστε** τη συμπεριφορά και τις κινήσεις των υπαλλήλων και των επισκεπτών.
- ζ) **Ρωτήστε** για τις δυνατότητες εξυπηρέτησης ατόμων με ιδιαίτερες ανάγκες (π.χ. οπτικο-ακουστικό υλικό για άτομα με μαθησιακές δυσκολίες, πρόσβαση στις εγκαταστάσεις κ.τ.λ.).

Β. ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗ⁴. Προσπαθήστε να τηρήσετε το σχέδιο δράσης (βλ. παραπάνω). Να έχετε πάντα υπόψη σας τους σκοπούς της επίσκεψης και ποιες δραστηριότητες σας έχουν ανατεθεί.

Γ. ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗ. Το τελικό αυτό στάδιο είναι εξίσου σημαντικό με τα προηγούμενα, κυρίως γιατί η ομάδα σας καλείται να:

- α) **αξιολογήσει** τον όλο προγραμματισμό και την εκτέλεση του σχεδίου.
 - β) **ανταλλάξει** απόψεις και εντυπώσεις για την επίσκεψη.
 - γ) **παρουσιάσει** τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων.
 - δ) **επιλύσει** τυχόν προβλήματα που προέκυψαν και να **εντοπίσει** παραλείψεις ή δυσκολίες στον αρχικό σχεδιασμό ή στην εφαρμογή. Η διαδικασία αυτή ονομάζεται **ανατροφοδότηση** και θα σας βοηθήσει να οργανώσετε καλύτερα μία ενδεχόμενη μελλοντική επίσκεψη και να αποφύγετε την επανάληψη των ίδιων σφαλμάτων.
 - ε) **καταγράψει** προβληματισμούς και απορίες των μελών. Ορισμένες από τις απορίες που μπορεί να τεθούν (σχετικά με τη διαδικασία δανεισμού, τον τρόπο λειτουργίας μιας δανειστικής βιβλιοθήκης, τις τεχνικές αναζήτησης κ.τ.λ.) μπορούν να συζητηθούν και να επιλυθούν στις ενότητες που ακολουθούν.
- στ) **συζητήσει** για το ρόλο της βιβλιοθήκης και τις δυνατότητες που αυτή παρέχει στον πολίτη να ενημερωθεί, να μάθει, να επικοινωνήσει, να ψυχαγωγηθεί.

⁴ Ο χρόνος που θα διατεθεί για την επίσκεψη αυτή ή για τυχόν άλλες δεν συμπεριλαμβάνεται στο σύνολο των ωρών του εκπαιδευτικού προγράμματος.

ΕΝΟΤΗΤΑ 7^Η

Η ΔΑΝΕΙΣΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Συγγραφέας: Νάγια Δαλακούρα

Απαραίτητα για τη διδασκαλία: πρόσβαση στο διαδίκτυο, πραγματοποίηση μιας τουλάχιστον επίσκεψης σε δανειστική βιβλιοθήκη.

Στόχοι ενότητας για τους εκπαιδευόμενους:

- Να γνωρίσουν τι είναι μια δανειστική βιβλιοθήκη.
- Να μάθουν τα κύρια είδη δανειστικών βιβλιοθηκών.
- Ν' αξιολογήσουν την ελληνική πραγματικότητα των δανειστικών βιβλιοθηκών.
- Να ενδιαφερθούν για τα προγράμματα και τις εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται σε μία βιβλιοθήκη.
- Να πληροφορηθούν για τις παιδικές δανειστικές βιβλιοθήκες.

Α. Εισαγωγή στον κόσμο της δανειστικής βιβλιοθήκης

Η βιβλιοθήκη είναι ο χώρος όπου φυλάσσονται τεκμήρια της γνώσης, όπως τα βιβλία, τα περιοδικά, οι εφημερίδες, τα χειρόγραφα, οι χάρτες και πολλά άλλα και συντελεί, όπως έχει αναφερθεί, στην διά βίου μάθηση. Η χρήση και ανάγνωση των βιβλίων, η έρευνα και η ταξινόμηση αποτελούν θεμέλια της μάθησης που προσφέρονται και εφαρμόζονται μέσα στους χώρους μιας βιβλιοθήκης.

Μία βιβλιοθήκη μπορεί να είναι **ιδιωτική, γενική**, δηλαδή εθνική, δημοτική, κοινοτική ή **ειδική**. Οι ειδικές βιβλιοθήκες χωρίζονται σε είδη, όπως μουσειακές, εκκλησιαστικές, πανεπιστημιακές, της τράπεζας, της βουλής, ίσως να ανήκουν σε κάποιο ίδρυμα, ερευνητικό κέντρο, σύλλογο, σωματείο ή ακόμα και σε νοσοκομείο. Σε μία δανειστική βιβλιοθήκη ο ενδιαφερόμενος έχει τη δυνατότητα αφού επιλέξει το υλικό που επιθυμεί, να το δανειστεί και να το χρησιμοποιήσει σε χώρο εκτός της βιβλιοθήκης. Μια δανειστική βιβλιοθήκη μπορεί να είναι και **κινητή**...μια «βιβλιοθήκη πάνω σε τροχούς», όπως την ονομάζουν! Η δανειστική βιβλιοθήκη είναι συνήθως δημόσια και γενική. Οι ειδικές βιβλιοθήκες δανείζουν το υλικό τους κυρίως σε εξειδικευμένους χρήστες. Για παράδειγμα, σε μία Πανεπιστημιακή βιβλιοθήκη, η πρόσβαση είναι ελεύθερη μόνο για φοιτητές και ακαδημαϊκούς. Οι ιδιωτικές βιβλιοθήκες σπάνια δανείζουν το υλικό της Συλλογής τους.

Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα πραγματοποιείται προσπάθεια εξοικείωσης των πολιτών, από μικρή ακόμη ηλικία, με το χώρο της δανειστικής βιβλιοθήκης. Στην εποχή της ψηφιοποίησης και της εύκολης γνώσης ο χώρος της βιβλιοθήκης δέχεται έντονο ανταγωνισμό από το διαδίκτυο, όπου πολλά από τα βιβλία προσφέρονται στον ενδιαφερόμενο σε ηλεκτρονική μορφή μέσω της ιστοσελίδας, χωρίς να χρειάζεται ο ίδιος να επισκεφθεί τη βιβλιοθήκη. Η ευκολία της αμεσότητας και της συντομίας του εικονικού περιβάλλοντος ανταγωνίζεται τον παραδοσιακό χώρο της βιβλιοθήκης, όπου, όμως, έχει κανείς το προνόμιο να μελετήσει σε πρωτότυπη μορφή το αντικείμενο του ενδιαφέροντός του.

Οι δανειστικές βιβλιοθήκες εξελίσσονται αντιλαμβανόμενες την τεχνολογική πρόοδο και κατανοώντας την ανάγκη του πολίτη για αμεσότητα, συνέπεια, ποικιλία και ψυχαγωγική μάθηση. Οι χώροι των βιβλιοθηκών γίνονται πιο ευρύχωροι, το προσωπικό τους είναι εξειδικευμένο και ο εξοπλισμός τους ανταποκρίνεται στις σύγχρονες προδιαγραφές με στόχο την προστασία και τη συντήρηση του υλικού της Συλλογής και τη διευκόλυνση των επισκεπτών. Παράλληλα, φροντίζουν να παρέχουν εύκολη πρόσβαση σε άτομα με αναπηρίες, όπως χρήστες αναπηρικών καροτσιών και τυφλοί, με στόχο να καλύψουν τις ανάγκες όλων όσων τις χρησιμοποιούν.

Στην Ελλάδα οι βιβλιοθήκες ως θησαυροφυλάκια της γνώσης έχουν αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια και έχουν μετατραπεί σε ευχάριστους χώρους, όπου η γνώση μεταδίδεται αβίαστα και ευχάριστα. Στα σχολεία έχουν δημιουργηθεί σημαντικές δανειστικές βιβλιοθήκες

και καταβάλλεται προσπάθεια, ώστε η λειτουργία τους να είναι άρτια και να υπηρετεί το σκοπό τους. Σίγουρα, η εξέλιξη στον τομέα των βιβλιοθηκών είναι πολύ μεγαλύτερη σε χώρες του εξωτερικού, όπως οι Η.Π.Α., ο Καναδάς και το Ηνωμένο Βασίλειο, παρόλα αυτά στην Ελλάδα η εξέλιξη προχωράει με σταθερά βήματα. Είναι σημαντικό οι βιβλιοθήκες στην Ελλάδα, όπου το κοινό δεν είναι ιδιαίτερα εξοικειωμένο με τη βιβλιοθήκη, να σκοπεύουν πρωτίστως στην γνωριμία των παιδιών με το χώρο της. Εξάλλου, η αγάπη προς τα βιβλία από μικρή ηλικία συμβάλλει και στη μελλοντική αγάπη του ατόμου για τη βιβλιοθήκη. Το θέμα αυτό, όμως, θα εξεταστεί σ' επόμενη ενότητα.

Ο στόχος των δανειστικών βιβλιοθηκών θα πρέπει να είναι η άρτια λειτουργία τους όσον αφορά την εξυπηρέτηση των πολιτών, η διαρκής ενημέρωσή τους σε εκδόσεις, η προστασία και η συντήρηση των δανειζόμενων βιβλίων και η ικανοποίηση των πολιτών, ώστε να επιθυμούν τη διαρκή χρήση της. Είναι ανάγκη οι δανειστικές βιβλιοθήκες να πληθύνουν και να βρίσκονται σε κομβικά και εύκολα στην πρόσβασή τους σημεία, ώστε να αποτελούν ενεργούς φορείς στην κοινωνία συμβάλλοντας στην ανάπτυξή της, ως κατεξοχήν μέσα διεύρυνσης του πολιτισμού.

B. Η παιδική δανειστική βιβλιοθήκη

Οι παιδικές δανειστικές βιβλιοθήκες απευθύνονται σε παιδιά και οι Συλλογές τους αποτελούνται από υλικό προσαρμοσμένο στις ηλικίες όπου απευθύνεται η βιβλιοθήκη. Χαρούμενοι, ζεστοί χώροι, πολύχρωμα βιβλία, παιχνίδια, κουκλοθέατρο, αφήγηση παραμυθιών και άλλες εκδηλώσεις απασχολούν δημιουργικά τους μικρούς βιβλιόφιλους και κρατούν το ενδιαφέρον τους αμείωτο. Τα βιβλία που δανείζονται τα παιδιά συχνά τα συνδυάζουν με την διασκέδαση και το αποτέλεσμα της μάθησης μέσω της ψυχαγωγίας είναι πέρα για πέρα ενθαρρυντικό. Οι παιδικές βιβλιοθήκες είναι από τις πλέον δημοφιλείς στην Ελλάδα.

Η παιδική δανειστική βιβλιοθήκη του Βαφοπούλειου πνευματικού κέντρου της Θεσσαλονίκης.

Θέματα για συζήτηση στην τάξη

1. Όσοι από εσάς είστε τακτικοί χρήστες - επισκέπτες των δανειστικών βιβλιοθηκών, διακρίνετε κάποια αλλαγή στη λειτουργία τους τα τελευταία χρόνια;
2. Εάν έχετε επισκεφθεί στο παρελθόν κάποια δανειστική βιβλιοθήκη, σε ποια ηλικία ήταν η πρώτη σας επίσκεψη;
3. Ως παιδιά, συνηθίζατε να συχνάζετε σε παιδικές βιβλιοθήκες; Πώς κρίνετε την ιδέα του συνδυασμού της μάθησης με το παιχνίδι;
4. Έχετε επισκεφθεί ποτέ κάποια δανειστική βιβλιοθήκη του εξωτερικού; Εάν ναι, εντοπίσατε διαφορές με τις ελληνικές; Σε ποια θέματα;

Δραστηριότητες

Άσκηση 1^η: Επισκεφθείτε ομαδικά μία δανειστική βιβλιοθήκη της επιλογής σας. Εκδώστε κάρτα μέλους και περιηγηθείτε στους χώρους της. Ανταλλάξτε εντυπώσεις κατά τη διάρκεια του μαθήματος σχετικά με τη διάταξη του χώρου. Αισθανθήκατε οικείοι με το περιβάλλον; Ήταν εύκολη η πρόσβαση σ' αυτήν;

Άσκηση 2^η: Επιλέξτε μία δανειστική βιβλιοθήκη που σας ενδιαφέρει και αναζητήστε στην ιστοσελίδα της τους σκοπούς που υπηρετεί. Επισκεφθείτε την και συζητήστε με το προσωπικό τους τρόπους με τους οποίους εργάζονται ώστε να εξυπηρετούν το σκοπό / στόχο της βιβλιοθήκης. Μοιραστείτε την άποψή σας σχετικά με την αποτελεσματικότητά της στην τάξη.

ΕΝΟΤΗΤΑ 8^Η

ΠΩΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ ΜΙΑ ΔΑΝΕΙΣΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Συγγραφέας: Νάγια Δαλακούρα

Απαραίτητα για τη διδασκαλία: πρόσβαση στο διαδίκτυο, πραγματοποίηση μιας τουλάχιστον επίσκεψης σε δανειστική βιβλιοθήκη.

Στόχοι ενότητας για τους εκπαιδευόμενους:

- Να εξοικειωθούν με τον τρόπο λειτουργίας των δανειστικών βιβλιοθηκών.
- Ν' αποκτήσουν οικειότητα μέσα στο χώρο της βιβλιοθήκης.
- Να πληροφορηθούν σχετικά με την κινητή δανειστική βιβλιοθήκη.
- Να κατανοήσουν τα προτερήματα της επίσκεψης σε μια δανειστική βιβλιοθήκη.
- Να γνωρίσουν τις δανειστικές βιβλιοθήκες της περιοχής τους.
- Να γνωρίσουν τους κανόνες συμπεριφοράς σε μία βιβλιοθήκη.
- Ν' αξιολογήσουν την οργάνωση της βιβλιοθήκης που επισκέπτονται και χρησιμοποιούν.
- Ν' αξιολογήσουν την προσβασιμότητα των βιβλιοθηκών.
- Να ενημερωθούν για τις εναλλακτικές μορφές μιας δανειστικής βιβλιοθήκης.
- Να ευαισθητοποιηθούν σε θέματα χρόνου δανεισμού και μεταχείρισης των βιβλίων.

Η δανειστική βιβλιοθήκη, όπως προαναφέρθηκε, μπορεί να έχει τη μορφή δημόσιας, γενικής ή ειδικής, ή κινητής και ανάλογα διαμορφώνονται και οι κανονισμοί της λειτουργίας της. Παρόλες τις διαφορές που μπορεί να παρατηρούνται στη λειτουργία μιας βιβλιοθήκης, ορισμένοι κανόνες παραμένουν κοινοί τους οποίους ο επισκέπτης οφείλει να γνωρίζει και να σέβεται.

Οι περισσότερες βιβλιοθήκες διαθέτουν τη δική τους ιστοσελίδα, την οποία μπορούν οι ενδιαφερόμενοι να επισκεφτούν και να ενημερωθούν για τον τρόπο λειτουργίας τους, για το υλικό (έντυπο ή ηλεκτρονικό) που διαθέτουν προς δανεισμό, αλλά και για τυχόν δραστηριότητες που προσφέρουν στους χώρους τους. Η πρόσβαση στο διαδίκτυο παρέχεται δωρεάν και σε πολλές βιβλιοθήκες, ώστε να διευκολύνονται ως προς την ενημέρωσή τους οι χρήστες. **Η εξοικείωση με το χώρο της βιβλιοθήκης και η γνωριμία του πολίτη με τον τρόπο που οφείλει να κινείται μέσα στους χώρους της εξασφαλίζει και την ψυχαγωγική εμπειρία του.**

Η είσοδος στις δημόσιες δανειστικές βιβλιοθήκες είναι ελεύθερη για όλους τους πολίτες. Το προσωπικό της βιβλιοθήκης αποτελείται από **βιβλιοθηκονόμους**, οι οποίοι υποδέχονται τον ενδιαφερόμενο και τον ενημερώνουν για τη λειτουργία της. Εάν ο πολίτης επισκέπτεται τη βιβλιοθήκη για πρώτη φορά, το προσωπικό οφείλει να τον ξεναγήσει στον χώρο και να τον ενημερώσει για τον τρόπο λειτουργίας της. Ακόμη και αν αυτό δεν συμβεί, ο πολίτης έχει το δικαίωμα να το απαιτήσει, καθώς η πρώτη ενημέρωση θα τον εξυπηρετήσει στις ενδεχόμενες μελλοντικές του επισκέψεις, όπως και στην εξοικείωσή του με το περιβάλλον της.

Οι πολίτες που επιθυμούν να χρησιμοποιούν ή να δανείζονται το υλικό μιας δανειστικής βιβλιοθήκης πρέπει να διαθέτουν ένα **Δελτίο Δανεισμού – Κάρτα μέλους**, την οποία εκδίδουν δωρεάν στην είσοδο της βιβλιοθήκης με την επίδειξη της ταυτότητας ή άλλου επίσημου εγγράφου πιστοποίησης της ταυτότητάς τους. Οι κάρτες μέλους των παιδιών που δεν έχουν ακόμη αστυνομική ταυτότητα εκδίδονται με την παρουσία των κηδεμόνων τους. Οι πολίτες που δεν είναι μόνιμοι κάτοικοι της περιοχής, όπως π.χ. φοιτητές, σπουδαστές ή στρατιωτικοί, εκδίδουν μία προσωρινή κάρτα μέλους. Το δελτίο δανεισμού εξυπηρετεί στην γνώση των στοιχείων του ατόμου που έχει δανειστεί κάποιο υλικό από την Συλλογή της, ώστε η βιβλιοθήκη να είναι σε θέση να το αναζητήσει σε περίπτωση ανάγκης, αλλά και για την οργάνωση των στατιστικών στοιχείων της ίδιας της βιβλιοθήκης. Το Δελτίο δανεισμού είναι **προσωπικό** και επιβάλλεται η χρήση του από ένα και μόνο άτομο.

Σε μία βιβλιοθήκη ισχύουν ορισμένοι **κανόνες συμπεριφοράς**, τους οποίους, όπως αναφέρεται παραπάνω, οι ενδιαφερόμενοι είναι υποχρεωμένοι να σέβονται. Το **κάπνισμα, η χρήση κινητού τηλεφώνου και η κατανάλωση τροφής και υγρών** απαγορεύεται στις περισσότερες βιβλιοθήκες του κόσμου. Συχνά απαγορεύεται και η **χρήση φωτογραφικής μηχανής, βιντεοκάμερας, μαγνητόφωνου, κασετόφωνου και φορητού φωτοαντιγραφικού ή σαρωτή** στο χώρο της βιβλιοθήκης. Επίσης, οι παρευρισκόμενοι οφείλουν να **μιλάνε σιγανόφωνα και να μην ενοχλούν τους υπόλοιπους αναγνώστες**. Σε πολλές βιβλιοθήκες υπάρχει ειδικός χώρος για συνομιλίες, εκτός του αναγνωστηρίου.

Εξαίρεση αποτελούν, όπως έχει αναφερθεί, οι παιδικές βιβλιοθήκες, όπου συχνά πραγματοποιούνται εκδηλώσεις, ανάγνωση παραμυθιών, συζητήσεις για τα βιβλία και παιχνίδια, και έχουν στόχο την ενθάρρυνση της επίσκεψης των παιδιών στο χώρο της βιβλιοθήκης.

Το παιδικό τμήμα της δημόσιας βιβλιοθήκης του River Falls στις ΗΠΑ

Συχνά, σε μεγάλες βιβλιοθήκες, οι αναγνώστες οφείλουν **να αφήνουν τα προσωπικά τους αντικείμενα σε ειδική θυρίδα** της βιβλιοθήκης και **να μην μεταφέρουν στο χώρο αιχμηρά αντικείμενα ή άλλα που μπορεί να προκαλέσουν τη φθορά των βιβλίων**. Οι χρήστες των βιβλίων καλούνται από το Προσωπικό της βιβλιοθήκης **ν' αναφέρουν πιθανές φθορές των βιβλίων**, ώστε οι βιβλιοθηκονόμοι να είναι ενήμεροι και να φροντίσουν για την αποκατάστασή τους. Οι δανειστικές βιβλιοθήκες αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα φθοράς των βιβλίων από τη συνεχή χρήση και μεταφορά τους και οφείλουν να προστατεύουν τη Συλλογή τους.

Τα **ωράρια λειτουργίας** είναι διαφορετικά σε κάθε βιβλιοθήκη. Τις περισσότερες φορές, με εξαίρεση τις σχολικές βιβλιοθήκες, είναι ανοιχτές για το κοινό από το πρωί μέχρι το απόγευμα. Τα ωράρια αναγράφονται στην είσοδο της βιβλιοθήκης και στην ιστοσελίδα τους.

Η προσβασιμότητα στις βιβλιοθήκες

Σημαντικό είναι οι βιβλιοθήκες να είναι προσβάσιμες σε όλους τους ανθρώπους. Η πρόβλεψη της **ράμπας αναπήρων**, η ύπαρξη **ανεγκυστήρα** σε πολυώροφες βιβλιοθήκες και το **πάρκινγκ** είναι λίγες μόνο από τις προϋποθέσεις που θα πρέπει μία βιβλιοθήκη να πληρεί ώστε οι χρήστες της να έχουν πιο εύκολη πρόσβαση σ' αυτήν. Επιπλέον, σε πολλές βιβλιοθήκες τους εξωτερικού, οι αρμόδιοι έχουν μεριμνήσει για τα άτομα με προβλήματα όρασης: επιτρέπεται η είσοδος του με τη **συνοδεία σκύλου – οδηγού**, τα περισσότερα κείμενα έχουν γραφτεί σε **γλώσσα Braille** ή έχουν μετατραπεί σε ακουστική μορφή, ενώ σε ακόμα πιο εξελιγμένες βιβλιοθήκες, όλο το υλικό μπορεί κανείς να το αναγνώσει σε **μεγάλες οθόνες**. Τέλος, η **έξοδος κινδύνου**, ο **ηχητικός και φωτεινός συναγερμός** και η παροχή ίσων ευκαιριών σ' όλους τους ενδιαφερόμενους είναι σημαντικά στοιχεία προσβασιμότητας και μέριμνας που οφείλει κάθε βιβλιοθήκη να διαθέτει.

Η κινητή δανειστική βιβλιοθήκη

Οι βιβλιοθήκες αυτές υπάρχουν κυρίως στην επαρχία ή σε απομακρυσμένες περιοχές, όπου οι κάτοικοι δεν έχουν το προνόμιο της πρόσβασης σε δανειστική βιβλιοθήκη. Αποτελούνται από ένα όχημα το οποίο διαθέτει σύγχρονο εξοπλισμό για την τοποθέτηση των βιβλίων και επισκέπτεται τις δυσπρόσιτες περιοχές δανείζοντας στους πολίτες το βιβλίο που επιθυμούν. Ο χρόνος δανεισμού διαρκεί όσο ο χρόνος της επόμενης επίσκεψης της κινητής βιβλιοθήκης.

Η κινητή βιβλιοθήκη βοηθά να έρθουν σε επαφή με το βιβλίο οι κάτοικοι της επαρχίας, υποστηρίζει το έργο των εκπαιδευτικών και εξασφαλίζει στους ενδιαφερόμενους, μαθητές και μη, την πληροφόρηση και τα εργαλεία για να εξοικειωθούν με το θεσμό της βιβλιοθήκης. Συχνά οι κινητές βιβλιοθήκες συμπληρώνουν το κενό της έλλειψης των σχολικών βιβλιοθηκών και, επιπλέον, λειτουργούν ως εθνικά κέντρα πληροφόρησης.

Η κινητή παιδική βιβλιοθήκη του νομού Θεσσαλονίκης

Ενδεικτικά μπορείτε να ενημερωθείτε για μερικές από τις δημόσιες κινητές βιβλιοθήκες που λειτουργούν στην Ελλάδα στις παρακάτω ιστοσελίδες:

- http://www.serrelib.gr/kiniti_bibliothiki.html (κινητή βιβλιοθήκη Σερρών).
- <http://www.rhodeslibrary.gr/mobile.html> (κινητή βιβλιοθήκη Ρόδου).
- http://vivlsiatista.koz.sch.gr/index.php?option=com_content&task=blogsection&id=4&Itemid=64 (κινητή βιβλιοθήκη Σιάτιστας).

Κινητές δανειστικές βιβλιοθήκες σε νοσοκομεία

Σημαντική είναι, επίσης, η προσφορά πολλών βιβλιοθηκών σε νοσοκομεία, κλινικές, ιδρύματα και οργανισμούς. Συχνά οι βιβλιοθήκες στέλνουν με το προσωπικό τους έντυπο υλικό (βιβλία, περιοδικά, κόμικς κλπ) σε ιδρύματα που δε διαθέτουν βιβλιοθήκη και τους το δανείζουν, ώστε να έχουν τη δυνατότητα όλοι να μοιράζονται τη γνώση.

Κινητή δανειστική βιβλιοθήκη Κλινικής

Πρόταση αγοράς υλικού

Οι περισσότερες βιβλιοθήκες είναι ανοιχτές σε προτάσεις αγοράς νέου υλικού, έντυπου ή ηλεκτρονικού. Συνήθως υπάρχει ειδικό Τμήμα σε κάθε βιβλιοθήκη, όπου ο ενδιαφερόμενος προτείνει με τη συμπλήρωση μίας φόρμας την αγορά του νέου υλικού, σημειώνοντας τα στοιχεία και δικαιολογώντας την προσφορά του υλικού αυτού. Οι αρμόδιοι της βιβλιοθήκης θα κρίνουν την αναγκαιότητα ή μη της παραγγελίας.

Θέματα για συζήτηση στην τάξη

1. Τι γνωρίζετε για την ειδικότητα του βιβλιοθηκονόμου; Ποια είναι η αποστολή και η ευθύνη του σε μία βιβλιοθήκη;
2. Έχετε δανειστεί στο παρελθόν κάποιο βιβλίο από βιβλιοθήκη;
3. Εάν έχετε επισκεφθεί μία δανειστική βιβλιοθήκη, πώς θα περιγράφατε το περιβάλλον της και την υποδοχή του προσωπικού της;
4. Πόσες δανειστικές βιβλιοθήκες υπάρχουν στην περιοχή σας; Πιστεύετε ότι αρκούν για τις ανάγκες των πολιτών της περιοχής;
5. Γνωρίζετε για την ύπαρξη κινητής βιβλιοθήκης; Πώς κρίνετε την ιδέα αυτή;

Δραστηριότητες

Άσκηση 1^η: Οργανωθείτε σε ομάδες και επισκεφθείτε από μία βιβλιοθήκη του τόπου σας. Σε περίπτωση που υπάρχει μόνο μία, μπορείτε να την επισκεφθείτε όλοι μαζί. Ερευνήστε το υλικό της και με τη βοήθεια του βιβλιοθηκονόμου ενημερωθείτε για τα θέματα των βιβλίων που περιλαμβάνει (π.χ. επιστημονικά, εγκυκλοπαιδείες, λογοτεχνικά, περιοδικά, κόμικς κλπ).

Άσκηση 1^η: Επισκεφθείτε ομαδικά μία δανειστική βιβλιοθήκη της επιλογής σας και συνομιλήστε με τον υπεύθυνο βιβλιοθηκονόμο. Προσπαθήστε να βρείτε στατιστικά στοιχεία σχετικά με την επισκεψιμότητα, την ηλικία και τις επιλογές των χρηστών, τη συνέπεια, τη μεταχείριση των βιβλίων κ.ά. Συζητήστε τα συμπεράσματα της έρευνάς σας στην τάξη.

ΕΝΟΤΗΤΑ 9^Η

ΘΕΜΑΤΑ ΔΑΝΕΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΧΡΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

Συγγραφέας: Νάγια Δαλακούρα

A. Ο χρόνος δανεισμού

Ο χρόνος δανεισμού ενός βιβλίου είναι συγκεκριμένος, όπως και οι κανονισμοί της χρήσης του βιβλίου ή όποιοι άλλου υλικού έχει δανειστεί. **Ο χρονικός αυτός περιορισμός ισχύει για την καλύτερη εξυπηρέτηση των ενδιαφερόμενων.** Στις περιπτώσεις που κάποιο βιβλίο έχει ιδιαίτερη ζήτηση, η βιβλιοθήκη οφείλει να μεριμνήσει για την απόκτηση πολλών αντιτύπων, ώστε να εξυπηρετούνται περισσότεροι χρήστες.

Ο χρόνος που έχουμε τη δυνατότητα να κρατήσουμε ένα βιβλίο στο σπίτι μας και ο αριθμός των βιβλίων διαφέρει από βιβλιοθήκη σε βιβλιοθήκη και από βιβλίο σε βιβλίο. **Σημαντικό ρόλο για τον ορισμό του χρόνου δανεισμού μπορεί να παίζει η ζήτηση του βιβλίου, καθώς και ο βαθμός της συντήρησής του.** Παρατηρείται συχνά σε δανειστικές βιβλιοθήκες να μην είναι εφικτός ο δανεισμός όλων των τεκμηρίων, καθώς ορισμένα από αυτά, όπως π.χ. τα αρχαία χειρόγραφα, είναι ανεκτίμητης αξίας λόγω της σπανιότητάς τους και αναντικατάστατα. Επίσης, η βιβλιοθήκη κρίνει εάν ένα βιβλίο λόγω της κακής διατήρησής του θα συνεχίσει να δανείζεται ή όχι. Συνηθίζεται δε στις περισσότερες βιβλιοθήκες να μην δανείζεται το ηλεκτρονικό υλικό (βιντεοταινίες, cd-rom, κλπ), καθώς και πολυτελείς εκδόσεις και περιοδικά.

Ο δανεισμός και η επιστροφή του υλικού γίνεται απαραίτητα με την επίδειξη της κάρτας μέλους. Η βιβλιοθήκη βοηθάει τον αναγνώστη προσφέροντάς του τη δυνατότητα αυτόματης ανανέωσης της προθεσμίας επιστροφής του βιβλίου, σε περίπτωση που το ζητήσει. Επιπλέον, τα τελευταία χρόνια, πολλές βιβλιοθήκες παρέχουν τη δυνατότητα στον χρήστη ν' ανανεώνει το χρόνο δανεισμού και μέσω της ιστοσελίδας της βιβλιοθήκης. Στην περίπτωση που το ζητούμενο βιβλίο είναι ήδη δανεισμένο, ο ενδιαφερόμενος μπορεί να δηλώσει το όνομά του στη λίστα αναμονής και να γίνει αυτόματη κράτηση του βιβλίου.

Οι βιβλιοθήκες είναι αυστηρές στις περιπτώσεις καθυστέρησης της επιστροφής του υλικού και επιβάλλουν χρηματικό πρόστιμο σε αυτούς που δεν είναι συνεπείς. Επιπλέον, έχουν το δικαίωμα να στερήσουν το δανεισμό στα άτομα που δεν έχουν επιστρέψει το υλικό ή χρωστούν χρήματα στη βιβλιοθήκη.

Δημόσια βιβλιοθήκη στο Waukesha των ΗΠΑ

B. Η μεταχείριση των βιβλίων

Τα βιβλία μιας δανειστικής βιβλιοθήκης είναι περιουσία όλων των ανθρώπων και οφείλουμε να δείχνουμε σεβασμό προς αυτά. Αποστολή της βιβλιοθήκης είναι να φυλάσσει και να τα συντηρεί και για το λόγο αυτό επιβάλλει ορισμένους κανονισμούς ως προς τη μεταχείρισή τους. **Βασικό είναι να γνωρίζουν όλοι οι χρήστες ότι τα βιβλία που δανείζονται σε μία βιβλιοθήκη χρησιμοποιούνται από πολλά άτομα με αποτέλεσμα να μειώνεται η ανθεκτικότητά τους.** Για το λόγο αυτό χρειάζεται συνέπεια στους κανονισμούς της βιβλιοθήκης.

Η βιβλιοθήκη **απαγορεύει τη σημείωση των βιβλίων.** Οι χρήστες θα πρέπει να είναι προσεκτικοί ώστε να μη σκίσουν τις σελίδες του βιβλίου και να μην ρίξουν επάνω του υγρά ή τροφές. Επιπλέον, εάν εντοπίσουν πριν το δανεισμό του βιβλίου κάποια φθορά ή σελίδες που είναι άκοπες, οφείλουν να το αναφέρουν στον υπεύθυνο. Η καλή συντήρηση των βιβλίων εξασφαλίζει και την καλύτερη λειτουργία του δανεισμού τους. Σε περίπτωση καταστροφής ή απώλειας του δανειστικού υλικού της βιβλιοθήκης, ο χρήστης επιβαρύνεται με το κόστος της αντικατάστασής του.

Θέματα για συζήτηση στην τάξη

1. Εάν είστε τακτικός επισκέπτης/επισκέπτρια μιας συγκεκριμένης δανειστικής βιβλιοθήκης, πώς κρίνετε τη λειτουργία της σε θέματα δανεισμού; Είναι επαρκής ο χρόνος του δανεισμού;
2. Εάν είστε τακτικός επισκέπτης/επισκέπτρια μιας συγκεκριμένης δανειστικής βιβλιοθήκης, πώς κρίνετε την κατάσταση των βιβλίων; Πιστεύετε ότι η συντήρησή τους είναι ικανοποιητική;
3. Πώς κρίνετε τον κανονισμό των δανειστικών βιβλιοθηκών να μην δανείζουν σπάνια – αναντικατάστατα - πολυτελή βιβλία;
4. Συμφωνείτε με τη στέρηση του δικαιώματος του δανεισμού στα άτομα που χρωστούν χρήματα ή υλικό στη βιβλιοθήκη;

Δραστηριότητες

Άσκηση 1^η: Επισκεφθείτε ομαδικά τη δανειστική βιβλιοθήκη της περιοχής σας. Αφού εκδώσετε κάρτα μέλους (όσοι από εσάς δεν έχουν), περιηγηθείτε στο χώρο και ενημερωθείτε για τη Συλλογή της. Επιλέξτε ατομικά από ένα βιβλίο του ενδιαφέροντος σας και δανειστείτε το. Μετά την ολοκλήρωση της ανάγνωσής του μοιραστείτε τις εντυπώσεις σας με τους συμμαθητές σας. Επιστρέψτε τα βιβλία ομαδικά στη βιβλιοθήκη και συζητήστε μεταξύ σας την όλη εμπειρία του δανεισμού.

Άσκηση 2^η: Αναζητήστε στο διαδίκτυο οδηγίες για τη συντήρηση του χαρτιού και Σχολές, όπου διδάσκεται η συντήρησή του. Συζητήστε στην τάξη πόσο εύκολη ή δύσκολη είναι η διαδικασία της συντήρησης και πόσα βιβλία στις ελληνικές βιβλιοθήκες είναι συντηρημένα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 10^H

ΜΕΘΟΔΟΙ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗΣ ΣΤΟ ΕΝΤΥΠΟ ΥΛΙΚΟ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Συγγραφέας: Νάγια Δαλακούρα

Απαραίτητα για τη διδασκαλία: πρόσβαση στο διαδίκτυο, πραγματοποίηση μιας τουλάχιστον επίσκεψης σε δανειστική βιβλιοθήκη.

Στόχοι ενότητας για τους εκπαιδευόμενους:

- Να είναι σε θέση ν' αναζητούν με ευκολία το έντυπο υλικό μιας βιβλιοθήκης.
- Να ενημερωθούν για τις εναλλακτικές μορφές υλικού μιας δανειστικής βιβλιοθήκης.

A. Μαθαίνουμε να ψάχνουμε σε μια βιβλιοθήκη

Πώς κινούμαστε μέσα σε μια βιβλιοθήκη; Πώς γνωρίζουμε ότι υπάρχει μέσα στη βιβλιοθήκη το υλικό που ψάχνουμε; Ποιες είναι οι μέθοδοι ταξινόμησης του υλικού μιας βιβλιοθήκης;

Ο / Η βιβλιοθηκονόμος, όπως προαναφέρθηκε, οφείλει να κατατοπίσει τον πολίτη που επιθυμεί να δανειστεί υλικό σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας της βιβλιοθήκης. **Ο ενδιαφερόμενος οφείλει να ενημερωθεί από το / τη βιβλιοθηκονόμο για τη μέθοδο της ταξινόμησης της Συλλογής, όπως και για την τεχνική της αναζήτησης του υλικού.** Οι μέθοδοι αποδελτίωσης είναι διαφορετικές σε κάθε βιβλιοθήκη. Σε κάποιες βιβλιοθήκες η αναζήτηση του αρχαιακού υλικού πραγματοποιείται αποκλειστικά από τον αρμόδιο υπάλληλο, ενώ σ' άλλες ο χρήστης αναζητεί μόνος του το υλικό που χρειάζεται.

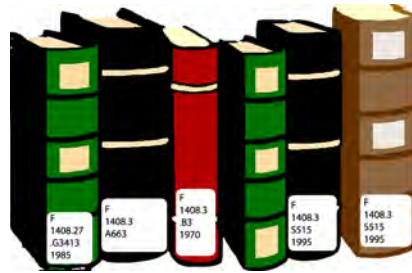
Οι βιβλιοθήκες έχουν ταξινομημένο το υλικό τους σε καταλόγους, ώστε να είναι οργανωμένο και να έχουν εύκολη και γρήγορη πρόσβαση σε αυτό. Τα βιβλία μπορεί να είναι καταχωρημένα σε **δελτία** (δελτιοκατάλογος) ή σε **ηλεκτρονικό υπολογιστή**.

Πρώιμο σχέδιο γελοιογράφου για την ακαταστασία των δανειστικών βιβλιοθηκών τους περασμένους αιώνες

B. Ο δελτιοκατάλογος της βιβλιοθήκης

Σε περίπτωση που ο κατάλογος έχει τη μορφή δελτίου, συνηθίζεται να είναι καταχωρημένος με τη μορφή καρτέλων – δελτίων σ' ένα **έπιπλο με συρταράκια**. Η αποδελτίωση των βιβλίων είναι κατά **αλφαβητική σειρά**. Στις περισσότερες βιβλιοθήκες **το υλικό είναι χωρισμένο σε ενότητες, κατά συγγραφέα, κατά τίτλο και θέμα**. Στις περιπτώσεις των περιοδικών και εφημερίδων, ο χωρισμός γίνεται κατά χρονολογική σειρά. Σ' όλα τα δελτία υπάρχει γραμμένος ο **ταξινομικός αριθμός** του βιβλίου, ο οποίος **αποτελεί και το κλειδί για την εύρεση του υλικού στη βιβλιοθήκη**. Ο αριθμός είναι κωδικοποιημένος με το σύστημα της κάθε βιβλιοθήκης και αντιστοιχεί σ' ένα βιβλίο. Για το λόγο αυτό τα βιβλία μιας βιβλιοθήκης έχουν σημειωμένους κωδικούς εσωτερικά και εξωτερικά. Το σύστημα αυτό εξυπηρετεί την πλειοψηφία των βιβλιοθηκών του κόσμου και εξασφαλίζει τον χρήστη την άμεση εύρεση του βιβλίου, στις περιπτώσεις, βέβαια, όπου ο ίδιος ο πολίτης βρίσκει μόνος του το υλικό και δεν του παραδίδεται από το προσωπικό της βιβλιοθήκης.

Γ. Ο ηλεκτρονικός κατάλογος

Σε πολλές βιβλιοθήκες της Ελλάδας πλέον υπάρχει ηλεκτρονικός κατάλογος του υλικού μιας βιβλιοθήκης. Οι περισσότεροι ηλεκτρονικοί υπολογιστές βρίσκονται στο χώρο της υποδοχής ή στο χώρο αποδελτίωσης των βιβλίων. Η πρόσβαση είναι ελεύθερη σε όλους τους χρήστες με κάρτα μέλους. Η ηλεκτρονική μορφή του καταλόγου προσφέρει μεγαλύτερη συντομία και ποικιλία έρευνας, καθώς παρέχει τη δυνατότητα της εύρεσης ενός ή περισσοτέρων βιβλίων έχοντας μια μόνο λέξη – κλειδί. Σ' επόμενα κεφάλαια γίνεται αναλυτική περιγραφή της εύρεσης αρχείων από τον ηλεκτρονικό κατάλογο της βιβλιοθήκης.

Δ. Οι Συλλογές της βιβλιοθήκης

Είναι σημαντικό, πριν προβούμε σε αναζήτηση ενός βιβλίου, να γνωρίζουμε το είδος της Συλλογής της βιβλιοθήκης. Πρόκειται για Συλλογή με βιβλία λογοτεχνικά, διδακτικά, παιδικά, εγκυκλοπαίδειες ή γενικού περιεχομένου; Η εκ των προτέρων γνώση του περιεχομένου μιας βιβλιοθήκης μας βοηθάει στην καλύτερη και γρηγορότερη εξυπηρέτησή μας, όπως και στην πληρέστερη ενημέρωσή μας από το / τη βιβλιοθηκονόμο.

Σχολική βιβλιοθήκη στον Καναδά

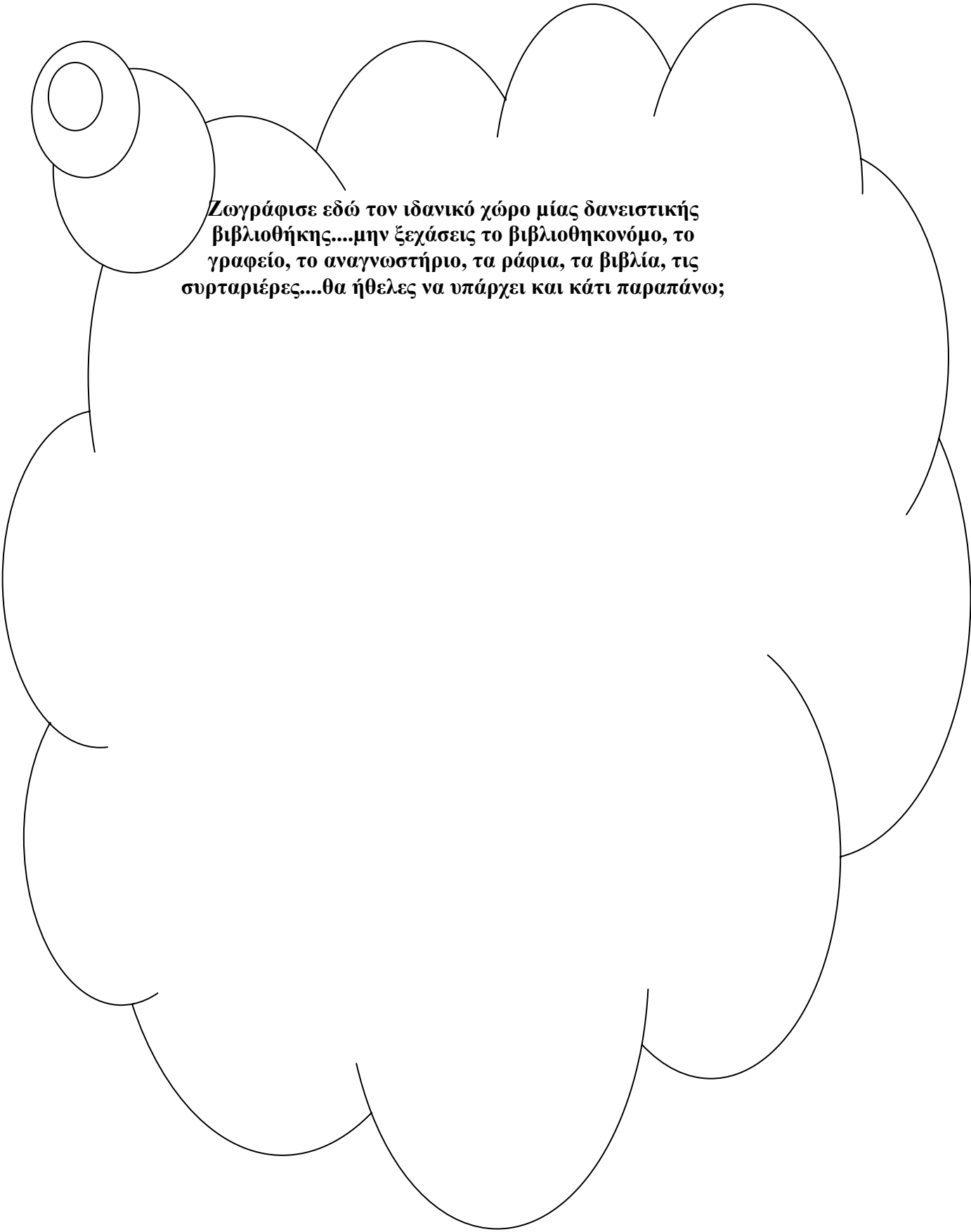
Θέματα για συζήτηση στην τάξη

1. Πιστεύετε ότι οι δημοτικές-κοινοτικές δανειστικές βιβλιοθήκες είναι επαρκώς εξοπλισμένες με βιβλία που καλύπτουν τις προτιμήσεις – ανάγκες των χρηστών τους;
2. Εάν είστε τακτικός επισκέπτης/επισκέπτρια μιας συγκεκριμένης δανειστικής βιβλιοθήκης και είστε εξοικειωμένοι με τις μεθόδους ταξινόμησης του υλικού, ποιος πιστεύετε ότι είναι ο πιο εύκολος τρόπος ταξινόμησης;

Δραστηριότητες

Άσκηση 1^η: Ο Melvil Dewey ήταν Αμερικανός βιβλιοθηκονόμος που γεννήθηκε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Το δεκαδικό ταξινομικό του σύστημα «The Dewey Decimal Classification System» χρησιμοποιείται ακόμη και σήμερα από πολλές βιβλιοθήκες του κόσμου. Ποροσπαθήστε να βρείτε πληροφορίες για τον τρόπο της κατάταξης που δημιούργησε. Ποιές βιβλιοθήκες στην Ελλάδα χρησιμοποιούν το σύστημα αυτό;

Άσκηση 2^η: Αφού έχετε επισκεφθεί με τους συμμαθητές σας μία ή και παραπάνω δανειστικές βιβλιοθήκες και έχετε εξοικειωθεί με τον τρόπο λειτουργίας τους ήρθε η ώρα να δημιουργήσετε και τη βιβλιοθήκη της τάξης σας. Οργανωθείτε ομαδικά, φέρνοντας ο καθένας από εσάς από ένα βιβλίο ή άλλο έντυπο υλικό και σχεδιάστε τη νέα δανειστική βιβλιοθήκη των Κ.Ε.Ε. μέσα στην αίθουσα της διδασκαλίας. Μπορείτε να σημειώσετε μ' ένα σήμα τα βιβλία που συλλέξατε, να τα καταγράψετε, να τα ταξινομήσετε σε ράφια και να ορίσετε τους δικούς σας κανόνες λειτουργίας. Σύντομα μπορεί η βιβλιοθήκη να εμπλουτιστεί, να αποκτήσει φίλους και να λειτουργεί, ακριβώς όπως μία οργανωμένη βιβλιοθήκη. Καλή επιτυχία!

Ζωγράφισε εδώ τον ιδανικό χώρο μίας δανειστικής βιβλιοθήκης....μη ξεχάσεις το βιβλιοθηκονόμο, το γραφείο, το αναγνωστήριο, τα ράφια, τα βιβλία, τις συρταριέρες....θα ήθελες να υπάρχει και κάτι παραπάνω;

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 7^{ης}, 8^{ης}, 9^{ης}, 10^{ης} ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Άννα Κώτση, Δέσποινα Καλεσοπούλου, *Όλα τα βιβλία παρέα*, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (Αθήνα 2002), σελ. 8.

Άννα Κώτση, Αγγελική Αθανασοπούλου, *Πού πήγαν όλες οι γνώσεις;*, Εκδόσεις Πατάκη (Αθήνα 2000), σελ. 24, 26, 49.

Ιστοσελίδα του καταλόγου των διευθύνσεων των βιβλιοθηκών της Ελλάδος:

<http://www.iraklio.gr/library/liblist.htm>

Κατάλογος με χρήσιμες ιστοσελίδες βιβλιοθηκών της Ελλάδας

Βιβλιοθήκες - <http://www.libraries.gr/>

Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος - <http://www.nlg.gr/>

ΕΚΕΦΕ «Δημόκριτος» - <http://www.lib.demokritos.gr/>

Μυριόβιβλος - <http://www.myriobiblos.gr/>

Δίκτυο Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών - <http://leykada.physics.auth.gr/index.htm>

Ένωση Ελλήνων Βιβλιοθηκονόμων και Επιστημόνων Πληροφόρησης -
<http://www.eeb.gr/>

Μεγάλη Μουσική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος - <http://www.mmb.org.gr/Page/>

Γεννάδειος Βιβλιοθήκη - http://www.ascsa.edu.gr/gennadius/g_index_gr.htm

Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων - <http://www.parliament.gr/ktirio/xwroi>.

Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Ιωαννίνων - <http://www.lib.uoi.gr>

Σύστημα Βιβλιοθηκών Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης -
<http://www.lib.auth.gr/>

Κεντρική Βιβλιοθήκη του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου - <http://www.lib.ntua.gr/>

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας - Βιβλιοθήκη - <http://www.lib.uom.gr/>

Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών - Βιβλιοθήκη - <http://www.lib.aueb.gr/>

Βιβλιοθήκη του Πολυτεχνείου Κρήτης - <http://www.library.tuc.gr/>

Κεντρική Βιβλιοθήκη Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης - <http://www.lib.duth.gr/>

Ηλεκτρονικές Υπηρεσίες Βιβλιοθηκών Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ) - <http://www.lib.uoa.gr/>

Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Πειραιώς - <http://www.lib.unipi.gr/>

Βιβλιοθήκη του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών - <http://library.aua.gr/>

Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κρήτης - <http://dlib.libh.uoc.gr/index1.html>

Κεντρική Βιβλιοθήκη Τ.Ε.Ι. Αθήνας - http://www.library.teiath.gr/_hires/index.htm

Βιβλιοθήκη Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών - <http://www.library.asfa.gr/>

Υπηρεσία Βιβλιοθήκης και Πληροφόρησης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας -
http://www.lib.uth.gr/lws/el/el_hp.asp

Ιόνιο Πανεπιστήμιο - Βιβλιοθήκη - <http://iup.ionio.gr/>

Βιβλιοθήκη Κολλεγίου Αθηνών - Κολλεγίου Ψυχικού -
<http://www.haef.gr/gre/libraries/acl.html>

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών - <http://www.serrelib.gr/>

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας - <http://www.libver.gr/>

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Χίου - Κοραΐς -

http://www.chiosnet.gr/koraes/default_gr.htm

Δημοτική Βιβλιοθήκη Πολίχνης - <http://www.polichni.gr/library/>.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Ρεθύμνης - <http://www.libret.gr>

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Ελευθερούπολης - <http://www.lib-elefth.gr>

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Φλώρινας Βασιλικής Πιτόσκα - <http://www.library-florina.gr>

ΕΝΟΤΗΤΑ 11^Η

ΧΡΗΣΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Συγγραφέας: Ειρήνη Πιτσάκη

Στόχοι ενότητας για τους εκπαιδευόμενους:

- Να προβληματιστούν σχετικά με τις ομοιότητες και τις διαφορές των επικοινωνιακών διαδικασιών του γραπτού και του προφορικού λόγου.
- Να γνωρίσουν τα βασικά χαρακτηριστικά του γραπτού λόγου.
- Να μπορούν να ξεχωρίζουν τα είδη των λογοτεχνικών βιβλίων.
- Να γνωρίσουν τα βασικά στοιχεία ενός λογοτεχνικού κειμένου.
- Να είναι ικανοί να εντοπίσουν τον αφηγητή, τον πρωταγωνιστή, το χώρο και το χρόνο ενός λογοτεχνικού κειμένου.
- Να εξοικειωθούν με μερικές τεχνικές ανάγνωσης.

Α. Από τον προφορικό στον γραπτό λόγο

Το πιο εύχρηστο μέσο επικοινωνίας που διαθέτουμε είναι ο προφορικός λόγος. Με αυτόν, ο τρόπος μετάδοσης μηνυμάτων χαρακτηρίζεται εφήμερος, εννοώντας ότι η παραγωγή τους είναι ταυτόχρονη με τη λήψη τους. Ο προφορικός λόγος χρησιμοποιείται καθημερινά στη δουλειά, στο σπίτι ή στις τηλεφωνικές συνομιλίες και προϋποθέτει την άμεση και ταυτόχρονη επαφή των ομιλητών. Αντίθετα ο γραπτός λόγος προσφέρεται για την έμμεση και χωρίς χρονικούς περιορισμούς επικοινωνία αυτού που απευθύνει ένα μήνυμα με τον παραλήπτη του. Με άλλα λόγια οι δυο πόλοι πομπός – δέκτης δεν υποχρεούνται να παραβρίσκονται ταυτόχρονα στον ίδιο χώρο την ίδια στιγμή. Συμπερασματικά προκύπτει ότι, αν και ο γραπτός λόγος έχει πολλά κοινά χαρακτηριστικά με τον προφορικό, οι ρόλοι και οι στόχοι που επιτυγχάνονται μέσω αυτών είναι διαφορετικοί.

Στον πίνακα που ακολουθεί βλέπουμε μερικές ομοιότητες και διαφορές των δύο ειδών λόγου.

Προφορικός λόγος	Γραπτός λόγος
<ul style="list-style-type: none">➤ Το μήνυμα δεν διαρκεί.➤ Χρειάζεται η παρουσία του παραλήπτη.➤ Η επικοινωνία επηρεάζεται από ασταθείς παράγοντες όπως ο τόνος της φωνής, οι παύσεις στην ομιλία, οι κινήσεις κ.τ.λ.➤ Η πρόσληψη του μηνύματος διαφέρει ανάλογα με τον παραλήπτη.➤ Η έκφραση του μηνύματος είναι αυθόρμητη.➤ Υπάρχει σχετική ελαστικότητα εφαρμογής των γραμματικών κανόνων.➤ Δεν είναι δυνατή η χρήση οπτικών δεδομένων, όπως εικόνων και σχημάτων που βοηθούν στην κατανόηση του μηνύματος.➤ Είναι ζωντανός και άμεσος τρόπος επικοινωνίας.	<ul style="list-style-type: none">➤ Το μήνυμα διαρκεί.➤ Δεν χρειάζεται παρουσία του παραλήπτη, ούτε καν η γνωριμία του με τον ομιλητή.➤ Τρόπος μετάδοσης του μηνύματος έχει σταθερά χαρακτηριστικά, τουλάχιστον από πλευράς πομπού.➤ Η πρόσληψη του μηνύματος διαφέρει ανάλογα με τον παραλήπτη.➤ Η έκφραση του μηνύματος είναι αποτέλεσμα επεξεργασίας και σκέψης.➤ Ακολουθούνται αυστηροί γραμματικοί και μορφολογικοί κανόνες.➤ Ο λόγος μπορεί να συνδυαστεί με δεδομένα που βοηθούν στην κατανόηση του μηνύματος (πχ. εικονογράφηση κειμένων).➤ Δε θεωρείται αρκετά ζωντανός και άμεσος τρόπος επικοινωνίας.

Προτείνεται, η παραπάνω λίστα να διευρυνθεί από τους ίδιους τους εκπαιδευόμενους ώστε να υποβοηθηθεί ο προβληματισμός γύρω από τις διαφορετικές χρήσεις του γραπτού και προφορικού λόγου.

Δραστηριότητες

Άσκηση 1^η: Φτιάξτε την δική σας λίστα χαρακτηριστικών του γραπτού και προφορικού λόγου χωρίς να κάνετε διαχωρισμό μεταξύ των δύο ειδών του λόγου. Εισάγετε την σ' έναν πίνακα με τις εξής στήλες:

Χαρακτηριστικό	Προφορικός λόγος	Γραπτός λόγος
1.		
2.		
....		

Βάλτε έναν σταυρό όπου νομίζετε ότι αντιστοιχεί κάθε χαρακτηριστικό. Προκαλέστε μια συζήτηση βασισμένη στο αποτέλεσμα.

B. Είδη του γραπτού λόγου

Τα κείμενα, δηλαδή τα προϊόντα του γραπτού λόγου, αλλά και τα βιβλία στα οποία αναπαράγονται, διακρίνονται σε διαφορετικά είδη ανάλογα με την δομή και το περιεχόμενο τους. Οι βασικές κατηγορίες είναι οι ακόλουθες:

- Πεζά
- Ποήματα
- Θεατρικά
- Δοκίμια

Οι τρεις πρώτες κατηγορίες συνδέονται με τα λογοτεχνικά βιβλία ενώ η τέταρτη συνήθως αφορά τα βιβλία γνώσεων. Ας δούμε κάθε μία αναλυτικά.

Στην Ελλάδα, όταν αναφερόμαστε σε πεζά λογοτεχνικά έργα, συνηθίζεται να τα αποκαλούμε πεζογραφία. Με τον όρο αυτόν δηλώνεται η γραπτή απόδοση φανταστικών περιπετειών ή θεμάτων που σχετίζονται με την πραγματικότητα αλλά είναι αποτέλεσμα της δημιουργικότητας του συγγραφέα. Τα κείμενα αυτά περιγράφουν γεγονότα και παρουσιάζουν διαφορετικούς χαρακτήρες (πρόσωπα μιας ιστορίας), αναλύουν τα συναισθήματα τους και προβάλλουν πάθη που συνδυάζονται με μια ιδιαίτερη πλοκή.

Στην πεζογραφία ανήκουν τα μυθιστορήματα και τα διηγήματα, κύριο διακριτικό των οποίων είναι η έκτασή τους. Τα μυθιστορήματα είναι εκτενή και οι ιστορίες που παρουσιάζουν πολύπλοκες, ενώ τα διηγήματα είναι περιορισμένου αριθμού σελίδων και συνήθως αποδίδουν απλά επεισόδια, προϊόντα μυθοπλασίας. Μια ενδιάμεση, ως προς την έκταση, κατηγορία λογοτεχνικού είδους είναι η νουβέλα. Παράλληλα, κάθε ένα από αυτά τα είδη μπορεί να χωριστεί σε υποκατηγορίες ανάλογα με το περιεχόμενο του και το θέμα που πραγματεύεται. Έτσι μιλάμε για αστυνομικά μυθιστορήματα, ερωτικά διηγήματα ή νουβέλες επιστημονικής φαντασίας.

Σε αντίθεση με την πεζογραφία στην ποίηση συνηθίζεται η χρήση έμμετρου λόγου, αλλά όχι αποκλειστικά μόνο αυτός. Η ποίηση είναι η τέχνη συγγραφής κειμένων που προκαλούν συγκινήσεις, εντυπώσεις και αισθήσεις με ιδιαίτερη χρήση του γραπτού λόγου,

μεταχειριζόμενη την ηχητική, την αρμονικότητα και τον ρυθμό των λέξεων. Το δημιούργημα της ποιητικής τέχνης είναι το ποίημα, λέξη που επίσης χρησιμοποιείται μεταφορικά για να εκφράσει ότι κάτι είναι πολύ όμορφο, δηλαδή διεγείρει τις αισθήσεις.

Τα θεατρικά έργα αποτελούν κείμενα που συνηθίζεται να έχουν μορφή διαλόγου ή μονολόγου και προορίζονται για δραματοποίηση, δηλαδή για αναπαράσταση των γεγονότων που περιγράφουν και της δράσης, από ηθοποιούς. Τα κείμενα αυτά παρουσιάζονται σε θέατρα, δηλαδή οικοδομήματα με σκηνή στα οποία προσέρχονται οι θεατές συγκεκριμένες μέρες και ώρες. Μπορούμε λοιπόν να πούμε ότι, ως προς τις ομοιότητες και τις διαφορές του γραπτού και του προφορικού λόγου που αναφέραμε, τα θεατρικά έργα έχουν μια ιδιαιτερότητα. Αυτή είναι ότι σκοπεύουν στην άμεση επικοινωνία με τους παραλήπτες (κοινό) κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες παρουσίας των έργων (χώρος θεάτρου, χρόνος κ.τ.λ.).

Τέλος, τα δοκίμια είναι κείμενα στα οποία εκθέτονται οι απόψεις του συγγραφέα γύρω από συγκεκριμένα θέματα της εποχής και της κοινωνίας στην οποία ζει, αναλύεται ένα ιστορικό ζήτημα, παρουσιάζεται ένα επιστημονικό θέμα και άλλα. Στόχος ενός δοκιμίου είναι η παράθεση και ο σχολιασμός γεγονότων ή πληροφοριών, καθώς και η διάδοση απόψεων γύρω από αυτές. Ένα δοκίμιο, μεταξύ άλλων, μπορεί να είναι ιστορικό, κοινωνικό, πολιτικό ή επιστημονικό.

Όπως είπαμε, τα δοκίμια γενικά κατατάσσονται στα βιβλία γνώσεων. Στην συγκεκριμένη όμως περίπτωση τα εξετάζουμε μαζί με τα λογοτεχνικά κείμενα -χωρίς να τα εντάσσουμε σε αυτά- γιατί, τους μοιάζουν περισσότερο ως προς τη δομή και τον τρόπο οργάνωσης των περιεχομένων τους. Αντίθετα, οι άλλες κατηγορίες βιβλίων γνώσεων, όπως είναι οι εγκυκλοπαίδειες και τα λεξικά, έχουν τελείως διαφορετική μορφή. Τέλος, ένα δοκίμιο μπορεί υπό ιδιαίτερες συνθήκες να συμπεριλαμβάνει σημαντικό αριθμό φανταστικών στοιχείων, που τελικά αναγκάζουν να το θεωρούμε λογοτεχνικό εγχείρημα.

Δραστηριότητες

Άσκηση 1^η: Οι εκπαιδευόμενοι φέρνουν στην τάξη και διαβάζουν αποσπάσματα κειμένων, ενώ οι συνάδερφοι τους καλούνται να πουν σε ποιο είδος ανήκουν.

Γ. Στοιχεία του πεζού λόγου

Κάθε κείμενο πεζού λόγου έχει μια βασική δομή και κάποια στοιχεία που βοηθούν τη δημιουργία της, άρα και την επίτευξη των επικοινωνιακών του στόχων. Ο αναγνώστης, δηλαδή ο παραλήπτης του μηνύματος, για να κατανοήσει σε βάθος το κείμενο που διαβάζει, οφείλει να μπορεί να τα εντοπίσει. Ας αναφέρουμε κάποια βασικά στοιχεία των λογοτεχνικών κυρίως βιβλίων.

Ο αφηγητής

Βασικό στοιχείο όλων των κειμένων αποτελεί ο αφηγητής. Για να εντοπίσουμε ποιος είναι ο αφηγητής σ' ένα κείμενο αρκεί να απαντήσουμε στην ερώτηση: ποιος διηγείται την ιστορία ή

σχολιάζει τα γεγονότα; Προσοχή: ο αφηγητής δεν είναι απαραίτητα ο συγγραφέας, δηλαδή ένα εξωτερικό πρόσωπο που δε συμμετέχει στην πλοκή. Για παράδειγμα, σ' ένα μυθιστόρημα, την ιστορία μπορεί να μεταφέρει ένα φανταστικό πρόσωπο το οποίο παρακολουθεί τα γεγονότα και τα παρουσιάζει στον αναγνώστη. Το πρόσωπο αυτό πιθανόν ακόμη και να είναι ένας από τους ήρωες που συμμετέχουν στην πλοκή. Τα παραπάνω συνοψίζονται σε δύο διαφορετικούς τρόπους αφήγησης: την από «εσωτερική» ή από «εξωτερική» σκοπιά. Στην πρώτη περίπτωση ο αφηγητής συμμετέχει στην πλοκή και συνήθως η αφήγηση γίνεται σε πρώτο πρόσωπο. Στη δεύτερη περίπτωση ο αφηγητής αποτελεί απλό παρατηρητή που μιλάει σε τρίτο πρόσωπο.

Ο χώρος και ο χρόνος

Η οποιαδήποτε δράση σ' ένα λογοτεχνικό κείμενο ή ακόμη και σ' ένα δοκίμιο, συντελείτε σ' ένα συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο και σε έναν συγκεκριμένο χώρο. Αυτά μπορούν να είναι προσδιορισμένα από το συγγραφέα με ακρίβεια ή απλά ν' αναφέρονται έμμεσα ή άμεσα. Επίσης ο χώρος ή ο τόπος στον οποίο διαδραματίζονται τα γεγονότα μπορεί να είναι πραγματικός ή φανταστικός, να έχει πρωτεύον ρόλο στην πλοκή ή ν' αποτελεί δευτερεύον δεδομένο. Για παράδειγμα, ο χωρόχρονος σ' ένα ιστορικό μυθιστόρημα έχει πολλή μεγαλύτερη βαρύτητα από ότι έχει σε μια ψυχογραφική νουβέλα.

Τα πρόσωπα

Πρόκειται για τους ήρωες της ιστορίας που παρουσιάζει το λογοτεχνικό κείμενο. Είναι τα πρόσωπα για τα οποία μας μιλάει ο αφηγητής, αυτά που ζουν τα γεγονότα που περιγράφει ο συγγραφέας και που συμμετέχουν στη δράση. Τα πρόσωπα διακρίνονται σε πρωταγωνιστές και σε δευτερεύοντες χαρακτήρες. Ο πρωταγωνιστής είναι ο κεντρικός ήρωας, ο οποίος εμφανίζεται περισσότερο στην αφήγηση και γύρω από τον οποίο στρέφεται η δράση. Τα δευτερεύοντα πρόσωπα τον περιβάλλουν συμμετέχοντας στην δόμηση μιας ιστορίας με νοηματική συνοχή και αληθοφάνεια.

Μέλημα του συγγραφέα είναι τα πρόσωπα που χρησιμοποιεί να είναι πιστευτά και οι αντιδράσεις τους ή η ψυχολογία τους ν' αναλογεί στο χαρακτήρα που αντιπροσωπεύουν στο βιβλίο. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί έμμεσα ή άμεσα. Δηλαδή ο συγγραφέας μπορεί να περιγράψει ευθέως τον χαρακτήρα των ηρώων του ή μέσα από τα ίδια τα γεγονότα να δώσει στον αναγνώστη να καταλάβει ποιος είναι.

Δ. Τεχνικές «καλής ανάγνωσης» λογοτεχνικών βιβλίων

Η αναγνώριση των παραπάνω στοιχείων σ' ένα κείμενο είναι ο πρώτος κανόνας που πρέπει να εφαρμοστεί για την επαρκή κατανόηση του. Όταν διαβάζουμε ένα λογοτεχνικό βιβλίο, από τις πρώτες κιόλας σελίδες του, πρέπει να θέτουμε στον εαυτό μας τα ακόλουθα ερωτήματα: ποιος είναι ο αφηγητής, ποιος ο πρωταγωνιστής και τα δευτερεύοντα πρόσωπα, πότε διαδραματίζονται τα γεγονότα, σε ποιον χώρο; Οι απαντήσεις που θα δώσουμε θα μας

βοηθήσουν να δομήσουμε στο μυαλό μας την «σκηνή» στην οποία συντελούνται τα γεγονότα, σαν να επρόκειτο για ένα θέατρο που μας παρουσιάζεται και εξελίσσεται κατά την διάρκεια της ανάγνωσης. Ας δούμε μερικά βασικά ερωτήματα:

1. Τι; (Ποιο είναι το θέμα του βιβλίου).
2. Ποιος; (Ποιος είναι ο συγγραφέας του βιβλίου).
3. Γιατί; (Γιατί γράφει; Ποιος είναι ο στόχος του).
4. Ποιος είναι ο αφηγητής; (Ποιος διηγείται την ιστορία).
5. Που; (Ποιος είναι ο τόπος της δράσης).
6. Πότε; (Σε ποια ιστορική στιγμή αναφέρεται).
7. Ποιοι είναι οι χαρακτήρες που συμμετέχουν στην δράση; (πρόσωπα και προσωπικότητες).

Εκτός από την αναγνώριση των στοιχείων ενός κειμένου οφείλουμε να μπορούμε να εντοπίσουμε και τα μέρη του. Αν για παράδειγμα αυτό χωρίζεται σε διαφορετικά μέρη ή κεφάλαια πρέπει να κατανοούμε τον τρόπο οργάνωσης τους και τον λόγο που έχει εφαρμοστεί. Επίσης οφείλουμε να γνωρίζουμε το απαραίτητο λεξιλόγιο για την κατανόηση του κειμένου ανάλογα με τον βαθμό εξειδίκευσης και δυσκολίας του. Καλή ανάγνωση δε σημαίνει αποκωδικοποίηση των λέξεων που απαρτίζουν ένα κείμενο, αλλά κατανόηση των μηνυμάτων που ο συγγραφέας, δηλαδή ο αποστολέας τους, θέλει να μεταδώσει. Δεν πρέπει να υπάρχει λοιπόν ανάγνωση χωρίς προσοχή, προβληματισμό και ανάπτυξη κριτικής σκέψης γύρω από αυτό που διαβάζουμε.

Δραστηριότητες

Άσκηση 1^η: Δίνεται στους εκπαιδευόμενους το βιβλίο ενός καταξιωμένου σύγχρονου λογοτεχνικού συγγραφέα, τους ζητείται να εντοπίσουν τα βασικά στοιχεία του και γίνεται συζήτηση στην τάξη.

ΕΝΟΤΗΤΑ 12^H

ΧΡΗΣΗ ΛΕΞΙΚΩΝ

Συγγραφέας: Νατάσα Αβούρη

Απαραίτητα διδακτικά υλικά: Τουλάχιστον επτά (7) κατηγορίες λεξικών (βλ. βιβλίο εκπαιδευτή), πρόσβαση στο Διαδίκτυο, εγκυκλοπαίδεια.

Στόχοι ενότητας για τους εκπαιδευόμενους:

- Να πληροφορηθούν για την ύπαρξη διαφόρων κατηγοριών λεξικών και να κατανοήσουν τη χρησιμότητά τους, μέσω της σύγκρισης.
- Να χρησιμοποιήσουν διαφορετικά λεξικά σ' ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων και για συγκεκριμένους σκοπούς.
- Να διακρίνουν τα μέρη από τα οποία δομείται ένα λεξικό και ν' αντιληφθούν τη χρησιμότητα καθενός από αυτά.
- Να επιλέγουν το κατάλληλο για κάθε περίπτωση λεξικό και να εντοπίζουν πληροφορίες μέσα σ' αυτό.
- Ν' αξιολογήσουν τη θέση των βιβλίων αυτών στην καθημερινή τους ζωή.
- Να ενισχύσουν την πεποίθηση ότι το άτομο μπορεί να έχει πρόσβαση στη γνώση, χρησιμοποιώντας τις ίδιες του τις δυνάμεις.
- Ν' αναπτύξουν το πνεύμα της ομαδικής συνεργασίας για την επίτευξη ενός κοινού στόχου.

Α. Γενικά για τα λεξικά

Όπως η γλώσσα είναι ένας ζωντανός και άρα συνεχώς εξελισσόμενος οργανισμός, έτσι και οι φορείς της γλώσσας, οι λέξεις, αλλάζουν από εποχή σε εποχή μορφή (θυμηθείτε την κεφαλαιογράμματη γραφή των αρχαίων Ελλήνων, τα ιερογλυφικά των Αιγυπτίων, τη σφηνοειδή γραφή των ανατολικών λαών) και περιεχόμενο (π.χ. άλλη έννοια είχε για τους αρχαίους Έλληνες η λέξη «τυραννία» και άλλη για τους νεοέλληνες). Δε θα πρέπει να μας παραξενεύει, λοιπόν, το γεγονός ότι συναντάμε προσπάθειες λεξικογράφησης, καταγραφής δηλαδή λέξεων συνοδευόμενων από την ερμηνεία τους στην ίδια ή άλλη γλώσσα κατ' αλφαβητική ή άλλη σειρά, σε εποχές και γλώσσες πολύ παλιές, πολύ πριν την εμφάνιση της ελληνικής φιλολογίας. Και σ' αυτήν την περίπτωση οι Κινέζοι και οι Ινδοί πρωτοστατούν, ενώ ακολουθούν χρονικά οι πιο σημαντικές- για την περιοχή της Ευρώπης- προσπάθειες λεξικογράφησης των αρχαίων **Δημόκριτου** και **Γοργία**.

Ποιες **ανάγκες** πιστεύετε ότι ώθησαν τον άνθρωπο να δημιουργήσει αυτό το είδος βιβλίου;

Στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία η λεξικογραφία σημείωσε μεγάλη πρόοδο, ενώ και στη Δύση την ίδια εποχή (5ος- 15ος αιώνας μ.Χ.) κυκλοφορούν λεξικά που σχετίζονται τις περισσότερες φορές με την εκμάθηση και μελέτη των ανατολικών γλωσσών και της λατινικής.

Από την εποχή της **Αναγέννησης** και κυρίως μετά την ανακάλυψη της **τυπογραφίας** η λεξικογραφία αναπτύχθηκε ακόμα περισσότερο, ακολουθώντας μια κοινή πορεία διάδοσης με τα υπόλοιπα βιβλία (βλ. και ενότητα 2 για το θέμα).

Στους νεότερους χρόνους η πρόοδος της τεχνολογίας, η μείωση του ποσοστού αναλφάβητων και άλλες κοινωνικοπολιτικές συνθήκες (όπως η δημιουργία των **εθνικών κρατών**) είναι κάποιοι από τους παράγοντες που συντέλεσαν στην ταχύτατη άνθιση των λεξικών, όχι μόνο ως προς τον αριθμό και το ρυθμό έκδοσής τους, αλλά και ως προς την ποικιλία **κατηγοριών** που εμφανίζουν.

Αττικό κεραμικό σκεύος που αναγράφει το αττικό αλφάβητο.

Λεπτομέρεια από αιγυπτιακή στήλη. Κάθε ιερογλυφικό συμβολίζει μια λέξη, μια έννοια, έναν αριθμό ή ένα γεγονός. Αξιοσημείωτο είναι ότι μόνο μια μικρή ομάδα Αιγυπτίων μπορούσε- καλύτερα: επιτρεπόταν- να γνωρίζει την ιερογλυφική γραφή. Έτσι επιβεβαιώνεται το ρητό ότι «η γνώση είναι δύναμη».

Η τυπογραφική πρέσσα του Johannes Gutenberg, εφευρέτη της τυπογραφίας (15^{ος} αιώνας)

Γνωρίζετε στοιχεία για την ιστορική πορεία των λεξικών στη νεότερη Ελλάδα; Αν όχι, πού μπορείτε να ανατρέξετε για να συμπληρώσετε το πλαίσιο που σας δίδεται παρακάτω; Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να γίνει και κατά ομάδες.

ΤΑ ΛΕΞΙΚΑ ΣΤΗ ΝΕΟΤΕΡΗ ΕΛΛΑΔΑ

α) Ιστορική πορεία:

β) Σημαντικότερες λεξικογραφικές προσπάθειες:

γ) Είδη λεξικών:

δ) Σύγχρονα λεξικά (ελληνικά):

Κατηγορίες λεξικών:

Όπως συμβαίνει και με τα περισσότερα είδη βιβλίων, έτσι και τα λεξικά χωρίζονται σε ορισμένες κατηγορίες βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων που αναφέρονται κυρίως:

- α) στη διάταξη και στην καταγραφή των λημμάτων.
- β) στις πληροφορίες που παρέχουν.
- γ) στην καταλληλότητά τους, ανάλογα με την περίσταση.
- δ) στο κοινό στο οποίο απευθύνονται (π.χ. παιδιά, εξειδικευμένοι επιστήμονες, τεχνίτες, εκπαιδευόμενοι κ.τ.λ.).
- ε) στη μορφή τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα των νέων τάσεων και στα λεξικά αποτελεί η ηλεκτρονική μορφή, την οποία έχουν προσλάβει πολλά σήμερα. Είτε αυτή αναφέρεται στα διαδικτυακά λεξικά (π.χ. www.wikipedia.org, www.in.gr, www.translatum.gr), είτε σε λεξικά με τη μορφή συμπίεσμένων δίσκων (CD), η νέα τους μορφή προσφέρει πολλά πλεονεκτήματα στον ενημερωμένο χρήστη, κυρίως σε ό,τι αφορά την ευκολία στον εντοπισμό των λημμάτων, την ταχύτητα στην επεξεργασία τους, την ποικιλία συνωνύμων, αντωνύμων, παραδειγμάτων, ετυμολογικών και ορθογραφικών σχολίων, συναφών λέξεων και εννοιών, αλλά και την οικονομία χώρου, χρόνου και χρημάτων. (Για τα σύγχρονα πολυμέσα σε συνδυασμό με τα βιβλία, βλ. και ενότητα 13).

Επομένως, όταν χρειάζεται να προσφύγουμε σε κάποιο λεξικό, θα πρέπει καταρχάς να γνωρίζουμε την κατηγορία του λεξικού που μπορεί να καλύψει τις ανάγκες μας, καθώς και τον τρόπο χρήσης του.

Παρακάτω παρατίθενται σε πίνακα ορισμένες από τις πιο συνηθισμένες και κοινές κατηγορίες λεξικών που συναντάμε στην καθημερινή μας ζωή. Αφού συζητήσετε γύρω από την έννοια και το περιεχόμενο καθεμιάς από τις κατηγορίες λεξικών που σας δίδονται,

προσπαθήστε να **συμπληρώσετε** τις παρακείμενες στήλες, χρησιμοποιώντας ορισμούς που θα προκύψουν από τη συζήτηση. Στο πρώτο αυτό στάδιο της δραστηριότητας συνιστάται να **χρησιμοποιήσετε αποκλειστικά τις προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες σας**. Σε περίπτωση που δεν μπορείτε να συμπληρώσετε κάποιο κενό, αφήστε το για το τέλος της ενότητας.

<i>ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΛΕΞΙΚΩΝ</i>	<i>ΟΡΙΣΜΟΣ</i>	<i>ΠΟΙΑ Η ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥ (εναλλακτικά της δεύτερης στήλης)</i>	<i>ΠΩΣ ΚΑΙ ΣΕ ΠΟΙΕΣ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΜΟΥ ΕΙΝΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟ;</i>	<i>ΠΟΣΟ ΣΥΧΝΑ ΤΟ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΩ/ ΤΟ ΕΧΩ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΕΙ;</i>	<i>ΣΕ ΠΟΙΟΥΣ ΕΙΝΑΙ ΠΙΘΑΝΟΤΕΡΟ ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΕΥΕΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΤΟ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟ ΛΕΞΙΚΟ;</i>
1. Ερμηνευτικό					
2. Ορθογραφικό					
3. Μονόγλωσσο					
4. Δίγλωσσο					
5. Λεξικό ειδικών όρων (ορολογίας)					
6. Εικονογραφημένο					
7. Ετυμολογικό					
8. Θεματικό					
9. Ηλεκτρονικό					

B. Χρήση

Ο τρόπος με τον οποίο μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε ένα λεξικό δεν είναι πάντα ευνόητος ή εύκολος. Μάλιστα, η δομή του μπορεί να διαφοροποιείται ανάλογα με το περιεχόμενο, το σκοπό για τον οποίο συγκροτήθηκε, ακόμα και την περίοδο έκδοσής του. Τα περισσότερα διαρθρώνονται με βάση την αλφαβητική σειρά των λέξεων, χωρίς ωστόσο αυτό να αποτελεί απαραίτητο κανόνα. Εξάλλου, ακόμα και τα λεξικά που ακολουθούν αυτή τη διάταξη, περιέχουν σχεδόν πάντα και κάποιες άλλες, χρήσιμες πληροφορίες, είτε για την ευκολότερη αναζήτηση των λέξεων εκ μέρους του αναγνώστη (π.χ. ευρετήριο όρων, κατάλογος βραχυγραφιών κ.τ.λ.), είτε για την πληρέστερη κατανόηση των λημμάτων (π.χ. παραδείγματα, παραπομπές κ.τ.λ.).

Χωριστείτε σε τόσες ομάδες, όσες και οι κατηγορίες των λεξικών που έχετε στη διάθεσή σας. Κάθε ομάδα αναλαμβάνει ν' ασχοληθεί με **μία μόνο κατηγορία** λεξικού και συγκεκριμένα καλείται να **εντοπίσει** και να **καταγράψει** τα εξής στοιχεία:

α) Σε πόσα μέρη χωρίζεται;	
β) Ποια είναι τα μέρη αυτά;	
γ) Ποιες πληροφορίες μας δίνει το κάθε μέρος του;	
δ) Πώς μπορούμε να αξιοποιήσουμε αυτές τις πληροφορίες κατά την αναζήτηση ενός όρου;	
ε) Με ποιον τρόπο διαρθρώνονται τα λήμματα (αλφαβητικά, θεματικά κ.τ.λ.);	
στ) Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί να χρησιμοποιηθεί το συγκεκριμένο λεξικό;	
ζ) Γνωρίζετε λεξικά της ίδιας κατηγορίας που θεωρούνται σημαντικά ή σημειώνουν υψηλές πωλήσεις;	

Αφού καταγράψετε τα στοιχεία που σας ζητούνται, **παρουσιάστε** στις υπόλοιπες ομάδες την κατηγορία λεξικού που είχατε αναλάβει με τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι σε θέση να

ανατρέξουν μελλοντικά σε αυτό. Μπορείτε, βάσει των νέων πληροφοριών που συγκεντρώσατε, να συμπληρώσετε τον πίνακα με τις κατηγορίες των λεξικών;

Γ. Χρησιμότητα

Όπως πιθανότατα διαπιστώσατε, ορισμένα λεξικά χρησιμοποιούνται πιο συχνά, είναι δηλαδή περισσότερο διαδεδομένα, είτε επειδή καλύπτουν περισσότερες από μία κατηγορίες, είτε γιατί απευθύνονται σε μεγαλύτερο πλήθος ανθρώπων. Για παράδειγμα, είναι μάλλον άσκοπο για κάποιον που δε γνωρίζει και δε σκοπεύει να μάθει αραβικά να συμβουλευτεί και, ακόμα περισσότερο, να αγοράσει ένα ελληνο-αραβικό λεξικό. Είναι ωστόσο πιθανόν το ίδιο άτομο να έχει στη βιβλιοθήκη του ένα ή και περισσότερα λεξικά της ελληνικής γλώσσας, στα οποία θα ανατρέχει κάθε φορά που θα θέλει να διασταυρώσει τον τρόπο γραφής μίας λέξης (ορθογραφία), να προσδιορίσει την έννοιά της (ερμηνεία), να βρει συνώνυμες και αντώνυμες λέξεις.

Η δραστηριότητα που ακολουθεί μπορεί να σας βοηθήσει να κατανοήσετε πληρέστερα τη **χρησιμότητα** των διαφόρων λεξικών:

Παρακάτω σας δίδονται τρία μικρά κείμενα. Κάθε κείμενο περιέχει λέξεις με **έντονη γραφή (BOLD)**, με *πλάγια γραφή (ITALICS)*, υπογραμμισμένες ή με διαφορετικό **χρώμα γραμματοσειράς**. Αφού **χωριστείτε σε τόσες ομάδες**, όσα είναι και τα κείμενα (ή, εναλλακτικά, όσες και οι κατηγορίες των λέξεων), κάθε ομάδα αναλαμβάνει να εντοπίσει **στο κατάλληλο λεξικό** τα εξής:

- α) Για τις λέξεις με **έντονη γραφή**: τη σημασία τους και μία τουλάχιστον συνώνυμή τους λέξη.
- β) Για τις λέξεις με *πλάγια γραφή*: περισσότερες πληροφορίες για το θέμα στο οποίο αναφέρονται.
- γ) Για τις λέξεις με υπογράμμιση: την ετυμολογία τους.
- δ) Για τις λέξεις με **πράσινη γραμματοσειρά**: την ορθή γραφή τους (ορθογραφία).
- ε) Για τις λέξεις με **κόκκινη γραμματοσειρά**: τη μετάφρασή τους στην ελληνική.

A) Κείμενο⁵:

Ο **λοιμός** της αρχαίας Αθήνας ήταν, τελικά, μόνο τυφοειδής πυρετός ή μήπως υπήρξε και άλλη παθογόνος αιτία; Κι αν ήταν μόνο τυφοειδής πυρετός, γιατί δεν ταιριάζουν όλα τα συμπτώματα όπως περιγράφονται από τον *Θουκυδίδη* κατά την αρχαιότητα και από τον *Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας* σήμερα;

Πρόκειται για **μετάλαξη** ενός αρχέγονου **στελέχους** ηλικίας 50.000 ετών; Οι επιστήμονες, που έλυσαν ένα μυστήριο 2.500 ετών, αποδίδοντας σε τυφοειδή πυρετό την τεράστια **επιδημία** που αποδεκάτισε και κατέβαλε την πόλη-ηγεμόνα της αρχαίας Ελλάδας, συνεχίζουν τις έρευνες.

⁵ Εφημερίδα *Έθνος*, φύλλο 24ης Μαΐου 2006, σελ. 46.

B) Κείμενο⁶:

Στις λεγόμενες «υπανάπτυκτες» ή **κατ' ευφημισμόν «αναπτυσσόμενες»** χώρες η μηχανή εισβάλλει σαν επιδημία: πετάει κάθε μέρα στους πέντε δρόμους χιλιάδες ανθρώπων. Τους τοποθετεί μπροστά στο **αμίλικτο** δίλημμα: ή παραδεχόμενοι το **ανεπανώρθωτο** ν' αλλάξουν επάγγελμα (λ.χ. από αγρότες στα χωριά να γίνουν **μεταπράτες** στις πόλεις· από λογιστές να μετασχηματισθούν σε σερβιτόρους· από εφαρμοστές να βρεθούν θυρωροί πολυκατοικιών), ή να πεθάνουν. Φυσιολογικά, από πείνα. Ηθικά, με τη διαφθορά ή το έγκλημα.

Γ) Κείμενο⁷:

Εταιρεία επενδυτικών υπηρεσιών στην Ελλάδα επιθυμεί να προσλάβει δυναμικό και φιλόδοξο **στέλεχος** για τη θέση του:

Sales Manager

Οι κατάλληλοι υποψήφιοι θα πρέπει να διαθέτουν:

- Πτυχίο σε **Marketing** (ελληνικού ή ξένου πανεπιστημίου).
- Άριστη γνώση *MS Office*.
- Άριστη χρήση του γραπτού λόγου στην Ελληνική και Αγγλική γλώσσα.
- Δύο τουλάχιστον χρόνια προϋπηρεσία σε ανάλογη θέση στον κλάδο **finance**.
- **Master's Degree** in Business Administration θα εκτιμηθεί ως επιπλέον προσόν.

⁶ Ε.Π. Παπανούτσου, *Το δίκαιο της πνιγής*, εκδ. Δωδώνη, γ' έκδοση (Αθήνα- 1989).

⁷ Από τις αγγελίες του ιστότοπου www.skywalker.gr

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 3^{ης}, 4^{ης}, 6^{ης}, 12^{ης} ΕΝΟΤΗΤΑΣ

A. ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

- Anne van Kleeck, Steven A. Stahl & Eurydice B. Bauer**, *On Reading Books to Children: Parents and Teachers*, Center for Improvement of Early Reading, 1997, NY, Touchstone editions
- Casson Lionel**. *Οι βιβλιοθήκες στον αρχαίο κόσμο*, μτφ. Αντιγόνη Φιλιππούλου, 1η έκδ., Αθήνα : Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 2006.
- Αναστασάκης Μανώλης**. *Ανασχεδιάζοντας τη βιβλιοθήκη στο σχολείο: Μια πρόταση για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση*, 1η έκδ., Αθήνα, Μεταίχιμο, 2003.
- Γκουργκούτα Κατερίνα Ε.** *Πάμε βιβλιοθήκη: Εκπαιδευτικό πρόγραμμα για το βιβλίο και τις βιβλιοθήκες*, Κοζάνη, Ινστιτούτο Βιβλίου και Ανάγνωσης Κοζάνης, 2003.
- Θανοπούλου Κατερίνα**. *Βιβλιοθήκες: Γιατί δεν έχουμε; Τι πρέπει να γίνει;*, Αθήνα , εκδ. Παρουσία, 1999.
- Ντελόπουλος Κυριάκος**. *Για τις σχολικές βιβλιοθήκες : 4+3 κείμενα από βιβλιοθηκονομική άποψη*, 1η έκδ., Αθήνα, εκδ. Gutenberg, 2005.
- Οικονόμου Βασίλης Ι.** *Οι βιβλιοθήκες και ο ρόλος τους*, Αθήνα, εκδ. Ατραπός- Περιβολάκι, 1998.
- Παλαμιώτη Σοφία**. *Λαϊκές βιβλιοθήκες: Οδηγός για την οργάνωσή τους*, Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 1998.
- Στάικος Κωνσταντίνος Σ.** *Βιβλιοθήκες: Από την αρχαιότητα έως την Αναγέννηση και σημαντικές ουμανιστικές και μοναστηριακές βιβλιοθήκες 3000 π.Χ.-1600 μ.Χ.*, μτφ. **David Hardy**, Αθήνα, εκδ. **Στάικος Κωνσταντίνος Σ.**, 1997.
- Χλωμούδης Κωνσταντίνος**. *Σύγχρονες βιβλιοθήκες: Τράπεζες πληροφοριών: Οργάνωση και νέες τάσεις*, Τζέι & Τζέι Ελλάς, 2004.

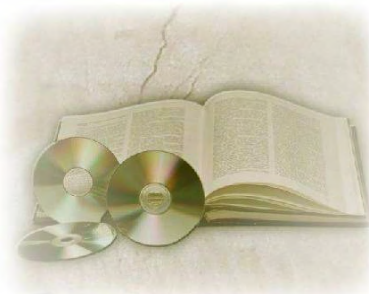
B. ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ- ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

- B.S. Bloom- D.R. Krathwohl**, *Ταξινομία διδαχτικών στόχων*, τ. Α' γνωστικός τομέας και τ. Β' συναισθηματικός τομέας, μετ. Λαμπράκη- Παγανού Α., εκδ. Κώδικας 1986.
- Frey K.**, *Η «Μέθοδος Project»- Μία μορφή συλλογικής εργασίας στο σχολείο ως θεωρία και πράξη*, μετ. Μάλλιου Κλεονίκη, περ. Παιδαγωγική και εκπαίδευση, τ. 14, εκδ. Αφοί Κυριακίδη, Θεσ/νίκη 1986.
- Βερτσέτης Α.Β.**, *Γενική Διδακτική*, τ. Α', © του ιδίου, Αθήνα 1997
- Κολιάδης Εμμ.**, *Θεωρίες μάθησης και εκπαιδευτική πράξη*, τ. Β', δ' έκδ Αθήνα 1997.
- Meyer E.**, *Ομαδική διδασκαλία Θεμελίωση και παραδείγματα*, περ. Παιδαγωγική και Εκπαίδευση, εκδ. Αφοί Κυριακίδη, Θεσ/νίκη 1987.
- Μασσιάλα Β.**, *Το σχολείο εργαστήριο ζωής*, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 1984.
- Ματσαγγούρας Η.Γ.**, *Στρατηγικές Διδασκαλίας- Η κριτική σκέψη στη διδακτική πράξη- Θεωρία και πράξη της διδασκαλίας τ. Β'*, εκδ. Gutenberg, έκδ Δ', Αθήνα 1998.
- Χριστιάς Ι.**, *Θεωρία και Μεθοδολογία της διδασκαλίας*, εκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 1992.
- Χρυσοφίδης Κ.**, *Βιωματική- Επικοινωνιακή Διδασκαλία- Η εισαγωγή της μεθόδου Project στο σχολείο*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1994.

ΕΝΟΤΗΤΑ 13^Η

ΒΙΒΛΙΟ ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ

Συγγραφέας: Νάγια Δαλακούρα

Απαραίτητα για τη διδασκαλία: πρόσβαση στο διαδίκτυο, πραγματοποίηση επίσκεψης σε μία βιβλιοθήκη.

Στόχοι ενότητας για τους εκπαιδευόμενους:

- Να ενημερωθούν για τις δυνατότητες της τεχνολογίας σε σχέση με την παραδοσιακή μορφή του βιβλίου.
- Να γνωρίσουν τα νέα πολυμέσα με τα οποία είναι εξοπλισμένες οι σύγχρονες βιβλιοθήκες.
- Να αποκτήσουν οικειότητα με την τεχνολογία που αφορά τα βιβλία και τις βιβλιοθήκες.
- Να πληροφορηθούν σχετικά με τις δικτυακές βιβλιοθήκες και τον τρόπο αναζήτησης του υλικού τους.
- Να κατανοήσουν τα πλεονεκτήματα της ψηφιοποίησης των βιβλίων και των βιβλιοθηκών.

ΟΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΠΟΛΥΜΕΣΩΝ

A. Η συμβολή του διαδικτύου στον εκσυγχρονισμό των βιβλιοθηκών

Η σύγχρονη εποχή είναι η εποχή της ψηφιοποίησης, η εποχή όπου όλα τα παραδοσιακά μέσα εξελίσσονται ανάλογα με τις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας. Τα βιβλία και οι βιβλιοθήκες, ως παραδοσιακά και ανεκτίμητης αξίας μέσα εκπαίδευσης και πληροφόρησης, εκσυγχρονίζονται. Στον εκσυγχρονισμό τους συνεισφέρει το διαδίκτυο, το οποίο αποτελεί τον πιο ενημερωμένο, σύγχρονο και ιδανικό χώρο αποθήκευσης της γνώσης. Οι υπέρμαχοί του το χαρακτηρίζουν ως τη σύγχρονη βιβλιοθήκη, ενώ οι πιο σκεπτικοί δυσανασχετούν με το πλήθος άχρηστων πληροφοριών που συγκεντρώνει. Όπως και να το κρίνει κανείς, δεν μπορεί να παραβλέπει το γεγονός ότι **το διαδίκτυο έχει επηρεάσει τον τρόπο λειτουργίας και οργάνωσης των βιβλιοθηκών.**

B. Η ηλεκτρονική καταγραφή του υλικού των βιβλιοθηκών

Η ανάπτυξη της τεχνολογίας έχει συμβάλει ιδιαίτερα στην ψηφιοποίηση του γραπτού υλικού των βιβλιοθηκών. Τα τελευταία χρόνια χιλιάδες **κείμενα έχουν καταγραφεί ηλεκτρονικά σε CD και DVD** διασφαλίζοντας, έτσι, την προστασία τους από τη φθορά που επιφέρει στο χαρτί η πάροδος του χρόνου.

Επιπλέον, πάρα πολλά **βιβλία έχουν ψηφιοποιηθεί και διατίθενται προς ανάγνωση μέσω του διαδικτύου.** Τις περισσότερες φορές, κυρίως στις βιβλιοθήκες του εξωτερικού, όπου η ψηφιακή καταγραφή των Συλλογών τους φαίνεται πιο εξελιγμένη, το ψηφιακό υλικό τους διατίθεται μόνο μέσα στους χώρους της βιβλιοθήκης, **προστατεύοντας έτσι τα πνευματικά δικαιώματα του συγγραφέα.**

Η ηλεκτρονική καταγραφή πολλών συλλογών έχει συμβάλει κυρίως στη διευκόλυνση των χρηστών της βιβλιοθήκης. Σε πολλές βιβλιοθήκες του κόσμου που φυλάσσουν χειρόγραφα, η μετατροπή τους σε **μικροφίλμ** έχει συμβάλει στην ανάγνωσή τους από όλο και περισσότερους ενδιαφερόμενους. Έτσι, οι ενδιαφερόμενοι έχουν τη δυνατότητα να μελετούν λεπτομερώς το υλικό που επιθυμούν ανά πάσα στιγμή, χωρίς να είναι απαραίτητο να περιμένουν στην αναμονή για το δανεισμό του. Επιπρόσθετα, οι αρνητικές επιπτώσεις της αυξημένης χρήσης του υλικού μειώνονται.

Γ. Mediatheque

Τα ηλεκτρονικά μέσα, όπως έχει ήδη αναφερθεί, συμβάλλουν στην επιμήκυνση της ζωής των βιβλίων, καθώς το CD επιδέχεται λιγότερες φθορές κατά τη χρήση του σε σχέση μ' ένα βιβλίο. Έτσι, πολλές βιβλιοθήκες έχουν προσθέσει στη Συλλογή τους το καταγεγραμμένο

υλικό σε βιντεοκασέτες, DVD, CD, σκληρούς δίσκους. Έτσι, το περιεχόμενο μιας βιβλιοθήκης δεν είναι μόνο τα βιβλία, αλλά και τα υπόλοιπα μέσα (media). Η βιβλιοθήκη αυτή ονομάζεται **mediatheque** και λειτουργεί με τα πλέον σύγχρονα μέσα, εκτελώντας την αναζήτηση του υλικού, όχι ο βιβλιοθηκονόμος αλλά ηλεκτρονικές συσκευές – ρομπότ!

Δ. Τα βιβλία ψηφιοποιούνται

Πολλά από τα βιβλία, κυρίως στις χώρες του εξωτερικού, έχουν ψηφιοποιηθεί και διατίθενται προς ανάγνωση στο διαδίκτυο. Τόμοι εγκυκλοπαιδειών, βιβλίων, χαρτών και γενικότερου έντυπου υλικού έχουν περαστεί στον κυβερνοχώρο και έχουν διευκολύνει την έρευνα. Η αναζήτηση και εύρεση του υλικού μπορεί να πραγματοποιείται από οποιονδήποτε υπολογιστή, να διαρκεί ελάχιστο χρόνο και να συνοδεύεται από σχόλια, κριτική αλλά και προσφορές. Ο χρήστης έχει τη δυνατότητα ν' αναγνώσει δυσεύρετα κείμενα, συχνά να τα εκτυπώσει, να πληροφορηθεί για πρόσφατες εκδόσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, να πληροφορηθεί για τις Συλλογές των βιβλιοθηκών ακόμη και να παραγγείλει τα βιβλία που επιθυμεί ηλεκτρονικά. Η επαφή με τον κόσμο των βιβλίων και των γνώσεων μέσω του Διαδικτύου έχει αποκτήσει τα τελευταία χρόνια φανατικούς οπαδούς, μεταξύ άλλων, και πολλά παιδιά.

Θέματα για συζήτηση

Διανύουμε την εποχή της ψηφιοποίησης του έντυπου υλικού. Οι οπαδοί του διαδικτύου πληθαίνουν όπως και οι ιστοσελίδες που φιλοξενούν και προσφέρουν ελεύθερα το υλικό αυτό στους χρήστες. Πολλοί πιστεύουν ότι αυτό αποτελεί το τέλος των βιβλιοθηκών. Οι υπέρμαχοι της ψηφιοποίησης υπερασπίζονται τη θέση τους με πρόφαση την προσβασιμότητα, την ευκολία και τη διατήρηση του υλικού. Ποια είναι η θέση σας;

Δραστηριότητες

Άσκηση 1^η: Συνεννοηθείτε με τους συμμαθητές σας και χωριστείτε σε δύο ομάδες: η τάξη θα επιλέξει ένα θέμα με βάση τα ενδιαφέροντα της πλειοψηφίας. Προσπαθήστε να βρείτε πληροφορίες για το θέμα, η μία ομάδα μέσα από την βιβλιοθήκη και η άλλη ομάδα μέσω του διαδικτύου. Ανταλλάξτε απόψεις σχετικά με τις διαδικασίες της εύρεσης των πληροφοριών.

ΟΙ ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Οι σύγχρονες βιβλιοθήκες εξοπλίζονται με νέα τεχνολογικά μέσα με σκοπό να εξυπηρετήσουν καλύτερα το χρήστη τους και παράλληλα να προστατεύσουν τη Συλλογή τους. Πολλές βιβλιοθήκες, κατανοώντας την ανάγκη των πολιτών για εκσυγχρονισμό, έχουν αποκτήσει νέα διάσταση, όντας πλέον και στο διαδίκτυο. **Ο εικονικός χρήστης της βιβλιοθήκης έχει, έτσι, τη δυνατότητα να επισκεφθεί τους χώρους της εικονικά, να ξεναγηθεί, να πληροφορηθεί για το υλικό που φυλάσσουν, να το μελετήσει και σχεδόν να αισθανθεί σαν να βρίσκεται στους χώρους της.**

Στο πλαίσιο της ψηφιοποίησής τους οι βιβλιοθήκες εφευρίσκουν τρόπους να κεντρίσουν το ενδιαφέρον του πολίτη, αλλά και να συμβάλλουν στην προσβασιμότητα όλων των ενδιαφερομένων. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ψηφιοποίηση του υλικού της βιβλιοθήκης, το οποίο απλόχερα παραχωρείται στον επισκέπτη, αποτελεί μία από τις πιο απαιτητικές και χρονοβόρες διαδικασίες, την οποία η σύγχρονη βιβλιοθήκη καλείται να πραγματοποιήσει.

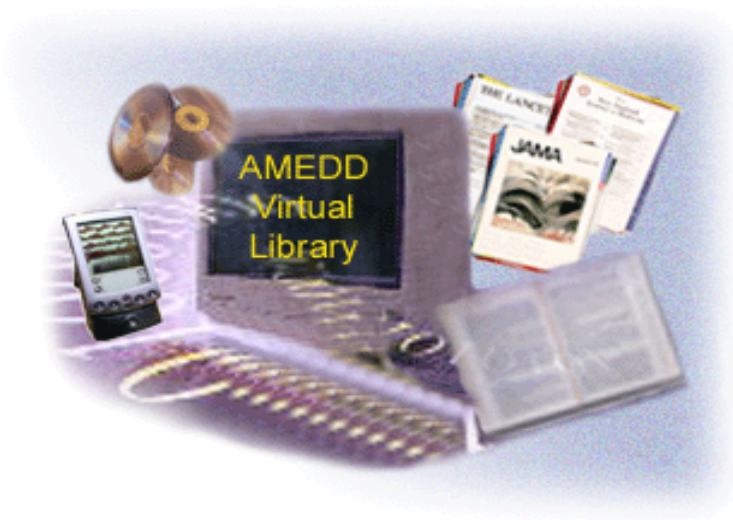
Χαρακτηριστικά θ' αναφέρουμε το παράδειγμα της **Εθνικής Βιβλιοθήκης της Βρετανίας** στο Λονδίνο (www.bl.uk). Η συγκεκριμένη βιβλιοθήκη αποτελεί μία από τις πλέον εκσυγχρονισμένες του κόσμου, προσφέροντας στον εικονικό επισκέπτη της τη δυνατότητα να γνωρίσει μέσα από το πρόγραμμα με τίτλο «ξεφυλλίζοντας τις σελίδες» σπάνιο υλικό της βιβλιοθήκης, όπως τα χειρόγραφα (π.χ. σχέδια του Λεονάρντο ντα Βίντσι), στα οποία ελάχιστοι έχουν άμεση πρόσβαση. Η πρωτοβουλία αυτή της βιβλιοθήκης προσέφερε σε πληθώρα ενδιαφερομένων τη δυνατότητα να γνωρίσουν διεξοδικά το υλικό της κι έγινε αφορμή ν' αποκτήσει νέο κοινό, το οποίο σε πολλές περιπτώσεις θέλησε να επισκεφθεί την ίδια την βιβλιοθήκη.

Θέματα για συζήτηση

1. Πώς κρίνετε την ιδέα της εικονικής ξενάγησης σε μία βιβλιοθήκη;
2. Έχετε προσπαθήσει στο παρελθόν να συλλέξετε υλικό από μια ψηφιακή βιβλιοθήκη; Εάν ναι, πόσο εύκολο ήταν;

Δραστηριότητες

Άσκηση 1^η: Οργανωθείτε σε ομάδες και προσπαθήστε να πραγματοποιήσετε μία εικονική ξενάγηση σε κάποια μεγάλη βιβλιοθήκη. Προσπαθήστε ακόμη και να εκτυπώσετε το υλικό που τυχόν σας διαθέτει η βιβλιοθήκη δωρεάν. Ανταλλάξτε απόψεις μεταξύ σας και μοιραστείτε τις εμπειρίες σας στην τάξη.

ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΣΤΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΜΙΑΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Όπως προκύπτει από τις παραπάνω ενότητες, η επίδραση της τεχνολογίας στις σύγχρονες βιβλιοθήκες είναι εμφανής στη λειτουργία τους. **Η Πληροφορική ανανέωσε τη σχέση της βιβλιοθήκης με τον χρήστη, αλλά άλλαξε και την εσωτερική της δομή, κυρίως όσον αφορά την αναζήτηση του υλικού.**

Η οργάνωση του καταλόγου της βιβλιοθήκης ηλεκτρονικά περιόρισε, καταρχάς, τον αριθμό των ατόμων που απασχολούσε για την εξυπηρέτηση του κοινού. **Ο χρήστης αναζητεί, πλέον, μόνος του μέσω του ηλεκτρονικού υπολογιστή το υλικό που επιθυμεί να διαβάσει, να ακούσει ή να δει.** Οι υπολογιστές που εγκατέστησαν οι βιβλιοθήκες στους χώρους τους διαθέτουν ειδικά προγράμματα αναζήτησης αρχείων. Στις πιο εξελιγμένες βιβλιοθήκες το πληκτρολόγιο είναι ειδικά προσαρμοσμένο για άτομα με αναπηρίες, ενώ συχνά οι οθόνες λειτουργούν με άγγιγμα (touch screen).

Τα προγράμματα αναζήτησης των αρχείων των βιβλιοθηκών στηρίζονται σε βάσεις δεδομένων, όπου οι βιβλιοθηκονόμοι καταχωρούν και καταλογογραφούν το υλικό σε καρτέλες. Βιβλιοθηκονομικά προγράμματα υπάρχουν πολλά, τα περισσότερα όμως λειτουργούν με τον ίδιο τρόπο. Στην περίπτωση που ο χρήστης γνωρίζει τα ακριβή στοιχεία του υλικού που χρειάζεται, πληκτρολογεί τον τίτλο, τον συγγραφέα, την έκδοση κλπ. στον υπολογιστή και αυτόματα του εμφανίζεται η θέση του βιβλίου, τα αντίτυπα που υπάρχουν, μια περίληψη του βιβλίου και η κατάστασή του (δανεισμένο ή όχι). Στην περίπτωση που ο

χρήστης αναζητά ένα αντικείμενο για το οποίο δεν έχει συγκεκριμένα στοιχεία, όπως τίτλο ή συγγραφέα, ή επιθυμεί να βρει επιπλέον βοηθητικό υλικό, γράφει φράσεις – κλειδιά κι εμφανίζονται οι πιθανές λύσεις. Η συνδυαστική αναζήτηση έχει βοηθήσει στη διατήρηση της τάξης της βιβλιοθήκης και στη μείωση του χρόνου αναζήτησης του χρήστη στα ράφια της βιβλιοθήκης, καθώς τα συνθετικά κριτήρια του υπολογιστή προβάλλουν όλες τις πιθανές λύσεις.

Μερικά από τα πλέον γνωστά προγράμματα αναζήτησης βιβλιοθηκών είναι τα: PAC, ALEPH 500, AMERITECH, GEAC και VTLS.

Οι ηλεκτρονικοί κατάλογοι των βιβλιοθηκών είναι συχνά συνδεδεμένοι μέσω δικτύου με τους καταλόγους άλλων βιβλιοθηκών, παρέχοντας τη δυνατότητα στον ενδιαφερόμενο να αναζητήσει το υλικό που χρειάζεται μέσω ενός υπολογιστή σε πολλές βιβλιοθήκες σε παγκόσμιο επίπεδο. Επιπλέον, οι κατάλογοι των βιβλιοθηκών που διατίθενται στο διαδίκτυο παρέχουν τη δυνατότητα στον πολίτη να κάνει on – line κράτηση ενός ή περισσότερων βιβλίων, χωρίς να χρειάζεται να μεταβεί εκ των προτέρων στο κτίριο της βιβλιοθήκης.

Δραστηριότητες

Άσκηση 1^η: Η μηχανογράφηση του υλικού των βιβλιοθηκών έχει συμβάλει στην οργάνωση της βιβλιοθήκης και στη καλύτερη εξυπηρέτηση του κοινού, αλλά έχει συντελέσει στη μείωση του προσωπικού. Πώς κρίνετε το γεγονός αυτό;

Εικόνες

Cd και βιβλία (<http://www.lib.teiher.gr/images/library2.jpg>).

Virtual library (<https://medlinet.amedd.army.mil/AMImages/virtual.gif>).

Library and pc

(<http://www.thomastelford.com/journals/images/ContentImages/VL%20image.jpg>).

Πηγή πληροφοριών από διαδίκτυο

<http://www.rom.gr/rom12/bibliothikesd.htm>